

RÉGINE PERNOUD

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

KÜLTÜR KİTAPLIĞI 19 | 2. BASKI

DOST

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

RÉGINE PERNOUD

Türkçesi: Deniz YÜCE SYLVESTRE

HIRİSTİYAN HACILARIN KUTSAL TOPRAKLARA YAPTIĞI SEYAHATLERDE ONLARA EŞLİK EDEN, HAC YOLUNUN GÜVENLİĞİNİ SAĞLAMAK ÜZERE BİR ARAYA GELMİŞ GÖNÜLLÜLERİN OLUŞTURDUĞU TAPINAK ŞÖVALYELERİ, ZAMANLA ÜLKELERİN, İMPARATORLUKLARIN YAZGISINI BELİRLEYEN BİR GÜCE DÖNÜŞTÜ. KAPALI BİR CEMAAT YAPISINA SAHİP OLMAKLA BİRLİKTE DÜNYANIN BİRÇOK YERİNDE KÖK SALAN VE KAPSAYICI BİR ETKİYE KAYNAKLIK EDEN TAPINAKÇILAR, DİNSEL BİR ÖRGÜTLENMENİN YAPISINI VE AMAÇLARINI AŞAN BİR TARİHSEL NÜFUZ ALANI OLUŞTURDU. O DÖNEMİ ÇÖZÜMLEYEN BU KÜÇÜK KILAVUZ, BÜYÜK BİR ŞİDDET DALGASIYLA YOK EDİLMELERİNE DEK TAPINAKÇILARIN YARATTIĞI SINIRSIZ VE KÖKLÜ ETKİYİ İRDELİYOR.

Kültür Kitaplığı: 19; Tarih: 7

D

KÜLTÜR KİTAPLIĞI: 19

D

Régine Pernoud

Ulusal Arşiv Dairesi'nde görevli olan Régine Pernoud tarihsel mirasın korunması konusunda da çalışmalar yapmaktadır.

Pernoud, Régine
Tapınak Şövalyeleri
ISBN 978-975-298-192-8/ Türkçesi: Deniz Yüce Sylvestre
Nisan 2015, Ankara, 144 sayfa
Kültür Kitaplığı: 19; Tarih: 7

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

Régine Pernoud

DOST

ISBN 978-975-298-192-8

Les Templiers
Régine Pernoud

Birinci baskı, Eylül 2005, Ankara
İkinci baskı, Nisan 2015, Ankara

Türkçesi, Deniz Yüce Sylvestre

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican

Erdal Akalın - Dost Kitabevi
Sertifika No: 12386
Paris Cad. No: 76/7, Kavaklıdere 06680 Ankara
Tel: (0.312) 435 93 70 • Faks: (0.312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

Baskı, Pelin Ofset Ltd. Şti.
Sertifika No: 16157
İvedik Organize Sanayi Bölgesi, Matbaacılar Sitesi
1514. Sokak no: 28-30 Yenimahalle / Ankara
Tel: (0.312) 395 25 80-81 • Faks: (0.312) 395 25 84

İÇİNDEKİLER

I. Bölüm

TAPINAK'IN KÖKENİ

1099'da, Haçlılar, 400 yıl önce Müslümanların eline düşmüş, daha yakın bir tarihte ise büyük çalkantılara neden olarak Küçük Asya'yı işgal eden ve Bizans İmparatorluğu üzerinde büyük bir zafer sağlayarak Bizans'ı yıkıma uğratan Selçuklu Türklerinin (1071 Malazgirt Meydan Savaşı ile) boyunduruğu altına girmiş Filistin'in kutsal topraklarını ve Kudüs'ü geri aldılar.

11. yüzyılın başında, Halife Hakim devrinde, Hıristiyanlara karşı özellikle acımasız zulümlerin yapıldığı dönem hariç, Kudüs'e hac seferleri tam anlamıyla hiçbir zaman kesintiye uğramamıştı. Kutsal toprakların geri alınması büyük ölçüde hac seferlerini teşvik edebilirdi, ancak şartların belirsizliği devam ediyordu, zira Haçlı baronları hac seferlerini tamamlar tamamlamaz Avrupa'ya geri dönüyorlar, kutsal topraklardaki güçler sadece krallığın hassas noktalarında bulunan ve surlarla çevrili şehirlerde veya çarçabuk inşa edilmiş ya da berkitilmiş kalelerde çoğalıyorlardı. "Eşkıyalar ve hır-

sızlar yolları tutmuştu, hacca gelenlere baskınlar düzenleyerek büyük çoğunluğunu yok ediyor ve pek çoğunu da kılıçtan geçiriyorlardı" (Jacques de Vitry).

Bu durumun farkında olan birkaç şövalye, hayatlarını feda ederek hacca gelenleri korumak üzere seferlerini uzatmaya karar verdiler. Champagne bölgesinden Payns'li Hugues ve onun yoldaşı Saint-Omer'li Geofroi olmak üzere içlerinden biri etrafında gruplaştılar. 1119 yılında meydana gelen bu girişim kısa zamanda baronları bir araya topladı; üye olan ilk dokuz arasında André de Montbard, Clairevaux başpapazı Bernard bulunuyordu. Foulques d'Angers 1120'de, kısa zaman sonra, 1125 tarihinden önce de Champagne kontu Hugues onlara katıldı.

Şövalyeler hacca gelenleri savunmayı ve Kudüs'e giden yolu koruma altına almayı görev edinmişlerdi. Bu uğurda Kudüs Patriğinin huzurunda hayatlarını feda etmeye ant içtiler. İlk yılları olan 1119-1120 tarihlerinde, kutsal şehrin piskoposluk kurulu onlara kendilerininkine bitişik bir arazi tahsis etmesine rağmen Kral II. Baudouin bizzat onları Tapınak'ın bulunduğu meydandaki sarayın salonlarından birinde ağırlıyordu. Bundan birkaç yıl sonra ise Kudüs kralı, Davud'un kulesine yerleşerek, sonradan Müslümanların El Aksa Camii haline dönüştürecekleri, ilk adı Süleyman Tapınağı olan ilk krallık sarayını "İsa'nın yoksul şövalyeleri"ne bıraktı.* Bu andan itibaren kurulan tarikat Tapınak tarikatı, bu tapınağın üyeleri de Tapınakçılar olmuştur.

* Bu isim şövalyelerin kendilerine verdikleri isimdir. (ç.n.)

Feodal dönem boyunca, zamanın ihtiyaçlarına cevap verme kaygısı içinde, esasında dini vakıf görünümündeki bu kuruluş yeni bir oluşum değil, bir uyarlamadır. Daha önceleri benzeri ve gönüllü bir girişim olan ve hacca gelen hasta ve yoksulları barındıran Saint-Jean Hastanesi kurulmuştu.

"Hospitalier şövalyeleri", tıpkı "yoksul şövalyeler" gibi, sadakatlerini insanlığın zayıflıklarından koruyarak devam ettirmek için and içip Aziz Augustinus'tan ilham almış bir kuralı kabul ediyorlardı.

Mühüründe de görülen Süleyman Tapınağı'nı başlıca mekânı olarak kabul etmiş Tapınak tarikatı tamamıyla kendine özgü bir kuruluştu, zira onlar, bağımsız şövalyeleri, güçlerini, silahlarını ve faaliyetlerini, savunmaya ihtiyacı olanlara hizmet etmeye davet ediyordu. Birbiriyle uyumsuz gibi görünen iki uğraşı uzlaştırdılar: Bunlar askeri yaşam ile dini yaşamdı. Ancak meydana gelecek muhtemel sapmaları engelleyecek kesin kurallar oluşturulması gereğini görmüşler, diğer taraftan da yaptıkları işin kilise tarafindan tanınmasını sağlamışlardı.

1127 yılının sonbarında ise, Payns'li Hugues beş adamıyla denizi aşıp Roma'ya vardı. Burada Papa II. Honorius'tan tapınak şövalyelerinin resmi olarak tanınması için ricacı olarak Troyes şehrinde kendi örgütlenmelerinin ayrıntılarını görüşmek üzere bir konsey toplayan Aziz Bernard'ı ikna etti (13 Ocak 1128). Bu konseye papanın elçisi Mathieu d'Albano başkanlık etti. Bu toplantı, Sens ve Reims başpiskoposlarını, Troyes ve Auxerre piskoposlarını, içlerinde Etienne Harding'in de olduğu birçok kilise papazını ve

muhtemelen –ki bu konu şüpheyle karşılanmıştır– Bernard de Clairvaux'yu bir araya getirdi. Payns'li Hugues vakfını anlatarak yoldaşlarıyla sürdürdüğü gelenekten bahsetti ve Aziz Bernard'dan kendilerine *Kural*'ı yazmasını istedi. *Kural*, yapılan konuşmalardan ve birkaç düzeltmeden sonra konsey tarafından kabul edildi. Bu ilk yazılan Kural'ı daha sonraları Kudüs Patriği Etienne de Chartres'ın yazdığı bir başkası izleyecekti (1128-1130): Bugüne kadar bize gelen metin *Kural*'ın Latince yazımıdır: Fransızca yazımı daha sonra gerçekleşmiştir (1140 yılına doğru).[1] Tarikat, o çağdaki birçok dini tarikat gibi çeşitli üyelere sahipti: Asil bir soydan gelen şövalyeler (sadece bu tür şövalyeler askerlik görevi yapabiliyordu), daha başka bir deyişle savaşanlar, çavuşlar ve onların yardımcıları, aynı zamanda şövalye alımları için dini görevlerini yerine getiren papaz ve rahipler, hizmetçiler, hizmetliler, zanaatkârlar ve diğer yardımcılar halktan ve burjuvadan kişiler de başvururlardı.

Yine, birçok diğer tarikatta oldugu gibi, 1136'da vakfın kurucusu Payns'li Hugues öldüğünde yerine Robert de Craon isimli bir düzenleyici geçti. Robert de Craon, Papa II. Innocentius'tan, Tapınağa gelen bağışların yine tapınak için istenildiği şekilde kullanılması yolunda bir düzenleme

1) Tapınak Şövalyeleri tarafından hazırlanmış kurallar bütünü Curzon (bkz. Kaynakça s. 140) tarafından basılmıştır. *Kural*'ın başlangıçtaki Latince metni (1128), Fransızca metni (1140'lara doğru) gelenekler veya Tüzükler (1165'e doğru yazılmaya başlanmıştır, son olarak da örneğin törenlerden bahseden manastır *Tüzükler*'i 1230-1240'lara doğru yazılmıştır) ve Kazai içtihattan yola çıkarak yazılmış, islenen suçları ve cezalarını belgeleyen *Saygı Defterleri (1257-1267'ye doğru)*. Kural'ın Katalancası 1267 yılından sonra yazılmıştır.

yapılmasını ve bu amaçla *Omne datum Optimum** adlı, tarikata ayrıcalıklar tanıyan kanunu çıkarmasını istedi (29 Mart 1139).

Bu ayrıcalıkların başında ise tarikatın sadece topraklarıyla sınırlı kalmayıp başka topraklarda da varlık gösterebilmesi geliyordu. Dahası, Tapınakçılar, din ve mezhep törenlerini usulünce yapabilmek için kendi rahip ve papazlarına sahip olabileceklerdi. Böylesi bir ayrıcalığın itiraz görmemesi az bir ihtimal taşıyordu. Nitekim, bu, bağımsız rahipler ile yaşanan birçok zorluğa yol açtı. Tarikat aynı zamanda ürün vergisi muafiyetinden de yararlandı. Bu imtiyaz sadece Cistercium Tarikatı ve Tapınak şövalyelerine verilmişti. Onların topraklarına ayrıcalık tanıyan bu imtiyaz, kıskançlıklara yol açtı. Sonunda kendi kiliselerini kurma ve yine bu kiliselere kapanma iznine sahip oldular. Tarikat büyük bir otonomiden ve büyük bir kaynaktan yararlanıyordu, zira bağışlar bol miktarda akıyordu. Buna bağlı olarak, tarikat genişledikçe, tarikata karşı yöneltilen cimrilik ve kibir suçlamaları sağlam bir temel buluyordu.

Zira tarikat, kurucusu olan dokuz şövalyenin tahmin ve umutları ötesinde genişlemişti. Payns'li Hugues etrafında toplanmış "İsa'nın yoksul şövalyeleri" Kudüs'ün Caesarea ve Hayfa arasındaki dağlık yolunu gözleme gibi iddiasız bir görevi yerine getiriyorlardı. Şövalyeler bu yolda ve 1110 tarihinden itibaren Hugues ve yoldaşı Geoffroi'nin inşa ettiği, hacca gelenlerin güvenliğini sağlamak amacıyla mola yeri görevi gören Destroit kulesinde görevlerini sürdürdüler.

* Latince, bütün iyilikler Tanrı'dan gelir. (ç.n.)

Kimse bir askeri tarikatın Tapnakçılar adı altında eriştiği başarıyı tahmin edememişti. Tapınakçılardan ayrı birçok benzer tarikat kuruldu, ilk sırayı "Hospitalier"ler aldı. Başlangıçta tamamıyla dini bir tarikat olmalarına rağmen askeri bir yapıya büründüler. Sonraki yüzyılda Töton şövalyeleri kuruldu. Ancak daha çok da Tapınakçıların İspanya'daki devamı sayılan, Alcantara, Calatrava, İsa'nın tarikatı olan ve kapatıldıktan sonra da varlıklarını sürdürecek olan Avise tarikatı, Saint-Jacques de l'Epée vb. tarikatlar Tapınakçıların Kudüs'te verdiklerinin benzeri bir savaşı İspanya'da verdiler. Üstad Bernard sesini Tapınakçıların lehine yükselterek onların haklarını haykırdı. Tapınak şövalyeliğinin kazandığı övgü, *De laude novae militae* (1130-1136 tarihleri arasında yazılmıştır),* "gösteriş zevki, beyhude zafer veya maddi açgözlülük"le alay eder bir çağrı niteliği taşıyordu. Bu çağrı, gelecekte tanrının şövalyeleri olacak yeni kuvvetleri arıyordu. Coşkulu hitabetlerinde bu yeni savaşçıların derin erdemini Kural'ın isteğine dayanarak göklere çıkarıyordu:

> "Her şeyden önce yöntem sabittir; itaat gösterilir, otoritenin işaretine göre gidip gelinir, ne verilirse o giyilir: giyecek ve yiyecek başka yerde aranmaz... Dürüstçe, mutlu, sade, çocuksuz ve eşsiz, bir ortak yaşam paylaşırlar. Onlardan hiçbir zaman tuhaf, aylak, işsiz güçsüz diye bahsedilmez. Aralarına kimseyi kabul etmezler. En değerli olanı överler, en asil olanı değil... Zar ve satrançtan nefret eder, avlanmayı korkunç bulurlar... Kafalarını kazırlar, asla taranmazlar, ender olarak

* Yeni şövalyeliğe şükran. (ç.n.)

yıkanırlar, sakalları tıraşsız ve özensizdir, ciltleri sıcaktan kavrulmuş, zırhlı gömlek gibidir..."

Ve bu tip bir şövalyenin unutulmaz tasviri:

"İsa'nın bu şövalyesi, biri ten ve kana karşı diğeri ise göklerdeki soyut güce karşı olmak üzere çifte savaşa girişmiş devamlı bir haçlı askeridir. Sağını ve solunu kollayarak korkmadan ilerler. Göğsünü zırhla, ruhunu ise inançla bezemiştir. Bu iki savunma ile ne insandan ne şeytandan korkar. Haydi, o vakit bu güvence ile ileri şövalyeler ve İsa haçının düşmanlarını cesaretle avlayın. O'nun iyiliğinden eminsiniz, ne ölüm, ne yaşam sizi ayırabilir... Savaştan galip dönüşünüz nasıl da şanlı! Savaşta şehit oluşunuz nasıl da aziz!"

Tapınakçıların bu yükselişi nasıl tahmin edilemediyse, aynı şekilde Tapınak tarikatının kökenleri, işleyişi, faydaları hakkında üretilen binlerce varsayım da tahmin edilememiştir. Tarihçi için, bir yanda hiçbir tarih yazarının dikkate almadığı hayal ürünü veriler, diğer yanda ise halen arşiv ve kütüphanelerimizde pekçoğunun saklandığı gerçek, somut belgeler vardır. Elde olan bu kadar somut ve gerçek belgelerin varlığı diğerlerine inanılmasını güçleştirir. Jeanne d'Arc'ın yaşam hikâyesini anlatan ve varsayım bakımından zengin, temelsiz ve tamamıyla saçma bir edebiyat yapılmışken, belgeler kendilerini daha büyük bir kesinlikle ortaya koymuştur, buna benzer olarak Tapınak Şövalyeleri için de bazı durumlarda tamamen ipe sapa gelmez, isimlerinin geçtiği inanılması güç bir edebiyat söylemi mevcuttur. Ancak, diğer yanda, böylesine basit, ispatlayıcı, onların gerçek hikâyelerini oluşturan belgeler de mevcuttur.

II. Bölüm

TAPINAK'IN YAPISI VE GÜNDELİK YAŞAM

Kural'ın değişik bölümlerinde bahsedildiği gibi, Tapınak tarikatı feodal toplumun doğuşuna tanık olunan tipik bir oluşumdur. Yapısı kesin olarak aşamalandırılmıştı, ancak kullanılan yetkiler "baskıcı" değildi. Baştakileri seçme görevi, meclisin görevi ve kontrol ihtiyacı çok önemliydi.

Hiyerarşinin başında Tapınak'ın yöneticisi bulunurdu. – modern çağlarda inatla adından Büyük Üstad diye bahsedilse de, bu isim ne Kural'da ne de tarikatın yapısını tanımlayan diğer tamamlayıcı bölümlerde kullanılmıştır (bu deyime ilk olarak 14. yüzyılda nadiren rastlanmıştır). Bu yöneticinin görevi tam olarak dini düzenlerdeki başrahibin görevi ile aynıdır. O zamanların renkli anlatımına göre, "yönetici, bastonu ve değneği elinde tutmalıdır; baston diğerlerinin zayıflığını ve gücünü desteklemeli, değnek gerektiğinde kötülere vurmak için kullanılmalıdır." Bu çifte uygulama ve disiplin yetkisini doğrunun yolunda, bağışlamanın yanı sıra, sertlikten de kaçınarak kullanmalıy-

dı.[1] Üstad, tapınak kardeşlerinin itaatkâr olduklarını ve kendisine yararlı fikirler verebilecek güçte olduklarını gösterdikleri kurul konseyine katılırdı. Ancak toprak verme veya kardeşlik mensubu alımı gibi, tapınak evinin tamamını ilgilendiren bir karar alınması sözkonusu ise, "tüm tarikat mensuplarını bir araya getirmek ve tüm meclis konseylerini toplamak uygun olur, böylece Üstad, kendine en uygun gelen fikri onaylar." Tapınak kardeşleri Üstad'ın aldığı bu karara "mutlak itaat" gösterirler, kararları geciktirmeden uygularlar, izin almadan "şehre inemezlerdi." Kardeşlik mensuplarının yapacakları görevi de Üstad belirlerdi. Son olarak da Kural'ın uygulanmasını sağlamak onun göreviydi. Üstad'a verilmiş en önemli yetki, Kural'ın başlangıçtaki Latince versiyonda bulunmayan, ancak Fransızca versiyonunda yer alan "Kural'da yazılmış ve söylenmiş tüm emirler Üstad'ın kendi yorum ve isteğine bağlıdır" deyişiyle belirtilmişti. Ancak her ne kadar sınırsız gibi görünen bir yetki verilmişse de, Üstad'dan keyfi bir yargılama beklenmezdi.

Kural'ın başlangıçtaki versiyonunda başka bir görevden bahsedilmiyordu. Buna karşılık, Tapınak'ın ve kardeşliğin hizmetinde olan vazgeçilmez hizmetkârların ve Tapınak kardeşlerinin adı geçiyordu. Her biri hizmetine bir soylu delikanlı alabilir ve bu hizmetkâr her ne suç işlemiş olursa olsun onu dövemeyeceği kendilerine bildirilirdi. Bu kural, kardeşliğe katılmaya gelen ve aralarında ant (yemin) bağı

1) Bu bölümde Kural'dan yapılmış alıntılar Kural'ın değişik basımlarından alıntılardır.

bulunmayan şövalyeler ve çavuşlar için de geçerliydi. Birbirlerini ayırt edebilmek için sadece Tapınak şövalyelerinin "beyaz elbise" giymesi belirtilmişti. Kural'ın ilk yazıldığı zamanlardan itibaren bu önlem alınmıştı. Zira, "kardeşliğe ait olmayanlar, evliler ve diğerleri"nin Tapınak'a kendilerini kardeşliktenmiş gibi tanıtmaları ve bağışlara başkaları için el koymaları –ki bu birçok skandala yol açmıştı– önlenmek istenmişti. Başka bir deyişle, beyaz cübbe, Tapınak Şövalyelerini farklı kılmanın bir yolu olarak düşünülmüştü. Onların çavuşları ve hizmetkârları kahverengi veya gri cübbe giyebilirlerdi. Evli olsun olmasın, bazıları Tapınak'a girmeden bu ruhani yardımseverliğe katılmak istediler. Diğer birçok dini tarikatta olduğu gibi, Tapınak Şövalyeleri de daha sonradan Fransisken veya Dominiken tarikatına üye olacak kişileri kabul etmişlerdi. Ancak bu üyelerin beyaz cübbe giymedikleri ve kardeşlik evlerinde kalmadıkları kesin bir şekilde belirtilmişti. Hatta kardeşlik evlerinin rahibeleri bile kabul edemeyeceği, kendilerini iffet ve dürüstlüğe adamış erkekler için "kadınların varlığı tehlikelidir" ifadesiyle belirtilmişti. Kural bu noktayı şöyle açıklıyordu:

> "Biz, tüm dinlerde (dini tarikatlar) bir kadının yüzüne fazlasıyla bakmanın tehlikeli olduğuna inanıyoruz ve bunun için kimse bir kadını, dulu veya herhangi bir kadını öpmeye yeltenmesin."

Gerçekte, o dönemde öpücük, kadınlar ve erkekler arasında tamamıyla gündelik ve basit bir kibarlık göstergesiydi, ancak bu tavsiye "şeytana kapılmaktan sakınma" anlamına geliyor ve bu geleneğe bir önlem niteliği katıyordu.

Tüzükler kurum hakkındaki bilgilerimizi tamamlayıcı bilgiler vermekte ve Üstad'ın ve Tapınak evindeki diğerlerinin görevleri, ayrıcalıkları hakkında pek çok ayrıntı sağlamaktadırlar. Tüm bunlar yazıya döküldüğünde, yani resmi olarak yazıldığında, tarikat varlığını yarım yüzyıldan fazladır sürdürmekteydi. Bunun için çabucak oluşan diğer tarikatların görevleri farklılaşabiliyor ve koyulan kurallar yazılı olmaktan çok edinilmiş tecrübelerden oluşuyordu. Tüm bunlar geleneklerin hâkim olduğu bir dönemin özelliğiydi. Kural bir düşünce biçimi sağlamıştı, Tüzük ise yavaş yavaş oluşan gelenekler üzerine bilgiler veriyordu.

Tarikat, Kudüs'ün kutsal toprakları, Trablusşam ve Antakya gibi birçok vilayete bölünmüştü. Templum Domini'de kurulmuş Kudüs evi, Roche Katedrali tarikatın merkez tapınak evidir. Bu tapınak evi Üstad'ın ve iki komandörün* ikamet ettiği yerdir. Bu iki komandörden birisi toprağın ve Kudüs krallığının komandörü olan kişi, bir diğeri ise geri kalan vilayetlerin sorumlusu olan komandördü. Kudüs ve Krallıktan sorumlu komandörün en önemli başlıca vazifesi de tarikatın kuruluş amaçları arasında bulunan hac seferini yapanları kutsal şehre güvenli bir biçimde ulaştırmak ve onları korumaktı.

Trablusşam ve Antakya vilayetlerinin başında da Üstad'ı temsil eden ve tarikatta temsil ettikleri otoritenin aynısına sahip bu iki komandör bulunuyordu. Taşra yerleşimleri batıda Fransa, Portekiz, Macaristan Poitou, Provence, Aragon, Poillon yerleşimleriydi. Bu şehirlerin başın-

* Şövalyelikte bir aşama. (ç.n.)

da da günümüze kadar ulaşmış belgelerde sözü geçen, komandörler veya üstadlar ya da eğitimciler bulunurdu. Bu olağanüstü toprak zenginliği, en ufak bir dağılmayı engellemek için, bir bölümlenmeyi gerekli kılıyordu. Böylece Provence'ın Üstadı, sadece gerçek anlamıyla Provence değil, Comptat, Venaissin, hatta Nîmes-Saint-gilles, Velay ve Gevaudan, Maguelonne ve Beziers, Narbonne ve Carcassonne, Rodez, Albi ve Cahors, Toulouse ve Comminges, Gascogne ve Agenais şehirlerini de otoritesi altında bulunduruyordu.

Tüzükler, başta Üstad olmak üzere, başlıca saygın kişilerin yetkileri hakkında çeşitli tanımlamalar getirir. Üstad'ın tüm önemli kararlarda meclis toplantılarına katılması gerekir. Meclisin onayı olmadan ne bir toprak satıp devredebilir, ne bir kalede söz sahibi olabilir, ne Tapınak evlerindeki komandörleri atayabilir, ne de mareşal ya da yargıç tayin edebilirdi. Denizaşırı vilayetlerden gelen bağışlar Kudüs krallığının, aynı zamanda tarikatın başhaznedarı olan komandöre verilmeden önce meclise bildirilmesi gerekiyordu. Üstad da diğer tüm din adamları ve kardeşlik mensupları gibi mal sahibi olamazdı. Üstad "hazinenin ne anahtarını ne kilidini elinde tutabilirdi". Ancak, Tüzükler, Üstad'ın kendi hazinesini saklayabilmesi için bir sandık veya kutusunun olabileceğini eklemişlerdi. Tapınağın varlığının bir kısmını "yargıçlar kurulu" onayıyla etrafındaki bilginler için kullanırdı. Bir at, 100 Bizans sikkesi, bir altın ve gümüş kupa veya bir kürk ve hatta bir zırh veya mücevher hediye edebilme yetkisi vardı. Ancak ne bıçak ne de kılıç verme ve alma yetkisi vardı. Üstad kendi kullanımı için

dört ata sahipti. Yakın çevresi, iki kardeşlik şövalyesi, bir kardeşlikpapazı, bir çavuş, bir bilgin ve bir uşaktan oluşurdu. Bunlara ek olarak hizmetinde bir nalbant, tercümanlık görevi gören bir yardımcı, belgelerde sıkça adı geçen yardımcı asker ve bir ahçı bulunurdu. Son olarak binit için seçkin bir Türk atı ve atın ayakları dibinde de iki yardımcı oğlan bulunurdu. (Daha önce de adı geçen bu yardımcılardan biri atın sağ tarafında Üstad'ın kılıç ve kalkanını taşırdı.) Seferler boyunca bu atlardan iki tanesine, bir yuvarlak çadıra ve iki renkli sancağa sahip olma hakkı vardı. Bu iki renkli sancağın tercümesi yapılırken gereksiz yere birçok şey yazılıp çizilmiştir. 12. ve 13. yüzyıllardaki şövalyelik romanlarında çokça bahsi geçen iki renkli attan esinlenilmiştir. Buradan da Tapınak sancağının bu iki temel renge sahip olduğu gibi basit bir anlam çıkar. Yani, 1145'ten itibaren, sancak, enine bölünmüş, yarısı siyah yarısı beyaz zemin üzerinde iki bölümü de kaplayan bir kırmızı haç ile temsil edilmişti.

Tüzük Üstad'ın durumunu şu cümle ile özetler: "Tüm tapınak kardeşleri Üstad'a ve Üstad da tüm tapınak kardeşlerine bağlılık göstermelidir". (Buradaki Tapınak kardeşleri deyimi bütün tapınak kardeşliği mensuplarını içerir.)

Yargıç, Üstad'ın yardımcısı, başka bir deyişle onun vekiliydi. Üstad'ın yokluğunda yerine geçerek onu temsil ederdi. Yakın çevresi hemen hemen Üstad'ınki ile aynıydı. Bir papazı yerine, günlük yazan bir papazı olurdu.

Mareşal'in ise daha çok askeri görevleri vardı. "Kardeşlik evinin tüm silah ve zırhlılarının, tüm koşum takımlarının kumandasını elinde bulundurması gerekiyordu. Sadece top-

rak komandörünün kardeşlik çavuşlarına verilmek üzere satın aldığı oluklu yaylar, Türk yayları hariç."

Diğer yüksek rütbeli kişiler Tapınak evlerinin komandörleriydi. Tüzükler daha çok Kudüs topraklarının, Trablusşam ve Antakya şehirlerinin komandörlerinin görevleri üzerine yazılmıştı. Küçük komutanlıklarda, yani "şövalye komutanlıklarında" toprak komutanlarının yerini alıyorlar, bilginlerin yokluğunda meclis toplantılarını yönetiyorlardı. Aralarından birinin bir geceden fazla manastırdan çıkmasına izin verme yetkileri yoktu.

Son olarak kardeşlik evinin önemli bir siması da görevi "kardeşlik mensuplarının yatacak ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamak" olan çuhacıdır. Tapınak evinin bir bakıma vekilharcıdır ve tüm kardeşlik mensuplarının kılık kıyafetinin düzeni onun eline bakardı (buna saçlarının doğru dürüst kesilmiş olması da dahildir).

Tüzükler, her biri Tapınak tarikatında belirtilmiş değişik görevlerin dökümünü yaparak, bir Tapınak evinin gündelik mesaisini oluşturmaya olanak verir.

> "Siz, kendi arzunuzu ortaya koyarak ve siz, diğerleri, ruhlarınızın selameti için Kral'a silah ve atlarıyla hizmet edenler, evrensel olarak, Sabah duası ve diğer tüm ayinleri kilise yasaları ve Kutsal Kudüs şehri Üstadının isteği doğrultusunda dinlemeye dikkat edin."

Şövalyelerin Kural'ı, büyük bir ciddiyetle hizmete dua ile başlanıldığını hatırlatarak, "Kutsal hizmetin sonunda kimse savaşa gitmekten ve şehit tacı giymekten korkmaz", sözleri ile başlar. Kural aynı zamanda eğer doğunun yaşam

gerekleri yüzünden dualar duyulmazlar ise, şövalyeler sabah duası yerine 13 tane, her saat için 7 tane daha ve 9 tane de akşam duası yerine *Babamız* duasını, tercihen hep bir ağızdan okuyacaklardır emreder. Dua edilmesinde de, Kural'ın başlarından itibaren dünya zevklerinden tümüyle el etek çekmelerini sağlamak için, mezmur okunması sırasında, sadece ilk mezmur olan "Çağrı"da, her mezmurun sonunda ezbere okunan *Gloria* bölümü ve sabah duasının sonundaki te Deum hariç, oturmaları gerektiği belirtilir.

Yeme içme açısından da bu inziva durumu aşrılığa kaçmadan gerçekleştirilirdi. Kural onlara masadayken kendilerine gerekli olacak şeyi istemelerini tavsiye etmişti. Kutsal yazıların okunması yemek sırasında yapılırdı. Genellikle iki kişi bir çanaktan yemeklerini yerler ancak her birinin aynı ölçülerde şaraba sahip olduğu tek kişilik maşrapalardan şaraplarını içerlerdi. Haftada üç kez et yerlerdi. Pazar günleri şövalyeler için iki, çavuşlar ve rahipler için bir et yemeği olurdu. Öğle ve akşam yemeklerinden sonra şükran duası yapmaları, artan yiyecekleri yoksullara vermeleri gerekirdi. Gece, çanlar çalındığında, Üstad'ın iznine bağlı olarak yemek yerlerdi, daha sonra sessizlik hâkim olmalıydı. Dikkatleri "çok konuşmak günahtır" sözleri ile sessizlik alışkanlığı üzerine çekilirdi. Onlar tüm onursuz görüşmelerden kaçınmalı, Tapınak kardeşlerinden ne silah ne de at istemeli, dedikoduya veya bu isteğe kapılmamalıydılar. Şövalyenin en baş eğlencesi olan avlanma onlara yasaktı. "Din adamlarına zevk almak değil tanrının buyruklarına itaat etmek ve sık sık dua etmek iyi gelir." Bir istisna olarak aslan avı avdan sayılmadığından aslan avlamak serbestti.

Tüm kardeşlik mensuplarının kılıkları bir örnek ve aynı renk olmalıydı: Beyaz, siyah veya kahverengi elbise. Mantoları beyazdı. Beyaz renk "cesaretten emin olmanın ve vücudun sağlığının" simgesi iffeti temsil ediyordu. Ancak elbiseleri "gereksiz ayrıntılardan ve kibirden uzak" olmalıydı. Kuzu veya koyun kürkü takmaları yasaklanmıştı.

Bir şövalyenin teçhizatları, zırhlı gömlek, tolga, demir şapka (ilki kılıflı zırhlı bir başlık, ikincisi kenarlı hafif bir takkedir), omuzluk, demirden ayakkabılar gibi zırhlı takımlardan oluşurdu. Silahları kılıç, mızrak, topuz ve kalkandı. Buna ek olarak üç tane de bıçakları vardı; bunlardan biri bir çeşit kısa kılıç, ekmek bıçağı olan bir ikincisi ve bir çeşit çakıydı. Şövalyeler atlarını örtmek için örtü, iki adet gömlek, iki adet potur, iki çift ayakkabı alabilirlerdi. Mevsimin şiddetine bağlı olarak yün fanila, biri yazlık diğeri kışlık olmak üzere iki kürklü cübbe alma hakları vardı. Üzerlerinde bir tunik, zırhlı gömlek ve demir bir kemer taşıyorlardı. Kural'da gözde olan tüm imtiyazlardan kaçınılması gerektiği belirtilmişti; sivri burun ayakkabı ve bağcık yasaktı. Son olarak, yatakları, ot minder, çarsaf ve örtüden ibaretti. Yataklarını örtmek için siyah beyaz veya çizgili büyük yatak örtüleri vardı. Ayrıca sefer dönemlerinde içine silahlarını ve gece giysilerini koyabilecekleri büyükçe bir torbaları olurdu. Bir peçeteleri ve havluları vardı. Şövalye ve şövalyenin hizmetindekiler için verilen, atların örtülerinden "yemek yapmak için kazan ve arpa ölçeğine kadar" gerekli her şeyin dökümü yapılırdı. Her şövalye üç heybeye sahip olabilirdi. Bir tanesi kendisi, diğer ikisi de hizmetindekiler içindi. Buna ek olarak biri

pamuk diğeri keçe bone, şişeler, hamaklar, bir yular, bir kayış...

Çavuşlar siyah veya kahverengi giyimliydiler. Aralarından birkaçı iki ata sahip olabilirdi. Mareşal'in altındaki, bayraktar, ahçı, nalbant gibi diğer çavuşlar sadece bir ata sahip olabilirlerdi.

Tüm askerler için kurallar kesindi. "Kardeşlik mensuplarından hiçbiri banyo yapmamalı, tedavi olmamalı, doktora görünmemeli, şehre gitmemeli"ydi. Doğu ikliminde sıkca karşılaşılan burun kanaması durumu ve doğal olarak savaş hali hariç masadan kalkmaları yasaklanmıştı. Çanlar çaldığında dua için toplanmalıydılar. Bu anda "eli hamurda olan" ekmekçi, demiri tavında dövmesi gereken demirci veya at nallayan nalbant veya "kafasını yıkayan" kişi istisna teşkil ederdi. Onlara "kendi isteklerini terk ettikleri" ve "hiçbir şeyin İsa'ya itaat etmektendaha aziz" olmadığı hatırlatılırdı. Hep beraber ayini dinlemek ve yine beraberce diz çökmek, oturmak, ayakta durmak zorundaydılar. Bu görevlerden sadece hastalar, yaşlı ve rahatsızlar muaftı. "Kardeşlerin ne zaman diz çökmesi gerektiğini bilmeyenler, bilenlere sormalı, nasıl yapıldığını öğrenmeli ve diğerlerinin arkasında olmalıydılar."

Görevlerini icra ederlerken, Tapınak Şövalyeleri, sıklıkla, yollarda göçebe olarak yaşarlardı. Onlara "Tarikat toprakları içerisinde" her yerde ulaşmak mümkündü. Ellerindeki yetkilere göre Kural'ı izlemeye çabalıyorlar ve "sağduyu ve iyilik örneği" veriyorlardı. Normalde ikişer ikişer dolaşır ve Üstad'ın veya bulundukları yerin sorumlusunun izin verdiği ölçüde bulundukları yerden uzaklaşırlardı. Al-

dıkları emirlere uymak zorundaydılar. Meclis onlara kardeşlik mensuplarına karşı "öfke ya da kin" beslememelerini önermişti. Yaşlı ve güçsüz kardeşlerini onurlandırmaları ve onlara "ciddi bir koruma" sağlamaları gerekirdi. Tüm tapınak evlerinde sağlık hizmetleri verilmesi için bir sağlıkçı ve bir fizikçi "onları ziyaret edip hastalıklarına çare bulmak için" çalışırdı.

Tarikata kim ve nasıl girebilirdi? Bu sorular Tapınak şövalyeliğinin son bulmasıyla ortaya çıkan trajedide önem kazanacaktır, zira Kural ve yapılan diğer eklemeler bu sorulara cevap verilmesine imkân sağlar. Kural'ın önsözü bile "yüzyılın" daha iyi bir yaşamı kucaklamak isteyen tüm şövalyelerine yapılmış başlı başına bir çağrıdır:

> "İlk olarak kendi isteklerinin peşinden gitmeyi reddetmiş ve hükümdarın şövalyeliğine hizmet etmenin saf cesaretini arzu edenlere sesleniyoruz (...) Şimdiye kadar bağımsız şövalyeliği seçmiş olanlar, Siz İsa'nın şövalyeleri olmadınız, fakat şövalyeliğin fırsatlarından yararlanmak istediniz, tüm bu çıkar peşinde koşanlar Tanrı'nın inayetini kaybetmeyi seçmiştir, size onun kilisesini savunmanız için yalvarıyoruz..."

Öyleyse, tüm şövalyeler Tapınak şövalyesi olarak alınabilirlerdi, ancak asıl toplama, kutsal topraklara gelen Haçlılar arasından yapılırdı. Bu Haçlılar, hac görevlerini tamamladıktan sonra, evlerine dönmek yerine silahlı veya değil, pek çok hacının yaptığı üzere, bu kutsal görevi uzatmak isteğinin içlerine doğması sonucu hayatlarının tamamını kutsal yerlerin savunmasına adamıştı.

Bu durumda –tüm dini tarikatlarda olduğu gibi– ihtiyat "düşüncenin ispatını" emreder:

> "Tapınak kardeşliğine katılmak kendine bahşedilmeden önce, Kural kendisine okunsun. Eğer Kural'ın tüm emirlerine ciddiyetle itaat etmek istiyor ise Üstad ve kardeşlik mensuplarına kendini kabul ettirsin. Kardeşlik mensupları meclis toplantısında dileklerini tüm cesaretleriyle herkesin önünde dile getirsinler."

Aileleri tarafından Tanrı'ya adak olarak sunulan veya kendi kendilerine gelen çocukların Tarikat'a kabulü yasaktı. Tapınak şövalyelerinin alımları ayrıcalıklı olarak sadece yetişkinler arasından yapılırdı. Üstelik, şövalyelik, sadece reşit olnlar için değil eli silah tutanlar için de söz konusuydu ki bu da 18 yaş ve üstüydü (reşit yaş ise erkek çocuklar için çoğu Fransız geleneklerine göre 14'tü).

Kural'ın değişik versiyonları üzerindeki araştırma, M. Melville'in ısrarla üzerinde durduğu zorlukları ortaya çıkarır. İlk zorluk, Kural'ın Latince yazımında papaz olacaklara ilişkin çömezlik kavramıdır. Yukarıdaki yazıma göre, yapılan isteğin ardından çömezlik teriminin tamamıyla "bu isteği yapanın yaşamdaki dürüstlüğüne göre Üstad'ın düşünce ve ihtiyatına" bağlı olduğu görülür. Bu kısım Kural'ın Fransızca yazımından tamamıyla çıkarılmıştır.

İkinci zorluk daha endişe vericidir: 12. madde Latince yazımda taşra şehirlerine giden kardeşlik mensupları başlığını taşır. Aynı madde Kural'ın Fransızca versiyonunda *Aforoz Edilen Şövalyeler* olarak geçer ve şöyle başlar: "Aforoz edilmiş olan şövalyelerin toplanakları yeri bilirseniz, size

oraya gitmenizi emrediyoruz, eğer bu şövalyeler toprakları ile birlikte tarikatımıza katılmak isterlerse, sadece bize katacakları toprakların değil, katacakları ruhun önemini düşünmelisiniz."

Kural'ın Latince metnindeyse, tamamıyla farklı olarak, "Aforoz edilmemiş olan şövalyelerin toplandığı yeri bilirseniz, sadece geçici maddi yararlar gözetmeden, onların ruhlarını sonsuza kadar selamlamak için oraya gidiniz," der

Aynı maddede tamamıyla Tapınak'a şövalye alımı propagandası yapıldığı halde, Latince ilk metinde şövalyelerden aforoz edilmemiş, Fransızca versiyonunda ise aforoz edilmiş olarak bahsedilmesi kaygı verici bir ayrımdır.

Bu maddenin devamı değişmez: Tapınak şövalyesi olmak isteyenlerin, Latince metinde, yanında bir tapınakçının da hazır bulunduğu piskoposa giderek başvurmaları zorunludur; ikinci durumda, yani Fransızca metinde, aforoz edilmiş şövalyeye Tapınak şövalyeliğine girmesine olanak tanıyarak "anla ve affet" (bu deyim Latince metinde yer almaz) ifadeleri yer alır.

Bu iki metin arasındaki çelişki 13. maddede de devam eder. "Hiçbir şekilde," der Fransızca Kural, "Tapınak kardeşleri açıkça aforoz edilmiş biriyle beraber olmamalıdır." Latince metinde ise "İsa'nın şövalyeleri (Tapınak Şövalyeleri) alenen ve kesin bir şekilde aforoz edilmiş birine katılmaktan sakınmalıdır," der.

Buradaki temel ayrılıklar, 1128 yılındaki Troyes Konseyi ile 1140 yılında yazılan Kural'ın Fransızcası arasındaki 10 veya 20 yıllık farktan kaynaklanmaktadır. Oysa ki bu ayrılık Tapınakçılar arasında alışılagelmiş bir suistimale yeni bir

kılıf hazırlamakmış gibi de görülebilir. Zira Tapınakçılar aforoz edilmişlere konan yasaklara pek de aldırmıyorlardı: İngiltere Tapınak şövalyeleri, 1143 yılında, aforoz edilmiş olarak ölen Essex kontu Mandeville'li Geoffroy'yı korumuş ve onu Hıristiyan topraklarına gömmüştü. Bu, aforoz edilenlere yardımcı olanlar safında olmakla tapınağa karşı yapılan ortak bir suçlama halini almıştı. Yararlılık arayışı mı yoksa dikbaşlılık mı? Kendi saflarını güçlendirmek ve günahkârları cezalandırmak için günahları kilise cemiyetinden kaldırılmışlara kendi aralarında yer mi açıyorlar? Veya, tam tersi, neredeyse açıkça, papanın ve piskoposun otoritesini inkar etmekle sadece Üstad'ın "bağlama ve çözme" yetkisinin olduğunu mu anlatmaya çalışıyorlardı? 1175'te Papa III. Alexandre, Tapınakçıları ve İngiliz Hastabakıcıları, aforoz edilmişlere kiliseye ait mezarlar vermekle suçlamıştı. Aynı papa, 1180'de sadece Roma'ya itaat eden Tapınak rahiplerinin haksız yere kendine itaat etmesi konusunda ısrarcı olan piskoposları suçladı.

Bu, varlık gösterdikleri uzun zaman içerisinde piskoposlara karşı Tapınak Tarikatının yürüttüğü savaşın sadece bir bölümüydü. Şu da gerçektir ki, bu kavga kilise tarihinde defalarca piskoposların yargılamalarından kurtulmuş rahiplerle doğrudan papaya bağlı dini tarikatların kavgasından farklı değildi.

Kardeşlik mensuplarının kabulüne dönülecek olursa, Tüzükler'de "Üstad'ın meclis toplantısı yapmadan kardeşliğe üye almaması" gerektiği belirtilmişti. Başka bir deyişle, yeni bir Tapınak Şövalyesi almak için meclis toplantısı şarttı; bir istisna öngörülmüştü, eğer Üstad seferdeyse ölmek

üzere olan birinin bu isteğini kabul ederek tarikata alabilirdi. Ancak "Tanrı bu yeni üyeyi sağlığına kavuşturacak olursa, en kısa zamanda kardeşlik evine gelerek tüm diğer kardeşlerinin önünde görevini yapmalı ve ne yapması gerektiğini kardeşlerinden öğrenmelidir."

Kabul töreni, Kural'a son eklenenlerin tamamlayıcı olması dolayısıyla, 13. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış bir metinde en ince ayrıntısına kadar tarif edilmişti. Temel Kural'da sadece mesleklerin biçimi veriliyordu, Tüzükler ayrıntıları belirtiyordu.

Tören kurallarına göre, toplanmış meclis kurulu önünde Üstad söz alır: "Kardeşlerim. Görüyorsunuz ki aranızdan çoğu falanca kardeşimizin aramıza katılması konusunda hemfikir. Eğer aranızdan biri onun kardeşliğe katılmasını engelleyecek bir şey biliyorsa, daha sonradan önümüze gelmemesi için şimdiden söylesin." Eğer hiçbiri bir şey söylemezse aday olanı çağırması için birini gönderir ve aday meclis konseyi yakınında küçük bir odaya alınır. Bu odada kardeşlik mensuplarının en eskilerinden birkaçı tarafından sorgulanır: "Kardeşim, Tapınak evine girmek mi istiyorsunuz?" Eğer evet derse kendisine "evin katı kuralları ve iyilikseverlik emirleri" anlatılır. Ve eğer "kendi isteğiyle Tanrı için acı çekmek ve Tapınak evine her zaman, hayatının her günü köle olmak" istediğini söylerse, kendisine durumunu belirlemek üzere birkaç soru daha sorulur: Karısı, eşi veya nişanlısı var mı? Daha önce başka bir tarikata yemin etmiş, adakta bulunmuş mu? Ödeyemediği borcu var mı? Vücudu sağlıklı mı? Sakladığı bir hastalığı var mı? Herhangi birinin kölesi mi? Fiziki ve medeni hali hakkında de-

rinlemesine bilgiler edinilir edinilmez, kardeşler meclis toplantısına girerek, "Sayın baylar, dışarıdaki adam ile konuştuk, Tapınak evinin güçlüklerini anlattık... Ve o bize evin kölesi olmayı istediğini söyledi..." derler Üstad soruları yineler ve yeniden sorar: "Tanrı tarafından onu buraya getirtelim mi?" Meclis cevaplar: "Getirtin." O zaman aday çağrılır ve kendisine hâlâ aynı niyette olup olmadığı sorulur ve sonra meclis toplantısına buyur edilir. "Kendisini tutanın önünde eller kenetli biçimde diz çökmeli ve şöyle demelidir: 'Sayın baylar, Tanrının, sizin ve kardeşlerin huzuruna geldim ve sizden rica ediyorum ve Tanrı ve Meryem için diliyorum ki beni aranıza kabul ediniz, evin bana vereceği tüm iyilikler için Tapınak evine her zaman ve bu andan itibaren kul köle olacağım için beni kabul ediniz.'"

Böylece, meclis toplantısına başkalık edenin teşvikini alır: "Kardeşim, büyük bir şey istiyorsunuz, zira dinimizin sadece dışını örten kabuğunu görüyorsunuz, gördüğünüz bu kabukla iyi atlar, güzel koşum takımları, iyi yiyecek ve içecek ve iyi kılık kıyafetlerinizin olacağını, iyi ve rahat bir yaşam süreceğinizi sanıyorsunuz. Ancak katı kuralların evin içerisinde olduğunu bilmiyorsunuz. Zira bu eve katılmadan önce kendi kendinizin efendisiydiniz, şimdiden sonra başkalarının kölesi olacaksınız, istediklerinizi yapamayacaksınız. Karada olmayı istediğinizde denizde, denizde olmak istediğinizde karada, Akka'da olmak istediğinizde Trablusşam'da veya Ermenistan'da ya da Antakya'da olacak, pek çok mallarımızın ve evlerimizin olduğu yerlere gönderileceksiniz. Uyumak istediğinizde uyandırılacak, uyanmak istediğinizde size dinlenmek üzere yatağınıza gitmeniz emredilecektir."

Eğer Tapınak evine bir çavuş alımı söz konusu ise kullanılan tanımlamalar daha farklıdır: "Denilebilir ki ona verilecek görev fırında, değirmende, mutfakta, devenin üzerinde, domuz ağılında veya yaptığımız diğer işlerde sahip olduğumuz en değersiz görevdir." Ve her iki durumda da bu açıklamalar aynı soru ile son bulur: "Böylece bu katılıklar karşısında acı çekip çekmeyeceğinize bakın sevgili kardeşim." Ve eğer "Evet Tanrı isterse acı çekeceğim," derse, Üstad veya toplantıyı yöneten, "Kardeşim, zenginlik ve beylik edinmek için tapınak evine girmeye çalışmamalısınız, ne onur ne de vücudunuzun rahatı için, ancak üç şey aramalısınız: Biri dünyanın günahlarından sıyrılmak, diğeri Tanrımıza hizmet etmek, üçüncüsü yoksul olmak ve gündelik yaşamın zevklerinden arınarak ruhunu kurtarmak. İşte Tapınak evine girmek için nedenleriniz bunlar olmalıdır," der.

Bunların ardından, aday meclis kurulunun önünde gösterişli bir biçimde çağırılır: "Bundan böyle Tapınak evi için köle olmayı istiyor musunuz? Kendi isteklerinizden Komandör ne emrettiyse onu yapmak üzere vazgeçiyor musunuz?"

Eğer aday olumlu cevap verir, "Evet sayın beyler eğer Tanrı isterse," derse, Üstad kendisine meclis toplantısından çıkmasını emreder, sonra toplanmış kardeşlerine seslenerek, daha önceden yaptığı gibi, bu adayın kardeşliğe girişi hakkında bir engel olduğunu bilen var ise konuşmasını ister. Daha sonra aralarından biri, "Tanrı tarafından onu buraya getirtin," der.

Gerçek anlamıyla kabul töreni aday elleri kenetlenmiş, diz çökmüş durumdayken başlar ve isteğini açıklar: "Sayın

baylar, Tanrı'nın, sizin ve kardeşlerin huzuruna geldim ve sizden rica ediyorum ve Tanrı ve Meryem için diliyorum beni aranıza kabul ediniz, evin bana vereceği tüm iyilikler için, Tapınak evine her zaman ve bu andan itibaren kul köle olacağım için beni kabul ediniz." Bunun üzerine, meclis daha önce sorulan soruyu tekrarlar ve adayı dua etmeye davet eder. Hep bir ağızdan *Babamız* okunur ve kardeşlik papazı Kutsal Ruh'a bir dua okur, daha sonra meclise başkanlık eden kişi İncil kitabını alır ve yeni kardeşlik üyesi kitabı iki eliyle ve diz çökmüş biçimde tutar. Daha önce sorulmuş sorular yinelenir: Aday evli, nişanlı değil midir, başka bir tarikata üye midir vs. Tüm kardeşlik üyesi olmasını engelleyici unsurlar hatırlatıldıktan sonra "evin yaşlıları" herhangi bir engelin hatırlatılması unutulmuş mu diye sormak için davet edilir. Böylece, taahhüdün olumlu tarafına geçilir. Kardeşlerin ettiği yemin şöyledir: "Kardeşler, size söylediklerimizi iyi duyun: Tanrı'ya ve Meryem'e, bundan böyle Tapınak'ın Üstad'ına ve sizin üzerinizde yer alan birkaç Tapınak yöneticisine itaat edeceğinize dair söz veriyor musunuz? Tanrı ve Azize Meryem'e bundan böyle vücudunuzun namuslu olacağına söz veriyor musunuz? Kendinize ait hiçbir şey olmadan yaşamaya? Tapınak evinin gelenek ve ananelerine uyacağınıza? Tanrı'nın size verdiği güç ile Kudüs'ün kutsal topraklarını fethedeceğinize? Bu dini tarikatı ne daha iyisi ne daha kötüsü, ne daha güçlüsü ne de daha güçsüz için olsun asla bırakmayacağınıza?" Tüm bu sorular, "Evet, sayın beyimiz, eğer Allah isterse," şeklinde cevaplanır. Ve Meclis toplantısına başkanlık eden kişi, "Biz, Allah, Azize Meryem, Roma'nın Aziz Pierre'i ve Papamız

ve Tapınak'ın tüm azizleri adına evimizin başlangıcından sonuna kadar yaptığı tüm iyiliklerle birlikte sizi, annenizi, babanızı, soyunuzdan kabulünü istediğiniz herkes ile birlikte kabul ediyoruz" sözleriyle meclisi kapatır. Bu, Tapınak'ın dua ve manevi iyiliğe katılımıdır. "Siz de bizi yapmış olduğunuz veya yapacağınız iyilikler ile kabul ediniz, size ekmek, su ve evimizin yoksul elbisesini acı ve yeteri kadar iş sunuyoruz." (Burada elbise genel anlamdaki iyilikleri simgeler.)

Böylece aday Tapınakçılara ait mantoyu giyer. Papaz tarafından okunan duanın ardından "Ah! Birlikte yaşamak ne kadar güzel" diye başlayan kabul ilahisi okunur (132. ilahi) Üstad kardeşliğe yeni katılanı ayağa kaldırarak dudaklarından öper, bunu rahip de yineler. Bu öpücük Ortaçağ'da saygı törenlerinde de görülür. Bunu Tapınak evinin "temel kurallarının" tek tek adaya sayılması izler: Burada özellikle "tapınak evinden atılma" veya "tarikattan atılma" cezalarını gerektiren suçların altı çizilir.

Disiplin, komutanlığın olduğu her yerde, her hafta toplanan üç-dört kardeşlik üyesinin oluşturduğu meclis toplantısı sayesinde devam ettirilirdi. Tapınak şövalyeleri bu toplantılara mantolarını giymiş olarak gelirlerdi. Meclis toplantıları genellikle Tapınak evinin büyük salonunda veya ayinden sonra kilisenin şapelinde yapılırdı. Hep bir ağızdan *Babamız* duası okunduktan sonra Üstad veya o anki başkan oturumu açar ve teşvik vaazını verirdi. Böylece suç işlemiş olan Tapınak kardeşleri öne çıkarlar, diz çökerler ve günah çıkarırlardı. Suçlu daha sonra dışarı çıkar ve meclis vereceği cezayı kararlaştırmak üzere tartışmaya başlardı.

Meclise başkanlık eden, suçluyu çağırarak, kardeşlerin verdiği kararı kendisine bildirirdi. Suçlunun asla bu tartışmalar sırasında söylenenleri bilmemesi gerekirdi. Bu kural ciddiye alınırdı zira aksi bir durum bölünmelere ve kinlenmelere sebebiyet verebilirdi. Sonuçta, meclis toplantısı gizliliği, günah çıkarma gizliliğiyle eş tutulurdu. Cezalandırılanların da Kural ve Tüzükler'in devamı olan saygı defterinde bahsedilmeleri dikkat çekicidir. Bu deftere yazanlar ölmüş kardeşlik üyelerini ilgilendiren geçmişten örnekler vermezlerdi. Bu açıdan diğer dini tarikatlardan farksızdılar, ancak bu sır saklama taahhüdü ileride hiç de sessizce geçiştirilemeyecek olaylara sebebiyet verdi.

Meclis toplantılarında kendiliğinden yapılan günah çıkarmalar haricinde, suçlamalar da olmuştur. Kural, Tapınak Şövalyelerine önce İncil'in tavsiyelerine harfiyen uymalarını önerir. Ancak kardeşlik mensubu yola gelmeyi reddederse olaya şahitlik etmiş tapınak şövalyesi, meclis toplantısında Üstad'a veya Komandör'e soru yöneltebilir: "Kardeşim, bana falanca kardeşimle konuşma izni veriniz." Bu izni aldığında ayağa kalkabilir ve hitap edeceği kardeşlik üyesinin ismini söyler. Bu durumda diğeri ya hatasını itiraf eder ya da kendini savunmak için tanık gösterir. Kullanılan terimlerin aktarılması, Tapınak kardeşliği mensuplarının gerçek eğilimlerini sergiledikleri Yakındoğu'da içinde bulundukları dünyayı bize taşıması bakımından değerlidir. "Kardeşim, Pazar günü Chatel-Pelerin'de falanca bir hata yaptınız, özür dileyiniz." Diğer kardeşlik üyesi cevap verir: "Hayır, Allah isterse, zira pazar günü Beyrut'taydım." Ve bu söylemini kanıtlar, kendisini aklar ve kendini suçlayanı yalanla suçlar.

Suçlu kardeşlik üyesinin tavırları gözönüne alınarak cezalar da tartışılır, yumuşatıcı sebepler ortaya çıkarılabilir. Marion Melville'in[2] çok belirleyici bir şekilde ortaya çıkardığı değişik birçok cezalandırma yöntemi saygı defterine belgelenmek üzere geçirilirken yavaş yavaş bir prosedür de şekilleniyordu. Verilen cezalar, "tapınak evini kaybetmek", tarikattan atılmak, bir cuma günü oruç tutmak gibi en ağırdan en hafife doğru gidiyordu. Tapınaktan atılanın başka bir tarikata, tercihen Cistercium tarikatına girmesi gerekiyordu. Bu cezadan başka, en ağırı "papazlığı kaybetmek"ti. Bu ceza, genelde çağın alışılagelmiş bir yıl ve bir günlük süresini geçmezdi.

Tarikatların geleneklerine göre, meclis toplantısında ortaya çıkarılan suçlar Kural'ın çizgisindedir ve bunlar günah çıkarma sırasında isnat edilen günahlar değildir. Halbuki, daha çok günah çıkarma ile meclis toplantılarında isteğe bağlı olarak günah çıkarılması birbirine karıştırılmıştır; bu da bağlama ve çözme yetkisini elinde bulunduran piskoposların ve genelde rahiplerin gücüne zarar verecektir.

Saygı defterinde anlatılanlardan anlaşılıyor ki en ağır suçların başında din sömürücülüğü (kardeşlik evine şövalye alımlarında rüşvet almış olanlar), cinayet, komplo, hatta dinini çıkar uğruna birbirini satanlar, savaştan kaçanlar, "meclis toplantısında konuşulmuş" olayları açıklayanlar, (meclis toplantısında bu konu hakkında konuşulanlar sır olarak saklanırdı) gelirdi. Cinsel suçlara çok az önem verilirdi. Sadece bir tecavüz şikayet edildi, hafif bir şekilde ceza-

2) *Vie des Templiers*, s. 198-201.

landırıldı; ancak bir sadizm vakası "tarikat evinden atılma" ile cezalandırıldı. Gerçekte, toplum yaşamı koruma altına alınır, ihanet ve diğer şiddete dayalı eylemler, hatta şövalyelerin "kin ve nefretle" gerçekleştirdikleri suçlar fazla önemsenmezdi.

Kilise âdetlerine göre Üstad'ın seçimle atandığı düşünülürse bu seçim hakkında da birkaç söz etmek gerekir.

Üstad öldüğünde Mareşal onun yerini alır ve cenaze törenini yönetirdi. Tüm kardeşlik mensupları ölümü takip eden yedi gün içerisinde iki yüz defa Pazar duası okumalı, ve aynı zaman içerisinde yüz yoksula yemek dağıtmalıydı. Üstad'ın kişisel eşyaları kardeşler arasında paylaştırılmalı, giydiği "elbise" cüzamlılara verilmeliydi. Vekaletnameyi alacak Komandör'ü seçmek üzere diğer tüm komandörler Kudüs'te veya Krallık'ta toplanmaya çağırılırdı. Seçilecek olan Büyük Komandör "Üstad topunu", yani Üstad'ın mührünü taşırdı. Bu sırada Tapınak'ın tüm kardeşlik mensuplarına sadece ekmek ve sudan oluşan ve üç cuma günü tutacakları oruç tutturulur ve seçim için dua ettirilirdi. Seçim günü komutanlıklarından çıkabilen tüm kardeşlik mensupları, Mareşal'in kendisine eşlik ettiği Büyük Komandör ve diğer üç büyük şehrin komandörlerinin belirlediği bir yerde toplanırlardı.

Büyük Komandör yardımcıları ile manastırın yargıçlar kurulundan birkaçını görevlendirerek toplantıdan çıkarır ve yine aralarından birini konsey ile birlikte seçimi yönetmesi için görevlendirirdi. Bunun için "Allah'ı sevdiği gibi adaleti de seven, herkesle ve Tapınak kardeşleriyle iyi geçinen, barışı seven, Tapınak evinde barışı uygulayan" birini

seçmeliydi. Bu iki kardeşlik üyesi şapele gidip dua eder, geceyi dua ederek geçirdikten sonra ertesi gün, ayinden sonra, meclis konseyi tekrar toplanır. Büyük Komandör'ün isteğiyle seçim komandörü ve ona eşlik eden kardeşlik üyesi iki başka kardeşlik üyesi daha seçerler, daha sonra bu dördü toplanıp başka iki kardeşlik üyesi daha seçerler ve bu işlem "on iki havarilerin onuruna" on iki kişiyi bulana kadar devam eder. Daha sonra, bu on iki kişi aralarından bir kardeşlik mensubu papazı seçerek ona "İsa'nın yerini tutması" görevini verirler. Seçim kurulu kesin olarak sekiz şövalye ve dört çavuştan oluşuyor olmalıydı. Sonuçta, beraberce edilen dualardan ve Büyük Komandör'ün kendilerine "gözlerinin önünde sadece Tanrı'nın olması gerektiği ve yüreklerini sadece onur, tapınak evinin çıkarları ve Kutsal Topraklar için yumuşatmaları "gerektiğini hatırlatan vaazından sonra seçmenler çekilirler, seçilecek şövalye üzerinde anlaşmaya varırlar, daha sonra meclis kuruluna geri dönerek, orada bulunanlara yeni seçilecek olan tapınak Üstad'ına itaat edeceklerine dair yemin ettirir, seçim komandörü seçilen şövalyeyi bularak, "Biz, Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına kardeşimiz sizi Üstadımız olarak seçtik" der, daha sonra diğerlerine dönerek, "Saygıdeğer kardeşlerim, tanrıya şükrediniz, işte yeni Üstadımız," diye hitap eder.

Törenin normal seyri bu şekildedir. Ancak birçok kereler bu seçim türü, gerek savaş durumunda olunmasından gerekse seçilen Üstad'ın kurula katılamayışından ötürü farklı gerçekleşmiştir. Şurası da bir gerçek ki, bu görevlendirme bize ne kadar karmaşık görünse de o çağın geleneklerine cevap veriyordu. Bir belediye başkanı veya konsolos seçi-

leceği zaman seçmenler atanıyor ve o seçmenlerin seçeceği kişiye itiraz etmeyeceklerine dair diğerleri yemin ediyorlardı.

Üstadın görevlerinin simgeleri (amblemleri), Meclis kurulu veya Üstad'ın kendisi tarafından Hıristiyanlığın şu veya bu şehrine yollanmış yoklama memurlarında bulunurdu. Üstad'ın topluluğu yönetmek ve aynı zamanda tüzel kişilik görevlerini yerine getirmek için hizmetine verilmiş imkânlar vardı ve buna top, kese, kova ve hazine adı verilirdi.

III. Bölüm

TAPINAKÇILAR VE MİMARİ

Tapınakçılara özgü yapılar, yazılı metinlerin aksine, görülmesi kolay, erişilebilir yerlerde, tanınması basit binalar olmuştu. Oysa bu alanda yapılmış sayısız hata vardır. Bunların en önemlilerinden biri Normandiya'daki Gisors Şatosu'dur, zira bu şato hakkında tarihi temelden yoksun, akla aykırı hikâyeler uydurulmuştur. Oysa GisorsŞatosu İngiltere ve Fransa kralları arasındaki sadece birkaç aylık anlaşmazlık boyunca Tapınak şövalyelerinin korumasına verilmişti. Hatta, Fransa'daki diğer pek çok şato gibi, Tapınak şövalyeleri için hapishane olarak kullanılmış da olsa, bu hiçbir şekilde "Tapınakçıların şatosu" olarak anılmasını gerektirmez. Hiçbir yazılı belgeye dayanmayan bir efsaneye göre Provence'taki Greoux Şatosu da Tapınakçılara mal edilir. Ancak kalenin bugünkü görünümü bize binanın ancak 14. yüzyılda yapılmış olabileceğini gösterir. Yapılmış hatalardan bir başkası da kamu alanıyla ilgilidir, üstelik Tapınak tarikatının tüm kiliselerinin yuvarlak bir plan üze-

rinde inşa edildiği fikri 19. yüzyılda doğrulanmıştır. Ancak Elie Lambert'in yaptığı çalışmalar ve edinilen modern bilgiler ışığında, bu doğrulamada önemli rol oynayan mimar Viollet-le-Duc'e* rağmen, çıkış noktası, suistimal edilen bir genelleme olan bu fikri çürütmüştür.

Tapınakçıların mimarisinden bahsedilirken birçok inşaat tipi göz önüne alınmalıdır: Bunlardan en sık rastlananı, komutanlıklar veya batıdaki tahıl ambarlarıdır. Bunların en tipik olanı, askeri inşaatlar, son olarak da dini inşaatlar, yani kilise ve şapel inşaatıdır, ancak bunun tamamıyla kabul edilebilir bir çalışma olabilmesi için var olan bütün yapıların sayımının yapılmış olması gerekir. Ancak, inanılmaz gibi görünen, sayımın henüz başladığıdır. Provence, Charente gibi bazı bölgelerde bu sayımlar fazlasıyla derinleştirilmiş, hatta Charles Daras çalışmalarının sonunda kesin bulgulara ulaşmıştır. Coulomier gibi Uluslararası Tapınakçıları Araştırma Topluluğunun birçok üyesi bölgede veya Franche-Compte'da sayım çalışmaları sürmektedir. Sonuç olarak *Fransa Tarihi Eserlerinin Genel Dökümü* hakkında yapılan araştırmalar bize kısa bir süre sonra ciddi çalışmaları temel almış bilgiler verecektir. Bu, konunun Fransa'yı ilgilendiren yönüdür. Yurtdışında, örneğin Tapınakçıların parlak mimari çalışmalarından örneklerin yer aldığı İspanya ve Portekiz'de benzeri çalışmalar yapılmıştır.

Tapınak şövalyeleri batıda yaklaşık dokuz bin komutanlığa sahip oldular. Bu komutanlıklardan pek çoğu ken-

* İçlerinde Carcassone'daki Ortaçağ şatosu olmak üzere Fransa'daki pek çok Ortaçağ'dan kalma yapının restorasyonunu yapmış olan mimar. (ç.n.)

dilerine derebeylerinin bağışladığı, ihtiyaçları olan arpa, şarap, yağ, hatta sürü hayvanlarından ve koyunların yününden yaralandıkları tarım arazileriydi. Yani, daha önceden de defalarca ifade edildiği gibi, sözkonusu olan Tapınakçıların yerleri sıklıkla kırsal kesimlerdeki tahıl ambarları veya Cistercium tarikatına bağlı manastırlardı. Tapınak tarikatının bu tarikatla olan ruhani bağı yanında mimari açıdan da bağı bulunur. Büyük çoğunlukla bina kare şeklindedir ve güneyinde bir şapel vardır. O çağdaki birçok tarım işletmesinde görüldüğü üzere, kuzeyde yemekhane ve ortada bir avlu bulunur. Ahırlar bu avluya bakar. At yetiştiriciliği bu keşiş-şövalye tarikatı için doğal olarak çok önemlidir. Kutsal topraklardaki şövalyeleri için at satın alma işini batıdaki komutanlıklar yapıyordu. Yine sıklıkla bir komutanlık, köşede üst katlara çıkılmasını sağlayan bir kulenin olduğu dikdörtgen bir yapıdaydı, şapel her zaman olduğu gibi güneyde bulunurdu.

Canlandırması güç de olsa Fransa'da bulunan kırsal komutanlıkların çoğu bu görünümdedir. Bu bakımdan en karakteristik özellikleri taşıyanı Vaucluse de Richerenches köyündeki komutanlıktır, zira bu yapının dört köşesinde kule bulunur. Surları Tapınakçılardan sonra yapılmıştır. Bunun içindir ki, Larzac'ın bozkırlarında 1158 senesinde Millau vikontu tarafından Tapınak şövalyelerine verilmiş olan La Couvertoirade'ın tüm surları 14. yüzyılda yapılmış, daha sonra da Hastabakıcılara verilmiştir. Gerçekten de, kumandanlıkta bulunan Süvarilik, büyük olasılıkla Tapınakçılar zamanında, hatta Tapınakçılar tarafından surlarla çevrilmiştir, ancak siperlerin varlığı bu ıssız bölgenin o za-

manlarda savunmaya ihtiyacı olduğunu gösterir. Diğer başka her yerde, Tapınak şövalyeleri batıda topraklarına daha bir değer katan tarım ağırlıklı barışçı yönetimin işareti sayılan inşaatlar yapmışlardır. Sadece İber Yarımadası'nda ve Kutsal topraklarda muharip görünümlü inşaatlara rastlanır. Paris'te bile, Tapınak şövalyeleri bataklık halindeki bir semti kurutma çalışmalarıyla kendilerinden bahsettirmişlerdir, halen semt Bataklık anlamına gelen Le Marais adıyla anılır. Tapınak şövalyeleri bu bataklık alanı Paris'i besleyen bir bostana dönüştürmüşlerdi.

Tapınak şövalyelerinin binalarında değişmez gibi görünen şey ise şapel veya kiliseydi. 1139 tarihinden itibaren, tarikatın kuruluşundan yirmi yıl kadar sonra, Tarikat, Papa II. Innocentius'tan kardeşlik mensuplarının kullanımı için şapel inşa etme izni almıştı. Bu önemli yapılarda piskopostan bağımsız hale getirilmiş Tarikat'ın kendi rahipleri dini görevi sürdürüyordu. Daha önce de sözü geçtiği üzere, bu durum bağımsız rahipler arasında kıskançlığa yol açmıştı.

Bir örnekleme yapmak gerekirse, Fontenotte Şapeli (Côte-d'Or da bulunan) iç bölümde yuvarlak merdivenleri olan bir kulenin bulunduğu L seklinde bir yapıdır. Yaklaşık 15 metre boyunda 6 metre genişliğinde, kilise korosunun durduğu dar yeri de içeren dikdörtgen bir sahın oluşturur. Bu sahın yarım daire biçimindeki bir kemerden ve düz bir mihraba sahip üç pencereden ibarettir.

Bu çok basit plan Tapınak şövalyelerine ait çoğu kilisede bulunur: 12 ve 13. yüzyıllarda yapılmış birçok kilise gibi, mihrabı düz veya apsid, yarım çember halinde biten dikdörtgen şeklindedir. Bu yapılar komutanlık yapıları kadar

sağlamdı, ancak bunun için özel bir araştırmaya girilmemişti. Charles Daras tarafından Charentaise bölgesinde ortaya çıkarılanlar belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Bunlar Tapınak şövalyelerine ait Malleyran d'Angles, Châteaubernard ve Grand-Mas-Dieu[1] isimli şapellerdir. Çalışmaların yazarı C. Daras, sadece Charentes bölgesinde değil, bu bölgenin çevresinde de iddiasız şapellere, dikdörtgen yapıya ve tonozlarla kapatılmış çifte kemerli ve tepesi düz bir mihrapla son bulan yapılara rastlamıştı. Kilise korosunun durduğu bölüm üç pencere ile aydınlatılmıştı. Sahın binanın arka cephesindeki pencereden az miktarda ışık alabiliyordu. İşlemeler de yapının kendisinin karanlık yapısını kanıtlar nitelikteydi; bazılarında küçük kolonlara taşıtılmış basit bir giriş kapısı bulunurdu, sütun başlıklarına sıklıkla yaprak deseni veya küçük kanca figürleri yontulmuştu. Bu bölgedeki kiliselerde çatının üçgen biçimindeki dama kadar uzanan bölümünde bulunan çan kulesi ajurludur. Şövalyelerin tapınakları aynı bölgedeki zengin işlemeli daha karmaşık mimariye sahip kiliselerle kontrast oluşturur. Tapınakçıların inşa tarzındaki sadelik Tapınak tarikatının Cistercium tarikatı ile olan yakın bağlarını hatırlatır.

Söz konusu olan komutanlıkların fazla olduğu bir bölgedir, böylece Tapınakçılar üzerine belirleyici ve yeteri

1) *Archeologia* dergisi no. 27, 1969, Mart-Nisan sayısı, sayfa 49. Bu sayı tamamıyla Tapınak şövalyelerine ayrılmıştır. Ve M. Melville, R. Oursel'in çalışmalarına yer verir. Michel Miguet'nin çalışmaları için no. 217, 1987 Ekim ayı sayısı, sayfa 39-50'ye bakılabilir.

kadar doğru bilgi edinilebilir. Bahsi geçen çalışma, bölgenin kuzeyinde, Angoulême evlerinin dışında, Maine-de Boixe, Fouilloux, Coulognes, Fouqueura ve Ville-jésus komünlerinde Komutanlık diye adlandırılmış yerlerde de sürdürülmüştür. Güneydoğu tarafında Grand-Mas-Dieu Şapeli hâlâ varlığını korur. Buna karşılık, Aunac'taki Sainte-Trinité ve Chambon komutanlıkları yok olmuştur. Loubert köyü yakınlarındaki Petit-Mas-Dieu komutanlığının ise karakteristik özellikleri taşıdığı görülür. Dikdörtgen şeklindeki koro yeri, duvarı aydınlatan açıklık ve kemerli çan kulesi burada da vardı. Daha doğuda Malleyrand, Vouthon, Charmant ve son olarak güneydeki Vivile, Barbezieux yakınlarındaki Saint-Jean-d'Auvignac, Malatret ve özellikle de Cressac komutanlıkları şapelleri, bulunan freskleri sayesinde günümüzde iyi bilinmektedir. Bunlara örnek olarak Condéon yakınlarındaki Tastre ve Guizengeard komutanlıkları gösterilebilir. Son olarak, bölgenin batısında, Angoulême'i Sainte'e bağlayan tek yol üzerinde bulunan Chateaubernard komutanlığındaki şapel de varlığını korumuştur. Né vadisindeki Angles komutanlığı için de aynı şeyi söylemek mümkündür, üstelik burada yapılmış olan sayım çalışmaları Tapınak şövalyelerinin aynı bölgeye yerleşmelerinin öneminin farkına varmamızı sağlar. Dini yapılarda kullandıkları basit mimari burada da açık olarak ortaya çıkar. Gözümüzde en büyük zenginliğe sahip olan yapılar Cressac'taki freskten ibarettir, ancak bu fresk 12. yüzyılın tipik bir örneği olsa da şövalyeleri etkinlik halinde, silahlı, kasklı ve şehirden düşmanları kovalarken, onlarla savaşırken resmettiği için

en az bir o kadar da değerlidir. "Kudüs'teki Süleyman Tapınağı'nın modelinde", yuvarlak formlu kiliseler hakkında çıkan söylentilerin nedeni sayılabilecek birkaç farklı kilise örneği de mevcuttur. Batıdaki kilise inşaatlarının tamamına bakınca az sayıda kilisenin yuvarlak formda inşa edilmiş olduğunu görürüz. (Daha ileride Kutsal Topraklar'daki tapınak şapellerinin nasıl olduğunu göreceğiz.) Özellikle birbirleriyle çok büyük benzerlikler gösteren Londra ve Paris tapınaklarındaki şapeller kaybolmuştur. Londra'daki tapınakçılara ait yuvarlak yapıyı, 19. yüzyılda gördüğü ağır restorasyon çalışmaları, 20.yüzyılda uğradığı bombardımanlar sonucu yıkıldığı halde ziyaret etmek her zaman ilgi çekici olmuştur. Thames Nehri kıyılarında olan bu Tapınak daha çok yargıçların olduğu bu semte adını vermiştir. Bu yuvarlak yapıda altı tane bir araya gelmiş kolon şeklindeki direk tarafından taşınan bir kubbe ile on iki tane kemer gözü bulunuyordu ve kilise Kral Henri Plantagenet tarafından yaptırılmış ve 1184 yılında Kudüs Heraklius Patrikhanesi tarafından da Tanrıya bağışlanmıştı. Bir sonraki yüzyılda, Kral III. Henri'nin de katılımı ile 1240 yılında takdis edilmiş, koro bölümünün dikdörtgen yapısı yükseltilerek doğuya doğru genişletilmiştir.

Bu yuvarlak yapı İngiliz inşaatçıların bir lütfu olarak da görülebilir zira Tapınak'ın İngiltere'deki diğer kiliseleri 12. yüzyılın değişik dönemlerinin izlerini taşırlar. Bunların içinde en belirgin olanları Douvres, Bristol ve Garway'de bulunur. Bu tercih sadece Tapınakçılara has değildir, çünkü aynı Cambridge'deki çağa ait Saint-Sépulcre kilisesi ve Northampton'daki kiliseler de aynı yuvarlak yapıya sahip-

tir. Londra'da Hastabakıcılar kaynaklara göre halen mahzeni sağlam duran bir yuvarlak kilise inşa etmişlerdi, halen Clerkenwell semtinde bulunan bu kilise Saint-Jean adıyla anılır. Bu yapıların sayımları yapılırken, Elie Lambert, yuvarlak formların tercih edilmesinin nedenini Doğu'dan esinlenmiş bir "Normandiya-İngiliz geleneği" olarak belirlemişti, ancak gerçekte bu geleneğin halen İngiltere'nin adalarında var olan yuvarlak biçimli eski tümülüsler ile Kelt geleneklerinden etkilenmiş olabileceği araştırılmalıdır. Bu, bizi, Fransa'da da Keltlerin bulunduğu bölgelerde yerleşim bölgelerindeki çember biçimi yapılaşmalarda aynı izleri bulmaya yönlendirecektir. Burada sözkonusu olan Normandiya yapılarıdır.

Tapınak'ın Paris'teki kilisesi de yuvarlak formda inşa edilmiştir. Bu binanın elimizde olan planları Fransız devriminden önceki tarihlere dayanır. 12. yüzyılın ortalarına doğru inşa edildiği düşünülmektedir. Londra'daki dikdörtgen koro bölümünün büyütülmesi gibi, Sainte-Chapelle'inkine benzer bir büyük girişi vardır. Bu kilisede koronun durduğu dikdörtgen bölüme yapılan diğer eklemeler Tarikat'ın ortadan kaldırılmasından sonraya dayanır. Yuvarlak kısmı oluşturan esas bölüm yaklaşık yirmi metre çapındaydı. Merkez kubbe, tıpkı Londra'daki kilisede olduğu gibi, altı adet yuvarlak kolona taşıtılmıştı.

Paris'teki bu yuvarlak kilise Fransa'daki Tapınak tarikatına vakfedilmiş tek yapı olma özelliğindedir, ancak aynı çağda ve aynı iç düzende yapılmış diğer yuvarlak kiliselerin olduğu da unutulmamalıdır. Bery'deki yuvarlak Neuvy-Saint-Sépulcre Kilisesi özellikle Kudüs'teki Saint-Sépulcre

Kilisesi'ni hatırlatmak amacıyla inşa edilmiştir. Diğer taraftan, mezarlığın olduğu şapellerin merkez planı, pek çoğunda, Perigord'daki Mords de Sarlat şapelindeki gibi yuvarlanmış, Sainte-Catherine de Fontevrault'daki gibi kare şeklinde veya Montmajour'daki Sainte-Croix şapelindeki gibi yarım daire şeklinde bezeli apsidlerden oluşmuştur. Diğer büyük yapılar, eskiden vaftiz törenlerinin yapıldığı yeri hatırlatırcasına, aralarında en ünlüsü olan Montmorillon Sekizgeni gibi sekizgen biçime girmiştir. Bu sonuncu yapının Tapınak Tarikatı'na vakfedilmesi tamamıyla hatadır. Buna karşılık, Metz'deki sekizgen şapelin kesin olmamakla birlikte Tapınakçılar tarafından inşa edilmiş olması mümkündür. Son olarak Laon şapeli de kesin olarak Tapınakçılara mal edilebilir. Ancak Elie Lambert'in incelediği "tapınakçı şapelleri" değil, ancak Saint-Vincent de Laon manastırında ölünün bekletildiği bölümde bulunan, bu bölgedeki önemini bildiğimiz ve din savaşları boyunca yıkılmış olan şapel bu yakınlığı doğrular. Bu şapel de tüm diğer birçokları gibi bir mezarlık şapelidir.

Yine hacıların Saint-Jacques-de-Compostelle'e ulaşabilmek için izledikleri yol olan *camino frances*'te yer alan iki yapının da, burada bulunan Torres del Rio ve Eunate şapellerinin de hiçbir zaman Tapınakçılara ait olmadığı doğrulanmıştır. Burada söz konusu olan şapeller mezarlık şapelleri olup Tapınak tarikatına ait oldukları iddiası tamamıyla yanlıştır.

Aslında, yuvarlak düzende inşa edilmiş, gerçekten Tapınak şövalyelerine ait şaşırtıcı örneklerden olan Segovia'daki Vraie Croix kilisesi, Portekiz'deki Tomar yuvarlak kilisesi

gibi kiliseler bugün İber Yarımadası'nda ortaya çıkarılmıştır. Tapınak şövalyelerinin Kudüs'teki görevine benzer şekilde muharip görevi gördükleri bu bölgelerde yapılan inşaatlar, doğuda rastlanılanlar gibi veya, ender durumlarda, Paris tapınağındaki başlıca evlerden biri gibi kale şeklindedir. Sadece dini yapılar sözkonusu olduğunda 1208 yılında kutsanan Segovia kilisesi, Kudüs'teki Saint-Sépulcre'ü (Süleyman Tapınağı değil!) hatırlatmak amacıyla inşa edilmişti. Bu kilise İspanya kralı Ferdinand'ın kutsadığı Vrai Croix'nın kutsal kalıntılarını taşıyordu. Tomar yuvarlak kilisesi, birbirini takip eden birçok çalışma sonrasında inşa edilmiştir. Önce sekizgen plan üzerindeki alt kat, daha sonra on altı kemer gözü olan gezinti yeri yapılmıştır.

Sonuç olarak, bu yuvarlak biçim birkaç Tapınak tarikatına ait dini yapıda görülse de, bu, Tarikat'ın karakteristik mimarisini kesinlikle oluşturmaz.

Tapınak tarikatının yapılaşmadaki askeri özellikleri doğudaki yapılarda kendini gösterir. Kudüs Krallığı'nın savunmasında kalelerin oynadığı rol ortadadır. Bu, krallığın düşmana karşı korunması gereken sınırları da göz önüne alındığında, biçim olarak zayıf ve saldırılara açık olduğu görülür. 12. yüzyıldan itibaren Tapınak şövalyelerinin korumakla görevli oldukları kale ve surlarla çevrili şehirleri güzelleştirdikleri de görülür. Bunun üzerine, 1150 yılında Kral III. Baudouin siperlerini yeni yaptırdığı Gazze şehrini Tapınakçılara hediye etmiştir. "Herkesin ortak düşüncesiyle, Gazze şehri, bu devirde aralarında çok iyi şövalyelerin ve yöneticilerin bulunduğu Tapınak şövalyelerine verildi." Yine,

1165 yılında Tartus şehrinin savunmasını üstlendiler. Aynı tarihlerde, Celile'nin kıyısındaki Safed kalesinin sahibi oldular. Birkaç yıl sonra, 1178'de Gue de Jacob sahipevini inşa ettiler. Burası 80 şövalye, 150 çavuşun barınabileceği bir garnizon olacaktı, ancak bir yıl sonra Selahaddin tarafından ortadan kaldırıldı (1179).

Tapınak şövalyelerinin askeri inşaatları Kudüs'ün 1187 yılında kaybedilmesinden sonraya rastlar, zira kutsal şehri yeniden ele geçirmek amacıyla şehirde ele geçirilmesi zor savunma kaleleri inşa ettiler. Böylece ilk kale Athlit burnunun üzerine kuruldu ve Châtel-Pèlerin adını aldı (Hayfa şehrinin güneyinde). Bu kale derin bir falez üzerinde kurulmuştu, bir duvar ve kara tarafında iki büyük, 30 metre uzunluğunda, 25 metre genişliğinde dikdörtgen kule tarafından savunuluyordu. Deniz tarafında ise yarımadanın güvenliğini sağlayan kale duvarı bulunuyordu. Kuşatma halinde ihtiyaçların karşılanabilmesi için küçük bir kapı bırakılmıştı. Kalenin kubbeli büyük salonunda Fransa Kraliçesi Marguerite de Provence ve eşi Saint Louis kutsal topraklara geldiklerinde kalmışlar ve çocuklarından Pierre'i kraliçe burada dünyaya getirmişti. Châtel-Pèlerin, doğal olarak, garnizon için kalacak yer, dükkanlar, haralar ve bir kuyu barındırıyordu. Kalenin aynı zamanda yuvarlak formda, altıgen bir gezinti yeri de olan iki adet de şapeli vardı. Bu kilise, kutsal topraklardaki yuvarlak biçimli, Tapınak şövalyelerine ait tek kilise olması bakımından önemlidir. Görüldüğü gibi, tarih olarak da geç bir devirde inşa edilmiştir. 1837 yılındaki depremde temellerine kadar yıkılıncaya dek varlığını korumuştur.

Hakkında ayrıntılı bilgilere sahip olduğumuz yapılardan birisi de Safed kalesidir. Kale, Marsilya piskoposu Benoît d'Alignan'ın 1244 yılında kutsal topraklara giderken tamirat çalışmaları sırasında yaptığı betimlemeyle adından bahsettirmişti. Kale savaş sırasında 1700 kişiyi barındırabiliyor ve çevredeki köylülere sığınma sağlayabiliyordu. Bu daimi garnizonda 50 kardeşlik şövalyesi, kendilerine türkopların* eşlik ettiği 30 kardeşlik çavuşu, top makinesi kullanan üç yüz asker, 820 çavuş ve at bakıcısı ve 40 Müslüman köle bulunuyordu. Kalenin dışında ihtiyaçlar için 12 adet su değirmeni bulunurdu. Bunları surların içerisindeki pek çok rüzgâr değirmeni tamamlardı. Kale, çevresindeki bir seri çukur ve köşelerindeki çıkıntılara gizlenmiş mancınık ve taş atan silahlar sayesinde korunuyordu.

Tartus kalesi, Hattin bozgunundan sonra Tapınak şövalyeleri için bir sığınak görevi gördü, zira Hastabakıcılar Margat ve Krak'ta Tapınakçılardan ayrılmışlardı. Kalenin deniz tarafında bulunan kare şeklindeki kulelerin yanında bir dikdörtgen kale burcu vardı. Deniz seviyesindeki mermilere karşı korumalı top yuvaları gemi yoluyla erzak ve ihtiyaç alımını da sağlıyordu. Çukurlar bu kaleyi kara tarafından da ayırıyordu. Kaleye sadece duvara açılmış tek kapıya giden şose yoldan ulaşılıyordu. Şapel, absidsiz dikdörtgen şeklinde altı yüksek pencerenin aydınlattığı salonun karşısındaydı.

Châtel-Blanc adıyla tanınan Safita, Tartus ve Trablusşam arasında, Suriye dağlarında bulunur. Şapelin kendisi

* Yabancı askerlerden oluşmuş birlikler. (ç.n.)

kubbeli yarım daire şeklinde, absidli ve dikdörtgendir ve kale burcunun bir bölümünü teşkil eder. Bu kale burcunun alt salonundaki sunak ok atılan yerler olan açıklıktan aydınlanıyordu. Çevreye kuşbakışı hakim olan yükseltilmiş bir platformda bulunan yukarıdaki kale burcunun büyük salonuna çıkışı sağlayan merdivenler, duvar kalınlığı içine yapılmıştı. Çifte surlar dağların yamaçlarındaki bu şaşırtıcı yapıyı içine alıyordu.

Tapınak için çok önemli olan kalelerin yanına ikincil önem taşıyanları da eklemek gerekir: Beaufort ve Lübnan Arsur kalesi, Suriye'deki Châtel-Rouge, Oronto üzerindeki Bagras veya Gastein, Ermenistan'daki diğerleri... Tüm bu yapıların çokluğuna bakarak, Saint-Jean hastanesi şövalyeleri ve kutsal topraklardaki Batılı beyleri de bu çabalara katsak da, yapısal alanda şaşırtıcı bir çalışmayla karşı karşıya kalırız. Ancak bu çaba savunma imkânlarına saldırı imkânlarından daha fazla dikkat edildiği bir dönemin çizgisinde kalmış, laik veya dindar tüm askeri görevleri yerine getirenler hiçbir ayrım gözetmeden tarikatın canlılığını temsil etmiştir.

IV. Bölüm

TARİKATIN EFSANESİ

Tapınak şövalyelerinin askeri eylemlerinden bahsetmek, baştan eksik bilgileri kabul etmek anlamına gelecektir. Zira günlük olarak askeri eylemleri hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Tarikat hacca gidenleri koruma ve savunma amacıyla kurulmuştu. Bu, Tapınak şövalyelerinin esas amacıydı: Bu görevden, "Ürdün nehrine giden hacıları götürmek için komutasında 10 şövalye... Ve erzak taşımak veya hacıların ihtiyacı olduğunda onları da taşıyabilmek için at arabaları olacak" şeklinde, Kural'ın basımlarından birinde bahsedilmişti. Papa IX. Gregorius'un kanunlarından birinde, 1238 yılında Yafa'dan Caesarae'ye giden yolu Tapınak şövalyelerinin gözlem altında tuttuğu söylenir. Bu gündelik görev şövalyeleri daima savaşa hazır halde tutardı.

Kazanılmış büyük başarılar ile ilgili bilinen en eski olay, çok ilginçtir ki, kutsal topraklarda değil Portekiz'de gerçekleşmiştir: "...çünkü onlar geldiler ve silah gücüyle Marche üzerinde Hıristiyanların savunması için Grayana'yı aldı-

lar."[1] Tapınakçılardan Robert le Sénéchal ve Hugues Rigaud Barbara kalesini kont Ermengaud'un elinden almışlardı. Bu olayın gerçekleştiği 1132 yılının eylül ayında tarikatın kurucusu Payns'li Hugues halen hayattaydı. İspanya ve Portekiz'in yeniden ele geçirilmesi Kudüs'ün alınışında gözetilen önlemlerin aynılarının alınmasına yol açmıştı. Ön Haçlı seferi olarak kabul edebileceğimiz ilk sefer Toulouse şehrinin 1064 yılında Barselona şehrinin bağımsızlığı için yaptığı seferdir. Tarikatın en başlardaki zenginliğinin İspanya'da olmasının sebebi de budur. Kral Aragonlu Alphonse yoksul şövalyeler modelinde bir askeri tarikat kurmayı düşlemişti. Montréal tarikatı, şehrin 1126-1130 yılları arasında bu şehre verilen ismiyle anıldı. Ancak bu taslak tarikat kısa zamanda o sıralarda Mağribilerden ayrılan Kalatrava'da güçlü bir yer edinmiş Tapınak tarikatı ile karıştırılacaktı. 1134 yılında kral Alphonse'un ölümü ile daha ilginç bir dönem başladı. Kral, yerine geçecek erkek veliahtın olmaması dolayısı ile krallığı Tapınakçılar, Hospitalier'ler ve Saint-Sépulcre piskoposluk üyelerine vasiyet etti. Tapınakçılar onları İspanya'ya bağlayan ve muhtemelen onların başlangıçtaki amaçlarını değiştirebilecek bu bağışı büyük bir sağduyuyla reddettiler. Zaten kralın adamları vasiyeti iptal etmek için sabırsızlanıyordu ve krallık Barselona'dan IV. Rayman-Béranger'ye geçti. Ancak bir sonraki yüzyılda kuzey bölgesindeki Töton şövalyeleri Tapınakçılar

1) Piskopos Elbert de Chalons'un 1132 tarihinde Tapınakçılara bağış yaparkenki temel kuralından alınmıştır. Burada adı geçen piskopos kurallarının çoğu *Cartulaire*'de yayımlanmıştır (bkz. Kaynakça).

gibi bir sağduyu gösteremediler. Sahip oldukları mallar her halükârda yarımadada önemli yer tutuyordu. 19 Mart 1128 tarihinden itibaren, Portekiz kraliçesi, Mondego nehri üzerindeki Soure şatosunu Tapınak şövalyelerine bağışladı. Aynı zamanda, Kraliçe, Sarazinlerden almaları koşuluyla Cera ormanlarının da kendilerine verilmesini istemişti. Tapınakçılar burayı ele geçirdiler ve bu bağımsız topraklarda Radin, Ega ve özellikle de bildiğimiz Coimbra şehirlerini kurdular. Bu arada aralarında Montjoie ve Monzon'un da bulunduğu birçok şato ve kaleyi önemli ölçüde fethettikleri topraklara karşılık alıyorlardı.

Kutsal topraklarda Tapınak şövalyelerinin kazandığı ilk başarı 1138 yılında olmuştu. Aslında bu tamamıyla bir yenilgiydi. Sur'lu Guillaume Türklerin Amos peygamberin şehri Tequa'yı nasıl ele geçirdiklerini ve şehir halkının nasıl kaçtığını anlatır. İsmi Payns'li Hugues'den sonra yerine geçen Robert Caraon ile karıştırılmaması gereken Bourguignon'lu Robert isimli bir Tapınak şövalyesi, birkaç kardeşlik şövalyesini de yanına alarak şehri geri aldı. Sur'lu Guillaume "kaçan Türkleri kovalamamakla hata etti" diye ekler, zira bu kez toparlanma sırası Türklerdedir ve geri döndüklerinde aralarında Montfaucon'lu Eudes adlı kardeşlik üyesinin de bulunduğu bir katliam gerçekleştirirler. Bu olayı anlatırken, Sur'lu Guillaume "Hebron'dan Tequa'ya kadar her yer onların cesetleri ile doluydu" ifadelerini kullanır.

12. yüzyıl metinlerinden bize ulaşan kaynaklarda bahsi geçen Aşkelon Türklerinin bu sertliği Taffa-Kudüs, Kudüs-Hebron gibi bazı yolları savunulmaz hale getiriyordu. Tapınak şövalyeleri tam olarak güvenliği onlara karşı korumak

amacıyla oluşturulmuştu. Hiç kuşku yok ki, bu amaca 12. yüzyılda ulaşınışlardı da: "Biz Tapınak şövalyelerinin yerlilere, hacılara, yoksullara ve tüm Sépulcre du Seigneur'e gitmek isteyenlere yaptığı yardımı inananların inkâr edeceklerine inanmıyoruz" şeklinde, 1132 tarihinde bir piskoposluk yazısı yazıldı. Şövalyelerin gayretleri ve askeri yardımdaki işe yararlılıkları Fransa kralı VII. Louis'nin Haçlı seferi sırasında takdir kazandı.

Tapınak'ın Fransa Üstadı bu Haçlı seferine karar verildiği andan itibaren etkili bir rol oynamıştı. Papa III. Eugenius, bu vesileyle, 27 Nisan 1147 tarihinde şahsen Paris'e gelerek henüz yepyeni durumdaki Tapınak evinde yapılan genel meclis kuruluna katıldı. Bu toplantıya 130 şövalye de katıldı. Yazıcının altını çizdiği gibi, "hepsi beyaz mantolarını giymişlerdi." Bu beyaz mantoların üzerinde, ilk kez, sol tarafta, kalbin üzerine denk gelen yerde Papa'nın "bu görkemli simge hiçbir kâfirin önünde kaçmamaları için siper olsun" sözleriyle kendilerine arma olarak vakfettiği parlak kırmızı bir haç görülüyordu. Hiç gecikmeden, "belalı dağlar" olarak ün kazanmış dağların geçidinde hünerlerini gösterdiler. Gerçekten de, 6 Ocak 1148'de, Epifanya günü Pisidia boğazında kraliyetin öncü birliklerinin tedbirsizliği sonucu çok tekinsiz bir geçitte tehlikeye atıldılar. Bu, Bizanslılar ile ittifak kurmuş olan Türklere, zaten ağır yükler taşıyan geçitte sıkışmış askerlere saldırma imkânı verdi. Sadece Kral VII. Louis'nin şövalyeleri toparlayarak Haçlı askerlerinin en zorda kaldığı bölgede onlara kahramanca yardım etmesi sayesinde, tıpkı imparator Conrad'ın Alman Haçlılarının başında Bizanslı rehberin şaşırtması sonucu

30 bin askerini aynı bölgede Türk saldırılarında kaybettiği gibi, kaybetmekten kurtuldu. Kral birkaç günü ölülerini gömmek ve askerlerin biraz soluklanmasını sağlamak için mola verdikten sonra yürüyüşe geçme kararı aldı ve Barres'lı Everard ve Tapınak şövalyelerinin himayesine girmeyi tercih etti.

Barres'lı Everard daha sonra Craon'lu Üstad Robert'in yerine geçecek ve Üstad unvanını alacaktı. Daha sonra, fazlasıyla dünya zevklerine bağlı bulduğu yaşamını tamamıyla ibadete adayabilmek üzere Citeaux'da inzivaya çekilmek için görevinden ayrıldı. Çok daha sonraları, 25 Kasım 1174 yılında da öldü.

Böylece, Tapınak şövalyelerinin daha az iyiliksever görüldüğü Aşkelon bölümünden, Everard des Barres değil, onun ayrılmasından sonra yerine geçen Bernard de Tremelay sorumludur.

Kıyı boyundaki son şehir olan Aşkelon, Haçlıların ilk hamlelerine direnmiş, fethedilemez görünen ve Türklerin hacıları tehdit ettiği yol üzerinde bir işaret noktası teşkil etmiştir. Kudüs kralı III. Baudouin 1153 yılında burada bir merkez oluşturmaya karar verdi. Bu zor girişim sadece dört ay sürdürülebildi ve, şüphesiz, Tapınak şövalyeleri ve Hastabakıcıların sebatsızlığı nedeniyle vazgeçildi. Tapınak şövalyeleri ve Hastabakıcılar zaten 1149 yılında kendilerine verilen Gazze şehrinin ve Celile'deki Safed kalesinin sahipleriydiler. Bu nedenle de Aşkelon şehrinin bir gün tamamıyla kendilerinin olacağı ümidini taşıyorlardı. 13 Ağustos sabahı kalenin duvarlarında bir gedik açtılar. "Trémélay'li Bernard içeri tapınakçılardan başkasının girmemesi için şövalyele-

riyle birlikte gediğin önüne geçti, amacı şehri yağmalayarak en fazla kazancı elde etmekti." Ancak bu bir felakete yol açtı, zira Aşkelon şehrine giren kırk kadar şövalye kısa zamanda Türkler tarafından kuşatıldı ve gedik tıkanarak üstadları ile birlikte burada öldürüldü. Sur'lu Guillaume, bunu, "Pek çok kere kötü niyetle başlanan şeylerin iyi sonuçlar vermediği başa gelmiştir, bu da bir kanıttır," şeklinde yazmıştı. Çok sonraları aynı olayı anlatan Vitry'li Jacques, aksine, bu olaydan Tapınak şövalyelerinin lehine bir sonuç çıkarmıştı. Sonunda, Aşkelon 19 Ağustos 1153 yılında alındı.

On beş yıl kadar sonra başka bir olay Tapınak şövalyelerinin haklı olduğunu ortaya çıkardı. Bu kez söz konusu şehir Amaury idi. Kudüs kralı daha önceki düşmanlıkları silerek Mısır sultanı ile politik ittifak kurmayı tasarladı. Filistin krallığının Suriye ve Mısır, Şam ve Babil arasındaki uyumsuzluklar sürdükçe böyle eğreti bir durumda ayakta kalamayacağı ortaya çıktı. Ancak, Bizans imparatorunun da ısrarı ile, Kahire sultanı ile arasında var olan arkadaşlık anlaşmasını bozmaya niyetlendi. Hastabakıcıların üstadı Assailly'li Gilbert şövalyeleri kralın isteği için savaşmak üzere topladı. Tapınakçıların Üstadı Blanquefort'lu Bertrand ise yalan yere yemin edilen ve daha çok da maceracı bu sefere katılmayı reddetti. Mısır'a yapılan üç sefer daha önce kendisine altı yüz şövalyeye ve on iki bin kadar da piyade çavuşuna mal olmuştu.

Genel olarak Tapınak şövalyelerine karşı düşmanca bir tavır içinde olan Sur'lu Guillaume bile şu anlatımla onlara hak verir:

"Tapınak'ın Üstadı ve diğer kardeşlik üyeleri bu görevde asla aracılık etmek istemediler ve krala bu savaşa katılmayacaklarını bildirdiler. Kralın Mısırlılara karşı savaşması için bir neden olmadığını fark ettiler ve hatta kralın daha önce onlarla yaptığı anlaşma ile çeliştiğini gördüler."

Bu olay Tapınakçıları haklı çıkardı, zira Mısırlılar bu beklenmedik saldırı karşısında daha önce aralarının açık olduğu Şam krallığı ile ittifak kurdular.

Meydan muharebelerinde bir savaş makinesi olan Tapınakçıların kahramanlıklarını içeren bu kesiti incelemek hiç de önemsiz değildir. Gerçekten de, Tüzükler, yani Kural'a eklenen ve şövalyelerin görevlerini tanımlayan bölümler tarih olarak özellikle bu döneme aittir ve, hiç kuşkusuz, 1156 ve 1169 yılları arasında Üstad Blanquefort'lu Bertrand tarafından yazdırılmıştır. İşte bu dönemde meydan muharebeleri Tapınakçıların gündelik görevleri arasına girmişti, ancak Kudüs'ün kaybedilmesinden sonra kalelerine çekilerek yaşamlarını sürdürdüler.

Birçok meclis toplantısı tutanağı bize "kardeşlik üyelerinin nasıl kamp kurulacağı"nı ifade eder. Hiçbir kardeşlik üyesi, "Tanrı tarafından konuk olun sayın kardeşlerimiz!" sözleriyle emredilmedikçe, mareşal, Üstad, kilise, komandör veya erzak çadırı yerini almadıkça yerleşemez. Yürüyüşe ara vermek, daha gerçek anlamıyla kamp kurmak, *gonfanon* adı verilen bayrakla belirlenirdi. O çağdaki askeri geleneklerin ve özellikle de Tapınakçıların geleneklerinin kavranması mümkündür. Tüm "savaş"ı ve "güzergâh"ı etrafında toplayan bayrağın rolü büyüktü. Bu şekilde seferdeki birliklerin tanımı yapılabilir. Savaş sırasında bu bayrak tüm savaşçılar

için toplanma noktası özelliğini taşırdı. Bayrak bu rolü tüm Ortaçağ savaşlarında oynamış, hatta üç yüzyıl sonra Jeanne d'Arc'ın savaşları da dahil olmak üzere sürdürmüştü. Tapınak şövalyeleriyle ilgili olarak, bayrak, yani Baucent sancağı, sefer sırasında teçhizattan sorumlu mareşale verilmişti. Bu mareşal, "kendisini ve sancağı korumak için beş veya altı, hatta on kadar kardeşlik üyesini görevlendirir." Bu küçük grup savaşta merkez noktayı oluşturacaktır. Üstelik, mareşal, şövalyelerin komutanına "bir sancağı mızrağının etrafına sarmasını" emreder. Böylece, mareşalin yere düşmesi veya düşman tarafından ele geçirilmesi gibi bir aksilik halinde sancak el değiştirmiş olacaktı.

Kampa yerleşme belirli bir sıraya göre gerçekleşirdi. Önce mareşal askerleri ile kamp alanına gelir, sadece kamp merkezini oluşturacak Tapınak Üstadı ve şapel önce yerleşir, daha sonra erzak çadırı, yani yiyeceklerin taşındığı arabalar ve hayvanlar yerleştirilirdi. En son olarak da, askerler için yerleşme emri gelmeden önce, bulunulan bölgenin komandörü yerleşmeye başlardı.

Daha sonra kardeşlik mensuplarını "samana ve oduna yollayan" bir emir gelirdi. Bu emir hayvanlar için saman ve ısınmak için odun toplama anlamına gelirdi. Kardeşlik mensupları hizmetlerindekileri bu iş için yollarlardı, ama bunun için de emrin gelmesini, "emri veya çanı duyana kadar" beklemeleri gerektiği kendilerine bildirilmişti. Tüzük bu konuda o anki durumu canlandırabilmemiz için yeterince açık ifadeler kullanmıştır. Kardeşlik üyeleri atlarının eyerlerini çözer ve giydikleri kısa mantoyu veya hac mantolarını ya da örtüleri eyerlerinin üzerlerine sererlerdi.

Tellalın burada rolü büyüktü. Sancağa yakın, dolayısıyla merkezde tohumcu gibi konuşlanırdı. Tohumcu binek hayvanlarını beslemek için şövalyelerin yiyecek istedikleri kişiydi. Daha sonra tellal "dağıtım" için bağırırdı. Bu emrin ardından kardeşlik mensupları mantolarını giyerek, birbiri ardı sıra, "iyi görünümlü ve barış içinde" "kendilerine tanrı tarafından verilmek isteneni" almak üzere sıraya girerlerdi. Bu, Kural'ın dağıtım sırasında olası bir itişip kakışmayı önlemek için önceden çıkabilecek karmaşayı öngördüğü anlamına gelir. Kendilerine çadırlarında veya huzurlarında dağıtılan yiyecekler haricinde yiyecek saklamaları yasaklanmıştı. "Sadece ufak tefek sebze veya balık, kuş ve yabani hayvan gibi avlanmadan ele geçirdikleri yiyecekler bu yasağın dışındaydı, Kural'a göre Tüzük'te avlanmalarının yasak olduğu belirtilmişti." Böylece, komandör yiyecekleri dağıtırdı. Bunu yaparken adil davranması ve hasta, yaralı olanlara özellikle önem vermesi gerekirdi. Bu gibiler fazladan yiyecek alma hakkına sahiptiler. Savaşçılara fazladan şarap, yağ, ekmek, et verilirdi. "Verilen miktar her zaman eşit olmalıydı." Yavaş yavaş şövalyelerin yardımcıları tarafından atların bakımı yapılmış, yabancı askerler ve çavuşlar karınlarını doyurmuş olduktan sonra kamp alanına sessizlik hâkim olurdu. Bazen de bir ikaz. "Bu durumda yardım çağrısının geldiği yere en yakın olanlar yardıma koşarlar, diğerleri ise şapele giderek komandörün vereceği emri duymak için toplaşırlardı." Ancak bu imdat çağrısı kamp içinden değil de dışarıdan geliyorsa, kardeşlik mensuplarına "izinsiz" dışarı çıkmamaları açık olarak bildirilmişti.

Gün ağarırken kampta hazırlık başlardı, ancak şövalyeler mareşal emir vermedikçe ufak tefek işlerden sayılan boş şişelerin, kepçelerin, baltaların, sicimlerin ve hayvanların yüklerinin toplanması dışında kendi atlarına eyer vuramazlardı. Mareşalin bir sonraki emri duyulduğunda "kardeşlik üyeleri bulundukları yere koşum takımlarını bırakmadıklarından emin olmak için, atlarına binerek, rahvan adımlarla, arkalarında yardımcıları olmak üzere yola koyulmalıydılar." Eğer yola koyulurlarsa gece tüm bu işlemler büyük bir sessizlik içerisinde yapılırdı. Tüzükler savaş halindeyken bağırılarak verilen emirleri de kapsıyordu. Bu durumda sancağa bakılarak emir alınırdı. Sancak görünmedikçe yerlerinden kıpırdamaları yasaktı. Buna karşılık, sancağı görür görmez "hemen veya olabildiğince çabuk ardına düşmeliydiler."

Yol sırası da önceden belirlenmişti. Kardeşlik üyeleri sessizce at binerler, eğer birbirleriyle konuşmaları icap ederse öndeki arkaya dönmek koşuluyla ve yan yana at sürerek konuşulurdu. Yürüyüş, atların kaldırdığı tozdan şövalyelerin etkilenmemesi için, rüzgârı arkalarına alarak yapılırdı. Eşlikçilerini de izinsiz terk etmeleri yasaktı. Hatta bir akarsuyu geçmeleri durumunda, eğer isterlerse, eşlikçilerini geciktirmemek koşuluyla hayvanlarını suvarabilirlerdi. Eğer düşman topraklarında bulunuyorlarsa ve sancak "öteye geçtiyse" hayvanların su içmesine izin vermeden suyu geçmeleri gerekirdi. Bir kez daha görülüyor ki yürüyüşü sancak yönetirdi. Yol boyunca aralarında sadece bir at boyu açıklık bırakmalarına izin verilirdi. Ancak bazen şövalyelerin eyeri veya örtüleri düzeltmeleri ya da daha iyi idare edebilmek

için hayvanı azarlamaları gerekebilirdi. Bunu izin almadan yapabilirlerdi, ancak diğerlerini rahatsız etmeleri ve sıradan çıkmaları yasaklanmıştı. Hatta kalkan ve mızraklarını izinsiz almaları da yasaklanmıştı. Bunun anlamı, izinsiz savaşmaları, hatta tolgalarını ve miğferlerini bile düzeltmeleri yasaktı. Buna karşılık, tolgalarını giymeleri emredildiğinde bunu izinsiz çıkaramazlardı. Tüzük sıradan çıkanlar için sert yaptırımlar içeriyordu, ancak istemeyerek de olsa kurallarda sıradan bir çılgınlık ya da maceraya atılan bir şövalyenin yardımına koşmaya izin verilirdi. Bunun sadece şövalyenin vicdanı elverirse yapılması gerekliydi. "Daha sonra vicdanı rahat bir şekilde sırasına dönmeliydi." Bu sıkı disipline şahitlik etmiş bir Arap yazıcı, Tapınak şövalyelerini dünyanın en temkinli savaşçıları olarak nitelemiştir.

Son olarak, savaşta baskın verildiğinde, "kardeşlik üyeleri düşmanlarını sancak etrafında yapabildikleri en iyi şekilde bunaltmalıydılar."

> "Tanrının korumasındaki Hıristiyanlığın bozguna uğrama tehlikesi ortaya çıkarsa, sancak dikili olduğu müddetçe hiçbir kardeşlik üyesi kendi güvenliğini sağlamak için savaş meydanını terk edemez, zira eğer terk eder ise Tapınak evinden sonsuza kadar kovulurdu. Eğer başvuracak kimse bulamaz ise ilk Hastabakıcıların veya eğer mevcut ise Hıristiyanların sancağına gelmelidir. Ve eğer buralarda da aynı bozgun tehlikesiyle karşılaşırsa kendisini Tanrı'nın gösterdiği şekilde güvenliğe almalıdır."

Buna benzer durumlar meydana gelecektir, zira birkaç yüzyıl önce zorla alınan Kudüs'ün tamamıyla kaybedildiği

Hattin bozgunu Tapınakçıların askeri tarihindeki bir sayfadır.

Olayın kavranması açısından kısa bir tablo ile Kudüs'ün o çağdaki durumunu özetlemekte yarar vardır. Kral Amaury, kendisine Müslüman Suriye'nin başında olma imkânı veren Mısırlılarla ittifakını beceriksizce bozmuştu. Bunu izleyen bir dizi cinayet ve askeri darbe ünlü Selahaddin'e zayıf Latin krallığını kuşatan Mısır ve Suriye'yi bir araya getirme imkânı verdi. Birbiri ardına, önce 1169'da veziri öldürecek, ardından, iki yıl sonra da son Fatimi hanedanı Mısır halifesini tahtından indirecekti. Bu sırada Şam sultanı Nurettin ardında sadece on beş yaşında olan Malik es Salik'i veliaht olarak bırakarak öldü (15 Mayıs 1174). Selahaddin önce Şam'ı sonra Halep'i alarak 1183 yılında büyük İslâm krallığını bütünleştirdi.

Bu arada, kral Amaury 39 yaşında tifüsten ölerek (11 Temmuz 1174) ardında cüzamlı 13 yaşındaki oğlunu veliaht olarak bıraktı.

Kudüs krallığını çok ihtiyacı olan dinamik bir savunmadan yoksun bırakan bu ölüm, belki de Tapınak tarikatını kurtarmıştı, zira Tapınak üstadı ile Kral arasında çok büyük anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamıştı. Kral kontrol edemediğini düşündüğü bu gücü ortadan kaldırmayı istiyordu. Üstad Blanquefort'lu Bertrand'ın yerine geçen Saint-Amand'lı Eudes, yazıcı Sur'lu Guillaume'a göre, "nankör ve inatçı, isminden çekinmeyen kimseye onur vermeyen, Allah'tan korkmayan, insana saygı duymayan" bir kişiydi. Saint-Amand'lı Eudes, Katillerin Üstadı, Dağın Şeyhi Hasan Sabbah'ın Kral Amaury'ye yolladığı elçileri aldıkları hediyelerle

geri dönerken boğdurarak bağışlanamaz bir itaatsizlik örneği göstermişti. Buna sinirlenen kral suçluyu ele geçirmek için Tapınakçıların Sidon komutanlığında bir merkez kurmak zorunda kalmıştı. Katil Mesnil'li Gautier idi.

Cüzamlı kralın bu kısa krallığı döneminde Müslüman düşmanlara karşı güçlü bir Hıristiyan gruplaşması oluştu. Tapınak şövalyeleri krallığın korunmasında aktif bir rol aldılar. 17 yaşındaki bu kral 22 Kasım 1177'de seksen tanesi yürüyerek Gazze'den gelmiş olan beş yüz şövalyenin başında Memluk sultanı Selahaddin'in otuz bin askerine karşı "Haçlıların en görkemli başarılarından birini", Montgisard zaferini kazanmıştı (René Grousset).

Ancak, kahramanlığın meyvesi olan askeri başarılar sağlayan IV. Baudouin, ardında yerine geçecek bir veliaht bırakamayacağının farkında olarak, Kutsal Topraklar'daki baronlar tarafından hiç sevilmeyen üvey kız kardeşi Sibylle'in eşi Lusignan'lı Guy'nin yerine geçmesinden doğacak kargaşayı engellemek üzere, tahtı daha önce bağlılığını ve değerini kanıtlamış olan Trablusşam kontu III. Raymond'a bıraktı. Oysa ki, Raymond, Tapınak'ın Üstad'ı Ridefort'lu Gérard'ın öteden beri düşmanıydı.

Bu yüksek göreve ulaşmadan önce Flaman asıllı olan Ridefort'lu Gérard, vakayınamenin yazdığına göre, "yüzyılın gezgin şövalyesi"ydi. Bir zaman Trablusşam'lı Raymond ile samimi olmuştu, ancak anlatılanlara göre Ridefort'lu Gérard'ın nefret ve öç alma isteğinin nedeni Raymond'un kendisine bağlı ve Boutron malikanesinin vârisi bir kadınla evlenmesine izin vermeyişi yüzündendi. Gittikçe cüzam yüzünden zayıf düşen kralın etrafındaki entrikaları fırsat bi-

lerek önce Kudüs krallığının mareşali olarak atanmasını sağladı, daha sonra da Tapınak'a girdi. Torroja'lı Üstad Arnold'un ölümü üzerine Üstad olarak seçildi. Raymond'a beslediği bu kin ve öç alma isteği onu doğal olarak Lusignan'lı Guy ile ittifak yapmaya yöneltti. Böylece, Guy kral olduğunda kendilerini kutsal topraklara adamış, kökleri eskilere dayanan baronların üzerinde söz sahibi olabilecekti.

Oysa ki, kralın üzerindeki bu tesiri krallığın tarihindeki en kritik dönemde açıkça ortaya çıkmış, krallığın enkaza dönmesini çabuklaştırmıştı. Olanlar birden çok defa anlatılmıştı: Asil soydan gelmeyen bir maceracı olan, ölü denizin ötesinde, Montréal ve Moab Krakı ile Ürdün'de yurtlukları olan Chatillon'lu Renaud kendi beyliğinde eşkıya düzenini sürdürüyordu. Ateşkes anlaşmasına rağmen zengin bir Mısır kervanına saldırdı. Bu, Selahaddin'e karşı saldırı fırsatı doğurdu ve Ürdün'ü pek çok askeriyle işgal etti. Trablusşam'lı Rémond ile olan anlaşması gereği, Akra beyliğine yönelik misilleme bir baskına da meydan vermedi. Sıkışan Rémond, Müslüman birliklerin Celile'den geçmesini baskının bir günden fazla sürmemesi ve sivil halka zarar verilmemesi koşuluyla kabul etti. Oysa ki, 140 şövalyenin başındaki Ridefort'lu Gérard, başında Casal Robert'in bulunduğu, Selahaddin'in yedi bin Memluk askerine saldırma cüretini gösterdi. Bütün adamları öldürüldü. Katliamdan neredeyse sadece kendisi kurtuldu, ancak misilleme sırasında Nasıra halkı ile esir düştü. Sonrasında, Selahaddin Taberiye'ye yönelerek buradaki merkezi ele geçirdi (1187).

Bu andan itibaren artık savaş hali söz konusuydu. Taberiye'nin beyi olan, eşi ve çocuklarıyla burada yaşayan

Trablusşamlı Raymond birliklerini toparlayarak Kudüs kralı Guy de Lusignan'a katılmaya gitti, oysa ki Ridefort'lu Gérard Tapınak'ın zenginliği sayesinde kendisine yeni askerler alarak birliklerini çoğaltmıştı.

Kurulan askeri birlik Nasıra yakınlarındaki Sephoria'da toplandı ve Selahaddin'in çekilmesine kadar gizlenme sağduyusunu gösterdi. Trablusşamlı Raymond, gayet soyluca bir davranışla, ele geçen karısını ve Taberiye kalesini kaybetmeyi tüm askerlerini tehlikeye atmaya tercih etti. Bu olaylar Temmuz başlarında cereyan etmişti. Tüm savaş su kaynaklarının etrafında meydana gelecekti. Bu mevsimde kızgın güneş altında Selahaddin altmış bin askeriyle bir an önce otuz bin kadar Fransız ve dört bin kadar yabancı askerden oluşan birliklerin su yolunu kesti. Bunun üzerine, Ridefort'lu Gérard kendisini kalleşlikle suçlayacaktı. Uzun süre birbirlerini tarttıktan sonra, Lusignan'lı Guy, Ridefort'lu Gérard'ı dinlemeye karar vererek askerlerine yürüyüş emrini verdi. Olaylar tahmin edebileceğimiz biçimde gelişti. 3 Temmuz 1187 de Sephoria'dan yola çıkan askerler aynı günün akşamında şehri Taberiye'den ayıran tek su kaynağına ulaşamadılar. Sıcaktan ve susuzluktan bitkin düşen ve Selahaddin'in atlıları tarafından sarsılan askerler Hattin tepesinde kamp yaptılar. Düşman onların bu durumunu daha da ağırlaştırmak için çalıları ateşledi. Trablusşamlı Raymond, Antakyalı Raymond, Sidon'lu Renaud ve Ibélin'li Balian isimli üç beyle birlikte bu içinden çıkılması zor durumda son bir hamle yaparak kuşatmayı yararak kaçmayı başardılar. Orada olanların hepsi yakalandı veya katledildi. Kudüs kralı hapse atıldı, onunla birlikte bu katliamın

baş sorumlusu olan Chatillon'lu Renaud da yakalandı ve Selahaddin derhal kafasını vurdurttu. Onun yanında tüm tapınakçıları ve Hastabakıcıları katletti, ancak hiç beklenmedik bir şekilde Ridefort'lu Gérard'ın yaşamını bağışladı.

Nasıl olup da Selahaddin'in bir süre sonra Ridefort'lu Gérard'ı serbest bıraktığı ve kendisine iyi davranıldığı halen açıklanamaz görünmektedir. Daha sonraları, Tapınak'ta ve daha genel olarak da kutsal topraklarda, hakkında Müslümanlığı kabul ettiği yolunda suçlamalar oldu. O ise Gazze şehri ve etrafındaki kaleleri teslim etmekte acele etti. Halbuki başka her taraftaki kaleler direniyor veya ancak onurlu şartlar altında teslimiyeti kabul ediyorlardı. Aşkelon şehri bile teslimiyeti kabul etmek istemeyen şehir halkının bir buçuk aylık direnişi sonunda teslim olmuştu.

Bu arada, Akkâ şehri de bu yağmadan nasibini almış, Tapınak'ın malları Selahaddin'in danışmanı olan İsa el Hakkari'ye geçmişti. Kahramanca bir direnişin ardından, Kudüs halkı, para ödeyerek kurtulan veya Selahaddin'in kendi arzusuyla bıraktığı birkaç bin kişi haricinde, esir düştü. Templum Domini ve Süleyman Tapınağı yeniden cami haline getirildi.

Hiç kimse bu yaşanan ölümcül 4 Temmuz 1187 gününden sonra Batılıların yüzyıldan fazla bir süre Ortadoğu'da varlıklarını sürdürebileceklerini düşünmemişti. Krallık toprakları ince bir çizgiye geriledi, ancak krallık bir taraftan deniz sayesinde –topraklar kıyı boyunca ince bir şerit halindeydi– diğer taraftan da Tapınak Şövalyelerinin hiç olmadıkları kadar önemli ve aktif bir rol oynadığı kaleler saye-

sinde varlığını sürdürüyordu. Aslında, "direniş", 14 Temmuz 1187 yılında, Hattin'den on gün sonra yapılacak ve başında Montferrat'lı Conrad'ın bulunduğu deniz çıkarması ile pratik olarak saldırılması imkânsız surlarla çevrili bir yarımadada kurulmuş Sur şehrinde başlayacaktı.

Bu "direniş", Batılı güçlerin gelmesiyle Akkâ şehrinin yeniden alınmasına kadar varmakta gecikmedi; öyle ki, bu gelen birliklerin başında İngiltere ve Fransa kralları bulunuyordu. Ridefort'lu Gérard'ın 1189 yılındaki ölümünden sonra yerine kimse seçilmediği için Tapınakçılar on sekiz ay sonunda İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard'ın himayesinde olan Sablé'li Robert'i üstad olarak seçtiler. Bir kızgınlık anında, Richard, Kıbrıs'ı Bizanslılardan aldı ve Tapınakçılara verdi. Ancak Tapınakçılar Kıbrıs halkı tarafından iyi karşılanmadı, ayaklanan ve 5 Nisan 1192'de Lefkoşa Şatosuna toplanan halk karşısında adayı geri verdiler. Kıbrıs eski Kudüs kralı Lusingnan'lı Guy'ye geçti. Baronların Guy de Lusignan'a hiç güvenleri kalmamıştı. Bu nedenle kendisini Kudüs krallığından devirerek Kıbrıs ile yetinmesini istediler. Kudüs krallığı bir daha ele geçirilemeyecek olan ve sadece bir isimden ibaret bir krallık olsa da, Montferrat'lı Conrad'a verdiler onu.

Tapınakçılar Selahaddin'e karşı verdiği savaşta Kral Richard'ın yanında aktif olarak yer aldılar. İngiltere kralı Avrupa'ya geri çağrıldığında uzun süren maceralı yolculuğunu takiben Avusturya Tirol'ündeki şatolarda dinlenerek ülkesine geri dönerken Tapınakçıların giysilerini kuşanmıştı. 1193 yılında, Sablé'li Robert'in ölümü üzerine yerine Gilbert Erail geçti. Tapınakçılar daha önce ölümcül bir hata

sonucu onun yerine Ridefort'lu Gérard'ı seçmişti. Bu arada, 1184 tarihinden itibaren Provence ve İspanya'da Üstad görevini sürdürmek için Yakındoğu'dan ayrılmıştı, daha sonra da "Batı"dan ayrıldı. Aynı yıl Müslüman dünyasının sahip olduğu bütünleyici bir simge olan Selahaddin öldü. Şimdi Batılıların çıkarları doğrultusunda kullanmaktan kaçınmayacakları bir perspektif doğmuştu. Bundan böyle çıkış noktaları Saint-Jean-d'Acre idi ve 1204'te Papa III. Innocentius'un başlattığı ancak Venediklilerin kurnazlıkla Konstantinopolis'e saptırdığı Haçlıları beklemeden, Kudüs kralı (o dönem Lusignan'lı Amaury idi) kuzeyde Sidon, güneyde Lydda ve Ramla topraklarını almayı başardı. Daha sonraki düşmanlıklar 1217'deki Macar kralı II. André'nin Haçlısı gibi geçici yardımlara rağmen kısa ve az sayıdaydı. Krallık eğreti bir durumda ayakta duruyordu, hayati bağları olan Akkâ ve Caesarae yolları tehdit altındaydı. Müslümanlar Tabor Dağı üzerinde kısa zamanda Franklar tarafından fethedilemesi güç bir kale inşa ettiler. 1218 yılında onlara zorluk çıkarmak için Caesarae'yi surlarla çevirip Athlit'te Tapınakçılara verilmek üzere Châtel-Pelerin kalesini inşa ettiler.

Bir sonraki yıl, Tapınakçılar, Kudüs kralı Brienne'li Jean'ın Mısır'a yaptığı sefere katıldılar. Selahaddin zamanında krallığı içine alan mengeneyi gevşetme çabasına girdiler. 1219 yılının 5 Kasım'ında Dimyat alındı ve bu beklenmedik başarı İslam dünyasında öyle büyük bir üzüntüye neden oldu ki Sultan El Kamil Brienne'li Jean'a Mısır'dan çekilmesi karşılığında Filistin'i vermeyi teklif etti. Kudüs krallığı Selahaddin'in seferlerinden önceki durumuna dö-

nüp yeniden doğabilecek miydi? Bu durum öylesine olası görünüyordu ki Müslümanlar Kudüs ve Akka'yı savunanlar için büyük sıkıntıya yol açan Tabor Dağı'ndaki kalelerin surlarını yıktılar. Sınır ötesinden, geniş Müslüman dünyasından gelen söylentilerin yarattığı bu panik durumu heyecan verici olduğu kadar endişe vericiydi: Pers ülkesini yakıp yıkan tuhaf bir cemaatten söz ediliyordu, bu cemaat Haçlıların adı etrafında onyıllardır efsaneler ürettiği Hindistan kralı Prêtre-Jean'a kadar geliyordu. Tüm dünya çok kısa zaman içerisinde bu topluluğun Cengiz Han komutasındaki Moğollar olduğunu öğrenecekti. Yirmi yıl kadar sonra, Aubon'lu Ponce adlı bir tapınak şövalyesi, ünü bugüne ulaşan bir mektupla Fransa kralını Müslüman ve Hıristiyan dünyasını tehdit eden bu ortak tehlikeye karşı uyardı.

Papa'nın elçisi kardinal Pelaggio'nun inatçılığı ve karşılıksız takviye beklentisi mi Dimyat'ın alınışıyla var olan umudu yok etmişti? Zira açıklanamaz gecikmeler ve bunu izleyen sağduyudan yoksun bir saldırı sonrasında birlikler Nil nehri açıklarında durduruldu ve ele geçirildi (30 Ağustos 1221).

Tapınak tarikatı tüm gücüyle Hohenstaufen kralı II. Friedrich'in diplomatik olduğu kadar politik de olan ve Mısır sultanları ile yaptığı koyu pazarlıklarla yönettiği Haçlı savaşına karşı çıktı. Zira aforoz edilmiş olan II. Friedrich her yerde, Kıbrıs kadar Kudüs'te de hanedanlığı kendisine mal etmek niyetini kabul ettirmek istiyordu. Her şey Frankların Sidon ve Toron beyliklerini geri almasını sağlayan Yafa anlaşmasının yapılması ile son buldu (18 Şubat 1129). Sözde Kudüs kendilerine verildi, ancak İslam dünyasının

kutsal bölgesi Müslümanlara ait kaldı, böylece kutsal topraklardaki Ömer camii, Templum Domini ve El Aksa camii, Süleyman Tapınağı Müslümanların oldu. Pazarlıkların bu yönü Tapınakçıların aforoz edilmiş imparatora besledikleri öfkeyi artırdı. Diğer taraftan, şehrin duvarları her tür tehlikeye açık kalmış, yani yükseltilmemişti. Zaten 1229 tarihinden itibaren bölgenin Sarazenleri tarafından yağmalandı. II. Friedrich'in dayandığı tek nokta Müslümanlarla, özellikle de Mısır sultanı ile kurduğu sağlam ittifakın dışında Töton şövalyeleri ile kurduğu ittifaktı. Töton şövalyelerinin üstadı Hermann de Salza, tacı Saint-Sépulcre'den mecburen almış olan ve daha sonraları Napoléon'un da yapacağı gibi kendisine mal edecek olan Friedrich'in taç giyme törenine katılan tek kişiydi. Ertesi gün papanın elçisi gelerek kutsal şehre ve onun aforoz edilmiş kralına yasak koymakta gecikmedi. Friedrich bu hakaret sonrasında Tapınak şövalyelerinin Akkâ kentindeki kalesini kuşatarak intikamını aldı. Sonunda, 1 Mayıs'ı takiben, halkın isyanı sonucu aceleyle bir gemiye binerek kaçtı.

II. Friedrich'in varlığı askeri tarikatlar arasındaki rekabeti körüklemiş ve olgunlaşma sürecini yok etmişti. 1198 yılında kurulan sonuncu Töton şövalyeliği aslında daha önceden kurulmuş Saint-Jean Hastanesi modelinde, 1190 senesinde "Almanların Hastanesi" adıyla kurulmuş, ancak askeri tarikat kimliğini bu tarihte almıştı. Kuruluşlarından itibaren kutsal topraklardaki diğer vakıflardan farklı bir tutum sergileyen "milliyetçi" bir yapıya sahiptiler. Sonraları fetih politikalarında Hohenstaufen'lara hizmet eden uysal bir aracı oldular.

Tapınakçılar, buna karşılık, Filistin'in, özellikle de Beyrut beyi Ibelin olmak üzere Frank ailelerinin desteğini aldılar. Diğer taraftan, Kudüs'ün Saint-Jean hastanesi ile kurulan ve Tötonlardan daha yakın, ancak II. Friedrich'ten daha az düşmanca olan ilişkileri açık bir kavgaya varacak kadar sertleşecekti. Alman imparatorun kutsal topraklardaki varlığı, sonuç olarak, bir iç savaşa ve kargaşaya yol açmıştı. Frank ve İtalyan halk II. Friedrich'in temsilcilerine karşı ayaklandı. Papa yandaşları ile Alman İmparatorluğu yanlıları arasındaki kavga Kıbrıs ve Filistin'e uzanmaktaydı.

Kutsal topraklar maddi çıkarların çatıştığı bir düello alanına dönüştü. 1238 tarihinde Tapınakçılar Hastabakıcılarla iki değirmen yüzünden karşı karşıya geldiler. 1241 tarihinde, Tapınakçılar, Tötonların toplandığı Hastane'ye açıkça saldırdılar. Bu arada, İmparatorcular olarak adlandırılan II. Friedrich'in yandaşları sadece Kıbrıs'ta değil, Suriye'de ve Filistin'de de yavaş yavaş yakalanmaya başladı (1243). Şam sultanı ile yaptıkları antlaşma sayesinde yeniden Kudüs'teki evlerine yerleştiler ve etraflarını surlarla çevirdiler. Mısır sultanlarının kışkırtmasıyla göçebe Kavarişmenlerin Ağustos 1244'te Kutsal toprakları yıkıp yağmalamalarına kadar burada kaldılar. Bir süre sonra, Gazze yakınlarında, tapınağın Üstadı Périgord'lu Armand, daha sonraları Fransız-İngiliz savaşları sırasında Batı'yı kırıp geçiren acımasız Türklerle beraber öldürüldü. Kudüs bu kez temelli kaybedilmiş ve Frank askerleri neredeyse tamamen yok olmuştu. Sadece Tapınakçılar 348 askerin 312'sini kaybetmişlerdi.

Kudüs kaybedilmiş, Batı ordusu çökmüş, uğradıkları kayıplarla üç tarikat da zayıflamış, Tapınakçıların Üstadı öldürülmüş, Hastabakıcılarınki esir düşmüş, Töton şövalyelerinin Üstadı Mahlberg'li Gérard ise muhtemelen kaçmıştı (bir süre sonra teslim oldu). Kudüs krallığı hiç olmadığı kadar sona yaklaşmıştı. Ancak Batı'nın kutsal topraklara yollamak istediği yardımı en fazla engelleyen şey, kendisine Suriye ve Filistin Hıristiyanlarının hiç güvenmediği II. Friedrich'in aforoz edilerek Papalık ile açık bir savaşa girmesiydi. Buna karşılık, Mısır sultanıyla olan sağlam ittifakı kendisini bağlıyordu ve sultan Ekim 1245'te Şam'ı ele geçirdiğinde Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıklar da sona erdi. Tapınak'ın temsilcileri esirleri satın almak istediklerinde Sultan Eyüp onları alaylı bir biçimde cevapladı ve onlara sancaktarlarının savaştan kaçtığını hatırlatarak kendileriyle sadece II. Friedrich'in aracılığıyla pazarlık edebileceğini söyledi. Hatta bu ittifaktan dolayı böbürlenerek Papa IV. Innocentius'un yaptığı ateşkes anlaşmasını reddetti.

Bununla beraber, bu görülmemiş anlaşmazlığın ortasında ilk Haçlı seferlerinin taşıdığı ruh yeniden canlandı ve bu canlılık 1244'te Fransa Kralı IX. Louis'nin Haç'ı devraldığı dönemde de sürdü. Bu sırada, Sultan Eyüp, art arda, 1247 yılında Taberiye ve Aşkelon şehirlerini ele geçirdi. Krallık parça parça elden gidiyordu. Kral II. Friedrich aynı sene Papa tarafından Suriye Frankların'ın isyanı sonunda azledildi. 17 Nisan 1247'de, Kıbrıs kralı Henri, "Kudüs krallığı beyi" olarak tanındı. Oysa ki, Fransa kralı yapmayı tasarladığı sefer için düzenli bir biçimde erzak ve donanım

topluyor, imparator ise altta kalmayarak Mısır sultanını bu hazırlıklardan haberdar ediyordu. 6 Haziran 1249'da kralın Mısır'ın Dimyat şehrini kolayca ele geçirdiği bilinmektedir. Elçisinin yaptığı hatayı yinelemeden, IX. Louis, bu kentte Nil nehrinin taşmasıyla meydana gelen selin bitmesini bekledi (Temmuz-Eylül) ancak bu beklenmedik ve önlenemez gecikme Mısırlılara kendilerini toplama imkânı verdi.

Tapınakçılar Nil deltasının güneydoğu ucunda yirmi yıl önce sultanlar tarafından yaptırılmış Manşura kalesinde yapılan savaşta yer aldılar. Ordunun öncü birlikleri, kral ve aynı zamanda kralın kardeşi, "savaşın kötü dahisi" Artois'lı Robert tarafından kendilerine tahsis edilmişti. Artois'lı Robert Artois, Üstad Sonnac'lı Guillaume'un kendisine verdiği tüm sağduyulu fikirlere, kralın kesin emirlerine ve bunların kritik zamanlarda kendisine hatırlatılmasına rağmen ordunun nehri tamamen geçmesini beklemeyi reddederek neredeyse tek başına Mısır saflarına, hatta Manşura'ya çılgınca saldırdı. Bu yürekli girişimde onu yalnız bırakmak istemeyen Tapınak şövalyeleri de dahil, yanındaki askerlerle beraber yaşamını yitirdi. Fransa kralının gösterdiği bu kahramanlık bir katliamı önledi (8 Şubat 1250). Akşam olunca Mısırlıların kamp kurdukları yerde gecelemek zorunda kaldılar, ancak kardeşlerinin öldüğünü de öğrendiler. Daha sonra yürüyüş bataklık ve kanallar yüzünden imkânsız hale geldi. Tifüs ve dizanteri salgını birçok kişinin ölümüne neden oldu. Geri çekilme emri çok geç verildi ve kral Dimyat'a dönerken beraberindeki askerlerle halen anlaşılması zor ancak ihanetin rol oynadığı sanılan

bir kumpasla esir düştü. Tapınak Üstadı Sonnac'lı Guillaume diğerleriyle birlikte öldü (5 Nisan 1250).

Onun yerine geçen Vichiers'li Renault ile Fransız kralı Louis arasındaki tartışmalarda, kral, Tapınakçıları aşağılayıcı ifadeler kullanır. Şamlılarla devam eden ittifaklarında, Tapınakçılar, mareşalleri tarafından daha sonra kralın kendilerine bozmalarını emrettiği özel bir antlaşma imzalamıştı. Bu, onların daha önceleri de kutsal topraklarda büyük katliamlara yol açan, inatçı ve itaatsiz bir şöhreti hak eden bağımsız karar verme iradelerine bir son vermek amacıyla verilmiş bir emirdi. 25 Nisan 1254'te, Louis, gemisine binip Fransa'ya döndüğünde Casearea, Yafa ve Sidon şehirlerinin surlarını yeniden inşa ettirmiş ve bilhassa askeri tarikatlara gücünü göstermek için krallıkta bir birim kurmuştu. Sonrasında on yıllık bir ateşkes sağlanacaktı.

Ancak İtalyan kentleri Cenova, Pisa ve Venedik arasında kutsal topraklardaki ticari rekabet alevleniyordu. Kimi acenteler ticaretin gelişmesini sağlıyor ancak rekabet kanlı bir düşmanlığı da beraberinde getiriyordu. Cenova şehri içler acısı bir dönem olan Saint-Sabas savaşı zamanında Hastabakıcıların üstadından, Venedik ve Pisa şehirleri de Tapınakçılardan destek buldu. Papa IV. Alexandre nafile bir gayretle "bunca sıkıntı ve kötülükten zaten bunalmış ve yaralanmış zavallı Kudüs krallığına üzüntüden başka bir şey getirmeyecek" bu kavganın sona erdirilmesi için araya girdi(1258). Bunda hemen başarılı olamadı, ancak daha sonraları, Louis'nin girişimleri sonucunda, Cenova ve Venedik kendi uyruğundan olanların denizde, karada, karşılaştıkları her yerde birbirlerine gösterdikleri düşmanlığı sonlandır-

maya razı oldular (1270). Tüm ticari savaşlar gibi anlaşılması güç olan bu savaşlar boyunca da, Hıristiyanlar diğer Hıristiyanlara karşı giriştikleri savaşlarda defalarca Müslümanlardan yardım istediler.

Geri planda İtalyan tacirlerinin geliştirdiği bu çirkin rekabet Kudüs'ün Latin krallığının yıkılmasıyla beraber Tapınakçıların askeri faaliyetlerinin son perdesini hazırlıyordu: Akkâ şehri 1291'de kaybedildi. Bu son, eğer sahneye üçüncü bir güç olan Moğollar çıkmış olmasaydı daha çabuk gerçekleşebilirdi. Moğollar uzun süreden beri Rahip Jean'ın gönderdiği bir ordu olarak görülmüyordu. Louis bu kez papayı örnek alarak iki kez elçilerini bu Uzakdoğulu cemaate yolladı. Müslümanları korkutan bu cemaat sultan Baybars'ın ordularının Suriye'ye varışını geciktirdi. Mısır'ın sahibi olan Baybars Halep ve Şam'ı da fethetmişti. Ancak Frank baronlarının suçortaklığı yoluyla Moğollar ile anlaşma şansını kaçırdı. Halep ve Şam'dan sonra ardı ardına Caeserae, Safed, Yafa, Beaufort ve Antakya'yı ele geçirdi (1265-1268). Louis'nin ilan ettiği 2. Haçlı seferi, savaşlara ara verilmesini sağladı; ancak bu kısa aranın ardından, Baybars, Châtel-Blanc'daki Tapınakçıları ve "krak şövalyeleri" kalesindeki Hastabakıcıları ele geçirdi. Düşmana karşı güçlü bir birlik oluşturmak için on yıl süren ateşkesten hiçbir şey elde edememişlerdi. Bu kez düşman yanı başlarındaydı, nitekim 1288 yılında Memluk ve Trablusşam'ı alan Sultan Kalavun'un saldırıları yeniden başladı. Kalavun'un yerine geçen El-Eşref birkaç İtalyan hacısının Müslüman halka saldırısını bahane ederek iki yüz bin askeriyle Saint-Jean-d'Acre şehrine bir merkez kurmaya geldi.

Bu sırada, Doğu Hıristiyanlarının tarihlerindeki kahramanlıkların en parlak sayfasına tanık olundu. Askeri tarikatlar başlarında bizzat üstadları olmak üzere geldiler: Tapınakçıların başında Guillaume de Beaujeu, Hastabakıcıların başında ise Jean de Villiers vardı. Kudüs krallığı tacını 1286 yılında almış olan Kıbrıs kralı II. Henri de yaklaşık on dört bin piyade askeri ve sekiz yüz şövalyesi ile otuz beş bin kişilik şehrin korunmasına yardıma gelmişti. Frank Suriye'nin iki yüzyıldan beri ulaşamadığı bütünlük bu kez gerçekleşiyordu. Ancak hasımlarının gücü tüm direnişi etkisiz kılıyordu. Buna karşın direniş iki ay uzadı (5 Nisan-28 Mayıs 1291). Tapınakçıların Üstadı Guillaume de Beaujeu 15 Nisan gecesi Mısırlıların savaş makinelerini ateşe vermek için bir girişimde bulundu ama başarılı olamadı. Sultan hiçbir pazarlığı kabul etmedi ve 18 Mayıs şafağında son bir baskın düzenledi. Müslümanların akın ettiği Maudite kulesini savunmak üzere Hastabakıcıların ve Tapınakçıların üstadları birlikte yürüyüşe geçtiler. Guillaume de Beaujeu burada ölümcül bir yara aldı. "Vurulduğunu anladığında geri çekildi, herkes onun kaçacağını düşündü ve birkaç Spolete şövalyesi kendisini 'Tanrı aşkına, beyimiz, kaybedilmiş bu şehirde bizi terk etmeyin!' diye bağırarak durdurdu. Üstad onları 'kaçmıyorum, ölüyorum, yarama bakın!' diye cevapladı ve biz yanındaki yara izini gördük." Üstad Tapınak evine taşındı ve orada da öldü. Jean de Villiers de tehlikeli bir biçimde yaralandı ancak zamanında kurtarıldı, oysa Hastane'nin mareşali Mathieu de Clermont yaralı askerlerin tahliye edildiği kapının girişinde hayatını kaybetti. Son kale burcu, Kardeşlerin kaçmayı başarmış az sayıdaki kişiyi Kıb-

rıs'a kaçıran gemilerin ardından onları selamladığı yer Tapınakçıların manastırı oldu. Tapınak'ın mareşali Pierre de Sevry ve komandör Thibaud Gaudin son güçleriyle buraya siperlendiler. Sultan El Eşref'in son bir kurnazlığı bu son savunmacıların da ele geçmesini sağladı. Ve Tapınakçılara onurlu bir anlaşma önerdi. Yüz kadar Memluk askeri kuleye girdi, ancak antlaşmayı hiçe sayarak Tapınakçıların korumasındaki kadınlara saldırmaya başladılar. Bu duruma çok kızan Tapınakçılar Memlukları öldürerek kapıları kapadı. Bu kez, sultan El Eşref, Pierre de Sévry'ye yeniden sultan çadırına bizzat gelmesi koşuluyla onların lehine yeni bir antlaşma önerdi. Ancak üstad ve beraberindekiler daha çadıra girer girmez verdiği sözü inkâr ederek onların kafasını uçurttu. Bunu gören Tapınakçılar kanlarının son damlasına kadar direnmeye karar verdiler. Sultan üçüncü kez kuleleri kuşatma altına almak zorunda kaldı ve kulelerin temelini kazdırmaya başladı, ardından son saldırıya geçti. Kule, içindeki Tapınakçılarla beraber çöktü ve o sırada taarruza geçmiş Memluk askerleri bu yıkıntının altında kaldılar. "Kudüs Tapınağı cenazesinde 2000 Türk cesedi vardı" (René Grousset).

Kutsal topraklardaki son yerler olan Tyr, Sidon, Tortosa savaşmadan bırakıldı. Sadece Tapınakçılar surlarla çevirmek istedikleri Tartus'un karşısında bulunan Ruad Adası'ndaki yeri 1303'e kadar ellerinde tuttular. Şövalyelerden biri olan Ampurias'lı Hugues birkaç yandaşı ile Akkâ şehrini savunanların akıbetini benzer bir biçimde ihanete kurban giderek öldürülmeden önce sultana kahramanca direndi. Memluklar verdikleri sözü bozarak bazılarının kafasını uçurmuştu; diğerlerini Kahire'ye esir olarak götürdüler.

Bir ilginç son da Flor'lu Roger ismiyle daha çok tanınan Tapınak şövalyesi Roger Blum'un sonudur. Sonradan, bilinen ismiyle Katalan refakatçisi, ünlü yolcuların refakatçilerinin şefi olmuş ve 1305 yılında öldürülmeden önce Bulgar çarının kızıyla evlenmiştir.

V. Bölüm

YÖNETİCİLER VE BANKACILAR

Tapınak tarikatının askeri faaliyetleri Tapınak'ın ekonomik faaliyetlerine temel oluşturuyordu. Gerçekten de, tarihinin başlarından itibaren, Doğu'dan olduğu kadar Batı'dan da kendilerine akan bağışlar ortadaydı. Kısa zamanda, yeniden Hıristiyanlığa geçmiş olan ve devamlı olarak savunulan Filistin'e gelir aktarma zorunluluğu ortaya çıktı, zira hacıların çoğu, beyler veya sıradan halk hac görevlerini tamamlar tamamlamaz ülkelerine dönüyordu. Tapınakçılar, kutsal toprakların savunulmasında olduğu kadar İber Yarımadası'ndaki toprakların geri alınmasında da güçlüklerle dolu bir yığın sorunun çözümü veya çözümlerinden biri olarak görülüyordu. Her iki durumda da, önceleri Aragon, Barselona, Toulouse gibi sınır yerleşimlerden sonraları da Batı'daki tüm inananlardan bağış topluyorlardı. Albon Markizi tarafından toplanan bağış belgeleri sadece ilk başlardaki ihtiyacı karşılıyordu. 1119-1150 yılları en fazla bağış topladıkları dönemdir. Yaklaşık yarısının Provence ve Lan-

guedoc'tan, üçte birinin Flandre ve Bourgogne ve genel olarak Fransa'nın doğusundan, kalanının ise İngiltere, İspanya, Portekiz ve Fransa taşrasından geldiği altı yüz senet söz konusuydu. Diğer taraftan, yayınlanan ve muhafaza edilen birçok manastır gelir sicili daha sonraları Tapınak tarikatına yapılan bağış çalışmalarını ortaya koyar. Montsaunés Tapınakçılarının 12. yüzyılın sonu ve 13. yüzyılın başlarındaki manastır gelir sicili, Comminges yöresi ile sınırlı bölgede, 1156-1193 yılları arasındaki bağışlardan ibaret yüzlerce belgenin varlığını ortaya koyar. Tapınakçılara, bunun yanında, arazi, terk edilmiş malikâne, ürün vergisi, toprağa bağlı kölelerden gelen tüm gelirler ve bölgenin köylüleri vs. bağış olarak verilirdi. Bağışlar bazı zamanlar tıpkı Montsaunés Tapınakçılarına bir kısrak karşılığında verilen arazi gibi (30 numaralı gelir sicili) çok az olsa da, bazı zamanlar önemli miktarlarda da olurdu (24 ve 29 numaralı sicil kaydı). Bu bölge, arpa, darı ekilen toprak, dağ veya otlaklarında at ve büyükbaş hayvan yetiştirilen, nadasa bırakılmış topraklarında koyun otlatılan vb. bir yığın arazi ile birçok yurtluktan oluşmaktaydı. Montsaunés komandörü feodal bir beylik gibi gelir elde eden bir konumdaydı. Bütün faaliyetler doğrudan veya sıklıkla burada yaşayan köylülerin toprağı işletmeleri ile bağlantılıydı.

Tapınak'ın zenginliği örnek olarak benimsenmiş Montsaunés'e benzer biçimde oluşturuluyordu. Bu genişleme biçimi, tüm zenginliğini topraktan sağlayan ve toprağa dayandıran bir çağın tipik bir modeli olarak Cluny, Citeaux vb. diğer dini tarikatlardan farklılık göstermiyordu. Genişleme çok güçlüydü, çünkü Tapınak tarikatı çağın sorunlarından

birine cevap veriyordu: Kutsal toprakları ziyaret etmek Batılı Hıristiyanlara büyük yük getiriyordu. Ortadan kaldırıldığında dokuz bin adet komutanlığa sahip olan Tapınak, elindeki varlıklara böylelikle sahip olmuştu.

Bu çabuk gelişmeyi anlayabilmek açısından Tapınak'ın genişleme sürecini takip etmek önemli olacaktır. Provence bölgesi bu bakımdan inceleme altına alınmıştır. Bu bölge, daha önceleri de defalarca bahsi geçtiği üzere, sadece Provence bölgesini değil, 1143 yılından itibaren İspanya, Languedoc, Roussillon, Gascogne, Guyenne, Dauphiné hatta İtalya'nın bir kısmını da içine alır. Provence bölgesinden bahsedilirken bu bölgedeki komutanlıkların var ettiği ve çeşitli sebeplerle önem taşıyan Tapınak evlerinin listesi bize bu bölgedeki şaşırtıcı güçlerinin varlığı hakkında fikir verir.

Bu listeler arasında önce diğerlerinden ayrı ve bağımsız yapılmış bağışların bahsi geçer. Bilinen en eski senet 1 Temmuz 1124'te kont Guillaume de Poitiers'nin o zamanlar hâlâ "İsa'nın Yoksul Şövalyeleri" ismini taşıyan Tapınakçılara verdiği, Aziz Bartholomeos'a adanmış ve Motte'da bulunan Fréjus piskoposluğundaki kilisedir. Ancak gerçek anlamda buraya yerleşmeleri 1136 yılında olmuştur. Bu yılın 19 Mart'ında İspanya'dan gelen F. Arnaud de Bedos piskopostan Saint-Paul-Trois şatosunu, Saint-Jean kilisesini ve bitişikteki yerleri alarak Saint-Paul ile Valréas arasındaki Richerenches topraklarına bir kır evi yaptırdı. Bu topraklar sonradan Tapınak'a girerek Richerenches komandörü olacak Bourbouton beyine aitti. Bourbouton'lu Hugues, Richerenches komutanlığını gerçek anlamda geliştirmişti, zira

birçok toprağı tek bir elde birleştirmiş ve yenilerini aralarına katmıştı. 1151 yılındaki ölümünün ardından Tapınakçılarkuzeyde Grignan, Taulignan, Rousset, batıda La Garde-Adhémar, Malataverne, Suze-la Rousse ve güneyde Sainte-Cécile, Cairanne, Jonquières, Courthezon, Orange civarındaki Gigondas, Séguret ve özellikle Vaison tarafındaki Roaix gibi yerlere sahip oldular.

Kardeşlik mensupları 1150 tarihinde Avignon'a yerleştiler. Bu ev Arles şehri komutanlığına bağlıydı ve ancak 13. yüzyılda otonomi kazandı. Yakında Camargue, Saintes-Maries-de-la-Mer civarında ve özellikle Ren Nehri boyundaki Salier bölgesinde pek çok mülkiyete sahip olacak Saint-Gilles komutanlığı Richerenches komutanlığından kısa süre sonra ortaya çıktı. Daha sonra Aix, Saint-Antonin, Marsilya, Fos, ardından Lachau içlerine doğru Sisteron, Verdon yönünde Argens, son olarak da Nice, Grasse, Biot, Rigaud bölgelerinde yerleştikleri görüldü. Böylece "Midi Provençal bölgesiyle sınırlı bir bölgede 29 Tapınak evi sayılabilmiştir. Bu tapınak evleri sınırlarını doğanın belirlediği bölgelere dağılmışlardı: İlki Richerenches'te olan aşağı Durance Nehri'nin kuzeyinde 7, Ren Nehri aşağılarında 7, Aix-Marsilya bölgesinde 3, Orta Durance vadilerinde 3, Provence ve Argent vadilerinin her iki tarafında 5, son olarak da Alpes-Maritimes'de 4.

Provence bölgesinin egemenliği, sadece sahip olduğu Languedoc ve hatta daha ötesine yayılan varlıkların büyüklüğünden değil, aynı ölçüde önemli olan Ren vadisinde, dolayısıyla da Marsilya limanında bulunmasından ve bu limanın Haçlı askerleri ve hacılar için özellikle de 12. yüz-

yılın sonlarında gözde liman haline gelmesinden dolayı çok stratejikti. Zaten şehrin armatörleri ile Marsilya'daki Tapınak evi arasında sorunlar ortaya çıktı. Sonunda belediye ile Hastane ve Tapınak tarikatları arasında, 1234 yılında, her bir tarikatın yılda iki kez olmak üzere kutsal topraklara içinde 1500 kişiden fazla yolcu olmamak koşuluyla iki gemi kaldırmasını öngören anlaşma yapıldı.

Bu arada, Batı'daki diğer bölgelerde olduğu gibi Provence'ta da topraktan elde edilen gelirler, köylülerden alınan vergiler, zengin ve verimli toprakların işletilmesi Tapınak komutanlığının en büyük kaynağını oluşturuyordu. Provence'ın yüksek kısımlarında, komutanlıkların günümüze kadar uygulanmış olan yaylaya çıkma geleneğini tatbik ederek ardı ardına sıralanmış olduğuna dikkat etmek gerekir. Üzerinde çalışmalar yapılmış olan 29 komutanlık aşağı yukarı iki yüz komüne dağılmıştır.

Diğer taraftan, günümüze kadar kontlar sayesinde korunmuş olan Tapınak tarikatının varlıklarının tamamını oluşturan bu kır evlerinin işleyişi hakkında da fikir sahibi olunabilir. Bir tesadüf sonucu, Tapınak'ın kurucusunun geldiği yer olan Troyes piskoposluğundaki Payns komutanlığı bize bu imkânı verir. Gerçekten de, 1307'de, Tapınakçıların tutuklanmaları sırasında varlıklarının dökümü ve diğer taraftan Savières'li Thomas isimli vekilharcın hesapları ele geçmişti. Yayınlanan bu belgeler bize bir kır tapınak evinin yaşamını ve tüm tarikat tarafından kullanılan kaynağın alçakgönüllü çıkış noktasını göstermektedir. 13 Ekim 1307'de, Tapınakçıların tutuklanmasının ardından krallığın adamları olan Jean de Hulles'ün yerine

geçen Vekilharç Savières'li Thomas 13 Eylül 1308'de Tapınak'ın varlıklarına el koydu. Böylelikle, bir yıl boyunca varlıklarının dökümü ve idare biçimleri hakkında fikir sahibi olundu.

Aslında sayımı yapılan varlıklar hayli değersizdi: Başta insanların kullandığı yorganlar ve yastıklar, yirmi çift yatak çarşafı (eski oldukları yapılan dökümde belirtilmişti), yatak örtüsü görevi gören altı adet şayak ve bir pike (kötü durumda). Mutfakta dört adet metal kap, biri büyük (muhtemelen bir kazan) ve iki adet daha delik kap. "El yıkama kabı" ve "berber leğeni" görevi gören birer kap da bulunuyordu. Mutfak takımında üç tane kulplu tava, yine kulplu ancak küçük iki farklı tava, demirden bir tava, iki havan, iki havaneli, beş adet sert tahtadan yapılmış, içine içecek konulan maşrapa, kalaydan iki tane şarap şişesi ve on tane eski kalay çanak bulunuyordu. Diğer dökümlerde de görüldüğü üzere sadece metal gereçlerin sayımları yapılmıştı ve ortak kullanımdaki diğer toprak mutfak gereçlerinin sözü edilmemişti. Jean de Hulles'ün yaptığı sayımlarda, yatak odalarında yataklarla beraber bulunan tek mobilya özelliğini taşıyan bir sandık veya mücevher kutusundan bahsedilir. Ve başka bir kutu da "Poinsart kardeşin odasındaki" kutudur. Bu kardeşlik üyesi, komandör Gisy'li F. Ponsard'dır (yargılanması sırasındaki ifadeler gizlenmiştir). Bu sandıktakiler sayımın dökümünde belirtilen şapele ait eşyalardı: Limoges şehrinde yapılan, bakırdan emaye işlemeli iki tane haç, biri kalaydan diğeri bakırdan iki iğne kutusu, bir ayin dua kitabı, bir ilahi kitabı, bir dua el kitabı... Bu çeşitli dini kitapların varlığı Payns komutanlığındakilerin okuma yaz-

ma bilmeyenler için belirlenmiş pazar duasını okumakla yetinmeyip kitaptan dua okuduklarını anlamamızı sağlar. Şapelde bulunan mobilyalar arasında iki tane demirden iki tane de bakırdan mumluk ve gümüşten yaldızlı bir kutsal içki kadehi vardı. Bunlara ek olarak üç tane "içlerinde azizlerden kalıntıların bulunduğu kap", kutsal emanet sandığı vardı. Birinci sayımın dökümü yapılırken bahsi geçen iki ipek kese ikinci sayımda ortaya çıkmamıştı. Son olarak, üç parça örtüden ve üç işlemeli çifttenoluşan sunağın örtüleri dikkat çeker; bu örtüler "sunağı ulularken çıkarılırdı", başka bir deyişle kutlamalara ait dini giysilerdi. Buna ek olarak, her ikisi de bakırdan bir buhurdanlık ve bir kutsal su kabı vardı.

Mobilyalar ve mutfak eşyalarının dışında komutanlık Savières'li Thomas'ın eline geçtiği sırada çok sayıda tüketim malzemesi bulunduruyordu: Ambarda buğday ve bir yığın buğday çavdar karışımı, çavdar, arpa ve yulaf ve altı fıçı da şarap bulunuyordu. Muhtemelen balı toplanan bir kovan dolusu arı ve altı tane de kovan vardı. Diğer taraftan, 37 dana, işlere koşulan 6 tane saban için de bir inek, ek olarak 13 inek, bir boğa, 4 dana, 5 tane yük atı, 24 domuz ve 12 domuz yavrusu sayılmıştı. Koyun sürüsü önemli sayıdaydı: 244 kuzu. Buna ek olarak 313 koyun ve yakın zamanda iğdiş edilmiş koyun.

Arazinin yönetimi ve hayvanların bakımı gibi işler kalabalık bir personeli de gerekli kılıyordu: Tapınakçılar zamanında Payns komutanlığı 27 maaşlı hizmetçi, 14 sığır çobanı, üç arabacı, bir inek çobanı, bir ahçı ekmekçi (ekmek fırını ile ilgilenirdi) ve kapıcı, muhtemelen merkez eve az mesafede

olan La Barde'da bulunan ve ambarla ilgilenen bir ambarcı barındırıyordu. En iyi maaşı Saint-Jean'dan Saint-Martin'e kadar olan dönemde (24 Haziran-11 Kasım) 25 akçe olan aylığıyla ambarcı kazanırdı. Arabacılardan biri olan Vincent'a 24 akçe 4 dinar verilmiş, Oudant ismindeki çobanlardan birine 5 akçe verilmişti; adı Lambert olan bir diğeri ise muhtemelen diğerinin kardeşi olup sadece yaz döneminde yardım etmek için gelmişti. Payns evinde tapınağa üye bir de rahibe bulunuyordu, ancak onun için herhangi bir maaş ödenmiyordu, krallık vekilharçlarının komutanlıkta bulunduğu sıralar bu rahibe on akçe ödenerek yollandı.

Tapınak evinin günlük yaşamı hesaplardan belli oluyordu. Bu hesaplarda başlıca angarya işleri yapan bir de ayakçının ayrıntılı bilgilerine rastlanıyordu. Söz konusu hesaplarda belirtilen, "ayakçı adı verilen ve evin ihtiyaçlarından olan bir araba dolusu odunu kesmek için ormana gönderilen kişi... Evin yük arabası için yapılan harcamalar"ı idare ediyordu. Tapınakçıların gerçekten de Villoup yakınlarında olduğu sanılan Troyes kontluğundaki bu ormandan yararlanma hakları vardı. Tapınak evinin ısıtılması için kesilecek odunlar ayakçının sorumluluğundaydı ve maaşının dışında Perriau isimli bu ayakçıya her gün 6 dinar ödeniyordu, o da bu paradan çalıştırdığı odunculara ücret ödüyordu (sözü edilen maaş periyodunda kendisine 13 akçe 8 dinar ödendiği kaydedilmiştir). Hesap ayrıntılarının gösterdiği üzere, bu kişi, 15 Kasım 1307 ile 8 Eylül 1308 tarihleri arasında tamı tamına 195 gün çalışmıştı, zira, kuşkusuz, pazar ve bayram günlerinde çalışmamıştı (tam olarak 286 üzerinden). Bu da çalışma ve tatil günlerinin takdire değer

biçimde düzenlendiğini gösterir. Ancak küçük karışıklıklar not edilmiştir. Şöyle ki, Noel'den birkaç gün evvel ayakçı "kar nedeniyle mahsur kalmış", bu nedenle kendisine harcamaları için iki akçe ödenmişti. Hatta Perriau, Jehannin adındaki ayakçının yerine geçtiğinde selefi kendisine yapması gerekenler hakkında eğitim vermişti. Bu iş için kendisine 12 dinar ödenmişti. Burada küçük bakım harcamalarından bahsedilmiyordu: Bir gün arabanın tekerleğinin dingili değişmesi gerekirdi, başka bir gün ise yük kayışı vb. Araba yapım yerinde ve saraçlarda yapılan harcamalar Tapınak evinin günlük yaşamındaki önemli bir bölümü oluşturuyordu. Araba yapım ustası arabaların onarımını yapar, çubuk ve korkuluklarını yerleştirir, dingilleri değiştirir ve komutanlığa getirirdi. Bir keresinde, kuru ot taşıyan bir arabanın yolda kalması üzerine tamire gittiği de belirtilmişti. Saraç'a gelince, o, civardaki Saint-Lié köyünde oturur, defalarca koşum takımlarını tamir etmek, döşeme kirişi ve dizginleri getirmek için tapınak evine gelir veya gidip bunları Troyes'dan koşum takımlarına gerekli olan kaput bezi veya ekinleri bağlamak için olduğu kadar sabanı çekmek için de kullanılan bolca sicimle birlikte alırdı.

Bakım harcamalarında söz konusu olan genellikle binaların bakımıydı. Örneğin buğday ambarının çatısı çöktüğünde bir çatı ustası burayı dört günde onarmış, bunun için de bu süre boyunca çiftlik binalarında kalmıştı. Aynı biçimde, yiyeceklerin saklandığı yerin, girişin ve kapıya yakın bir duvarın tamiri için aynı süre içinde iki duvarcı ustası çalışmışlardı, öyle ki, bu duvar kralın adamlarının Tapınakçıları tutuklamak için geldiklerinde düzenlenen baskın

sonucu kırılmıştı. Bu kapının anahtarı da değiştirildi. Tapınak evinin aydınlatılması gibi küçük harcamalar da söz konusuydu. Fenerlerin yerleştirilmesi için Saint-Lié'den bir uzman "fenerci" gelirdi. Ahşaptan mumluklar ve birçok mum alınırdı. Bir defasında mumlardan birkaçının geceleyin ağılda kuzulayan koyun için kullanıldığı belirtilmişti. Bu mum alımları devamlı sürerdi. Aynı biçimde, kuyunun sicimleri de belirlenen zamanlarda değiştirilirdi. Yük arabalarını yağlamak için gerekli yağ alımı da sıkça yapılırdı. Sonuçta, yine hesaplara bakılarak, hizmetlilerin kullandıkları iş gereçleri, bunlara eldivenler de dahil olmak koşuluyla titizlikle donatılmıştı. "Yulafı tanelerinden ayırmak ve çuvallara doldurmak için" beş çift eldiven alınmıştı. Buğday çuvalları veya bu çuvalları yapmakta kullanılan kumaş da dışarıdan alınırdı.

Tarlalardaki ve Tapınak evindeki düzenli çalışmalar buralara bağlı hizmetliler tarafından yürütülür, ancak ara sıra onlara yardımcı personel alımı yapılırdı. 21 Aralık Saint-Thomas hasatında ambarda buğday çırpmak üzere sekiz çırpıcı ve anızları taşımak üzere de iki kişi işe alınmıştı. Bu vesileyle yılda bir kez koyun ağıllarının temizliği yapılırdı. Bu da sürünün büyük bölümünün yılın büyük bölümünde tarlalarda otladığını gösteriyordu, zira anızlar nadasa bırakılmış topraklara koyunlar için taşınırdı. Diğer taraftan, tapınak evine sadece süpürge, çanak gibi mutfak gereçleri değil ayakkabı da alınırdı.

En düzenli harcamalar, kaçınılmaz olarak, yiyecek için yapılırdı; her hafta et ve yumurta satın alımı not edilirdi. Oruç süresince "ringa balığı veya balık" ya da kuru ringa

balığı, balık ve başka şeyler alınırdı. Buna karşılık, Paskalya günü "iyi şarap" alımı yapılırdı. Bu da Tapınak evindeki kardeşlik üyelerinin gündelik kullanımda vasat kalitede şarap içtiklerini gösterir. Aslında şarap alımlarına kayıtlarda ender olarak rastlanır. Şüphesiz, kendi ürettikleri şarabı veya çevreden hasat vergisi olarak gelen şarabı kullandıkları düşünülebilir. Şarap alımları Ascension yortusundan sonra yapılırdı, zira bu zaman tapınak evinin stoklarının bittiği devreye rastlar. Bununla beraber, kayıtlarda yiyecekle ilgili büyük bir bölüme rastlanmaz. Zira kayıtlara bakıldığında Tapınak evinin ortalama günde bir akçeyle döndüğü görülür. Bu o zamana göre önemli bir para gibi görünse de yeterli bir miktar değildi ve genellikle bahçelerinde kendi ürettikleriyle ve kendi hayvanlarından elde ettikleriyle geçimlerini sağladıkları izlenimini veriyordu. Payns Tapınak evinin hesaplarını tutanlar hiçbir şekilde peynir alımını kayda almamışlardı, buna karşılık "peyniri tuzlamak için" haftada bir künk tuz alımı yapıldığını kaydetmişlerdi. Bu da aslında fazlasıyla peynir yenildiğini açıklıyordu. Diğer taraftan, peynir süzülen sepetlerin veya peynire biçim veren kalıpların alımı yapılıyordu. Aynı zamanda hesaplarda adı geçen "et"ten sadece oğlak ve dana eti anlaşılmalıydı, zira domuz eti kendi yetiştirdikleri domuzlardan, koyun eti de kendi ağıllarından geliyordu. Saint-Lié'den adı Petit Villain olan bir kasap beş tane küçük domuzu tuzlamak ve jambonhaline getirmek için çağırılır, bu iş için de kendisine 5 akçe ödenirdi. Sezonda Paskalya'dan Saint-Jean'a kadar üç kadın koyun sağmak için işe alınırdı, sağılan süt peynir yapımında kullanılırdı.

Daha da önemli olan Tapınak evinin gelirleriydi. Payns komutanlığının yöneticileri toplanan, kullanılan veya satılan her malın titizlikle hesabını tutarlardı. Hesaplarda "komutanlık topraklarından toplanan 540 künk ve ürün vergisi olarak alınan 207,5 künk buğdayın 576 künkü satıldı" ibarelerine rastlanırdı. Bu satıştan da 39 lira 16 akçe kazanılırdı. Bazı ürünlerden zarar edilirdi. Çavdar ve yulaf giderleri gelirlerinden azdı. Yılın tamamına bakıldığında –her ne kadar kayıtları tutan kralın adamları geçiciydilerse de– gelirler 250 lirayken giderler 189 lira gözüküyordu. Bu hesaptan yola çıkarak 13. yüzyılda Batı'daki tüm komutanlıkların durumu çıkarılabilir.

Kendi aktif çıkarlarının haricinde, bu hesaplar taşra yaşamının yönetimiyle ilgili aydınlatıcı bilgiler içerir, zira her şey, hesapların yazıldığı parşömen kâğıdından kâtibin 3 lira olan maaşına kadar kayıtlıdır. Böylelikle, denizaşırı ülkelerde devamlı silah altında olan askerlerin barınması, onlara malzeme ve silah sağlanmasına, şato ve kalelerin inşa edilmesine imkân veren kaynağın nereden geldiği anlaşılmaktadır. Askerlerin bakımı her şeyden önce buğday ve darı gelirlerinden, tonlarca koyun, peynir ve kuzu satışından sağlanıyordu.

Bunlar, Tapınakçılara sadece Batı kiliselerinde yılda bir kez izin verilmesiyle toplanan bağışlardan elde edilen sıradışı gelirlere eklenmiş sıradan gelirlerdi. Bunların arasında onlara vasiyet edilen mallar da olurdu. Bu olağanüstü gelirler bağımsız rahiplerle aralarında defalarca anlaşmazlıklara yol açmış, özellikle de XIII. yüzyılda bağımsız rahipler bağış toplama hakkının ve papanın bahşettiği mirasın

kendilerine verilmesini istemişlerdi. Onların bu ısrarlarının önüne geçebilmek için piskoposluktan iki emir yayınlanmış, Tapınak tarikatına yapılan bağışlara karşı çıkan rahiplerin cezalandırılacağı defalarca tekrarlanmıştı. Yayınlanan bu iki emir, *Dilecti filii nostri ve Cum dilectis filiis* (1198 ve 1212), daha önce Papa III. Alexandre, sonra da III. Lucius ve III. Celestinum'un aldığı önlemleri tekrarlayarak Tapınakçılara yapılan bağışların garanti altına alınmasını sağladı. Piskoposlar ve bağımsız rahipler vasiyet yoluyla Tapınakçılara yapılan bağışların dörtte birini almak istiyorlardı. Ancak silah ve at, yani kutsal toprakların savunmasında kullanılabilecek vasıtalar, bağışlar dışında kalıyordu.

Tapınakçıların ekonomik faaliyetleri sadece sıradan ve sıradışı kaynaklarla sınırlı değildi. Uzun zamandır, tarihçiler, bankacıların rolünün önemini ortaya koymuşlardır. Gerçekten de, Tarikat'ın başından itibaren bu faaliyet diğer dini tarikatlardakinden çok az bir farklılık ortaya koyuyordu. O çağlarda insanların mallarını kiliseye veya manastır gibi dinsel koruma altındaki yerlere emanet ettikleri sıkça görülürdü. Aynı şekilde, insanların bizzat kendileri veya adamları vasıtasıyla şu veya bu dini eve koruma ve güvenliklerini sağlamak için para, mobilya, mücevher vb. eşyalarını rehin verdiği görülmüştür. Tapınak'ın gelir sicilleri, diğer manastırlar gibi, bu kayıtları ayrıntılı olarak saklarlardı. Öyleyse, Kilise ve manastırların hazineleri günümüzdeki banka kasaları gibi iş görüyordu. Bu hazineler dürüst ve devamlı burada oturan insanların gözünde dokunulmazlığı olan kişilerin gözetimindeydi.

Öyle ki, Tapınak'la ilgili bu mal saklama faaliyeti hac sebebiyle önem kazandı. Batıda olduğu kadar denizaşırı bölgelerde de evlere sahip olan Tarikat, hacılara, Kutsal bölgelere geldiklerinde, Paris, Londra gibi yerlerde Tarikat'ın muhasebecilerine yatırılan malların belgesi karşılığında para çekmeleri imkânı veriyordu. Bu değiş-tokuş mektubu ileride banka çeklerinin doğuşuna hazırlayacaktı. Paraların taşınmasına gelince, Tapınak, askeri bir tarikat olarak, 13. yüzyıldan itibaren kendi gemilerine sahip olduğu için değil herhangi birinin, beylerin bile sağlayacağı güvenlikten daha fazla güvenlik içinde para transferini gerçekleştiriyordu. Günümüze ulaşan belgeler sayesinde Tapınakçıların bugünkü modern bankacılık işlemlerinin doğuşuna götüren diğer parasal faaliyetlerine de tanıklık edebiliyoruz. Bu belgelerde sözü edilen analizlerin ayrıntılarına girmeden, kısaca, 13. yüzyılda Fransa Kralı ile Tapınakçılar arasındaki raporlarda önem kazanacak olan parasal faaliyetleri değişik açılardan canlandıralım.

Öncelikle Tapınak'ın değişik evlerinin tarikat genişledikçe oynadığı emanetçilik rolü vardı. Paris ve Londra Tapınaklarının muhasebecileri, bu açıdan, mevkileri gereği ilk plana yerleştiler. Bu emanetler geçici olabilirlerdi.

İngiltere kralı III. Henry'ye 1261 yılında boyunduruğundaki Monfort'lu Simon savaş açtığı sırada üveykızkardeşi Fransa Kraliçesi Marguerite'in emanete verdiği hazine çok bilinen bir örnektir, zira Kraliçe ayrıntılı bir sayım yaptırır yaptırmaz bu önemli hazineyi mühürleterek Paris Tapınak evinin emanetine bırakmıştı. Henry bu hazineye ancak on yıl sonra, 1272'de, eşi ve oğlu ile giriştiği mücadele sonunda

sahip olabilmişti, emanet bu süre zarfında kralın aldığı borçların teminatı sayılmıştı.

Diğer bir örnek de 1250 yılındaki Saint-Louis Haçlı seferine dayanır. Louis, Mısır seferinin sonunu getiren katliamda askerleriyle birlikte esir düşer ve iki yüz bin lira tutarında fidye vermeyi kabul eder. Ancak adamları paranın otuz bin lira eksik olduğunun farkına varır. Joinville, bu durumda, aradaki tutarı Tapınakçılardan borç almayı teklif eder. Bu para gerçekten de gemilerden biri tarafından getirildi. Ancak komandör Otricourt'lu Etienne karşı çıkarak bu paraların Tapınak Tarikatı'na emanet edildiğini, Tapınakçıların bile bu paraya dokunmaya haklarının olmadığını söyledi. Bu arada, Tapınak mareşali F. Renaud de Vichiers böyle bir durumda kralın emirlerine itaat edilmesi gerektiğini söyledi. Üstelik kayba uğramaları tehlikesine karşılık Akkâ şehrinde bulunan kraliyet emanetini ellerinde bulunduruyorlardı. Joinville, gelişmeleri kendi anlatımıyla aktarırken, Tapınak'a ait gemideki kasanın anahtarını kendisine vermeyi reddeden muhasebecilerle kavgasının ardından eline geçirdiği onu kaparak baltayı "kralın anahtarı yapacağını" söyler. Sonuçta fidye olarak gereken otuz bin lira alınır ve Sarazenlere ödenir.

Tarikata verilen bu dini ve askeri teminat emanetçiler açısından da garanti teşkil ediyordu. Tapınakçılar, para veya mücevher hazinelerinin yanında, altının ölçü ayarını da ellerinde bulunduruyorlardı. Bir keresinde, Rouen vikontluğundan Guillaume adında, su işleriyle uğraşan sorumlu, Paris tapınağından ölçü kitabını isteyerek örnek almış ve kendi Rouen ölçü birimini oluşturmuştu. Tapınakçılar her

anlamda saklama ve kapora işlemlerini yürütüyorlardı. Sıradan insanlar hacca gidecekleri vakit, eğer geri dönmezlerse bir süre sonra mirasçılarına ödenecek olan parayı Tapınakçıların ellerine teslim ediyorlardı. Pierre Sarrasin 1220 yılında Saint-Jacques de Compostelle yolculuğuna çıktığında bu durum gerçekleşmişti. Fransa ve İngiltere krallarının anlaşmazlığı sırasında da, 1158'de Gisora şatosunun güvenliği Tapınakçılara bırakılmıştı, ancak bu yediemin görevine sadece birkaç ay devam ettiler.

Tarikatın kaynakları her kesimden borç almak isteyenlerin başvurduğu önemli bir kasa haline geldi ve Yakındoğu'da büyük ölçekli bir rol oynadı. "Tapınak'ın hazinesinin 13. yüzyıl boyunca bir merkezde toplanan ve yönetilen mali kaynaklarının hacılara ve kutsal toprakların ihtiyaçlarına yönlendirilmiş bir çeşit kasa olduğunu söylemek hiçbir abartı içermez" (L. Delise). Ve bize bu gözlemi kabul etmek düşer. Sürekli para sıkıntısı çeken Konstantinopolis imparatoriçesi Maria'nın mektuplarında yapılan ayrıntılı inceleme, tarihçi J. Piquet'yi, o mektuplarda geleceğin değiş-tokuş mektuplarının tüm özelliklerini bulmaya götürür.

Bu mektuplardan birinde, Konstantinopolis kraliçesi, Fransa kraliçesi Blanche de Castille'den, Escot isimli bir Toscana'lıdan Konstantinopolis parası olarak aldığı 550 lira karşılığındaki borcunu bu şahsa ödemesini rica etmişti. Mektupta ödemenin bu kişinin kendilerine alacaklı olduğunu bildiren belgeyi göstermesinden sonraki on gün içinde yapılması gerektiği de bildiriliyordu. Fransa kraliçesinin hazinesi Tapınakçılarda olduğundan alacaklıya ödemeyi Tapınak muhasebecisi yaptı.

Parasal ve ticari işlemlerde o çağda devamlı sözü geçen ve bir borç-alacak söz konusu olduğunda ortaya çıkan İtalyan tüccarlardan bahseden mektuplar da en az benzer mektuplar kadar ilgi çekicidir. Doğu'daki yabancıların işyerlerindeki bu İtalyan tüccarlar, ticari çıkar ve rekabet uğruna kardeş kavgalarının ortaya çıkmasına bile neden oluyorlar, Champagne fuarlarında, Fransa'nın kuzeyinde ve Flandres'da, her yerde karşımıza çıkıyorlardı. Ulusal arşivlerdeki hazine belgelerinde, Doğu'da imzalanmış ve Champagne fuarlarında, Siena, Plaisance, Pisa ve Cenova tüccarlarına ödenebilecek şekilde hazırlanmış taahhütnamelere rastlanır. Provence evi Tapınakçılara aitti ve 1171 tarihinden itibaren Champagne kontu tarafından da onaylanmıştı, bu da Tapınakçılara uluslararası Champagne fuarlarında tıpkı İtalyan tüccarlar gibi hesaplarının tasfiyesini yapma olanağı verdi.

Ordunun Kıbrıs'a yaptığı Haçlı seferi sırasında Yolanda de Bourbon on bin Bizans altını borç almış ve bu borcu Lagny fuarında 3750 lira olarak geri ödemişti. Geri ödeme işlemleri ünlü Ile de France fuarlarına yakın olan Paris'teki Tapınak tarafından yürütülmüştü. Bu seferde de, diğer seferlerde olduğu gibi, antlaşmada sözü geçen Bizans altını İtalyan tüccarlar tarafından temin edilmişti.

Tapınakçıların teminat, ödünç verilen paralar, ödemeler gibi tüm parasal hareketleri değişik tapınak evlerindeki cetvel ve sicillerde kaydedilmişti. Elimize ulaşan belgelerden onların yönetimdeki kabiliyetlerini görmek mümkündür. Bu belgelerden biri olan ve tapınakçının çalıştığı yere oturup akşam kasa yapasıya kadarki zaman içinde yaptık-

larını gösteren 16 Şubat 1296 tarihli belge sayesinde Tapınak muhasebecisinin bir günlük faaliyetini öğrenme imkânı elde edilmiştir. Muhasebecinin işi zordu, zira gün boyunca değişik ülke paralarıyla yapılan hesap hareketlerini gün sonunda Paris lirasına çevirmek zorundaydı. Kullandıkları bu muhasebe metodu da incelenmiştir, ancak o çağda kullanılan diğer metodlardan pek de farklı bir yöntem izlemiyorlardı. Tahsilatlar "satranç tahtası" yardımıyla yapılırdı (bu terim uzun yıllar Normandiya ve İngiltere'de kullanılmıştır). Söz konusu olan, kare şeklinde, dikdörtgen veya karelere dikey ve yatay olarak bölünmüş bir levhadan ibaretti ve bu levhanın bir tarafında para, lira, dinar gibi para birimleri, diğer tarafında da yirmi, yüz, bin lira ve çarpanları sıralanmıştı. Bir jeton yardımıyla kasaya konan para bu levhada belirtilirdi.

Fransa'da "chêvetaine evi" (baş evi) olarak anılan Paris Tapınak evi 12. yüzyılın sonlarından itibaren krallığın para merkezi haline geldi. Philippe-Auguste Haçlı seferine çıktığı sırada, vasiyetini yazarken, F. Aymard isimli Tapınak muhasebecisini vasiyetinin uygulayıcısı olarak atadı. Bu durumda, kral, yokluğunda taşradan toplanan vergilerin krallığa bağlı adamlar tarafından toplanıp Tapınak kasasına konulması gerektiğini belirtmişti. Yine krallığa bağlı çalışan, Adam isimli bir görevli, toplanan bu paraların kaydını tutarak onları krallık kasasına koyacaktı. Krallık kasasının bir anahtarı Tapınakçılarda, diğerleri de kralın yokluğunda krallık muhafızlarında bulunurdu.

Bu andan intibaren, Paris tapınağı, krallık hazinesinin deposu olmaya başlıyordu; bu da gelecekteki "hesap hare-

ketlerini gösteren" kayıt tutma işleminin başlangıcı oldu. Krallığın kendi adamları tarafından taşradan topladığı vergiler ve gelirler direkt olarak Tapınağa gönderilecekti. Böylece, Tapınak, 13. yüzyılın sonuna kadar "krallık kasası" olarak görev yapacaktı. Kral, kendi şahsi ve krallık yönetimi harcamaları için bir cari hesap bulundururdu. Bu faaliyet tüm yüzyıl boyunca devam etti. Tapınak'ın elinde bulunan hesaplardan, Kraliçe Blanche'ın Maubuisson manastırını kurmak için harcadığı miktar görülebilir. Kraliçenin oğulları Alphonse de Poitier ve Charles d'Anjou da Tapınak'ın bu hizmetinden yararlanıyordu. Tapınak muhasebecilerinin faaliyetleri F. Aymard'dan Jean de Tour'a kadar ve neredeyse bir biyografi niteliğinde Fransa krallığında bulunan belgelerden gözlenebilir. Saint-Louis'nin ikinci Haçlı seferi sırasında, Sergines'li Geoffroi gibi İtalyan bankacılarla içli dışlı olan beylerden ödünç aldığı borca teminat vermesi bilhassa önemlidir.

Bu durum, 1295 yılında Philippe le Bel'in krallığı ile daha önce bahsi geçen ve Louvre'da bulunan krallık hazinesinde kimi değişiklikler yapılmasının yolunu açtı. Krallık hazinesiyle ilgili bu değişiklik idari bir değişiklikti. Bu ikinci hazinenin tam olarak hangi koşullarda ve ne zaman ortaya çıktığı ve buradaki varlıkları Tapınak'la paylaşıp paylaşmadığı bilinmemektedir. Her halükârda, para yönetiminin temelinde o zamanlarda Floransalı Albizi Francesi ve Musciato isimli iki bankacı vardı. Halk dilinde onlara *Sinek* ve *Maral* denilirdi. 1303 yılına kadar krallığın para hareketleri Louvre haznedarları tarafından bu şekilde idare edildi.

Bu durum 1303 yılında aniden değişti. Kral tüm muhasebecilerine elde edilen gelirlerin tamamını Tapınak'ın hazinesine yollamaları emrini verdi. Pairaud'lu Hugues isimli tapınakçı, savaşların devamı için toplanmış vergi ve gelirleri tahsil etti, böylece krallığın tüm para organizasyonu yeniden Tapınak'a geçti.

Aslında krallığın bu değişiklik kararı para sıkıntılarının ortaya çıktığı bir döneme rastlar. 1302'de, Fransız şövalyelerinin tarihlerindeki ilk büyük yenilgisini aldığı Courtrai felaketinde, Fransız askerleri bizzat Fransız krallığının desteklediği bir grup burjuvanin baskısı altında ezilen küçük bir Flaman topluluk tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Kral bu sorunla baş etmek için parasının değerini düşürme yoluna gitmiş ve Tapınak maddi faaliyetleri yürütme görevini geri vermişti. Tapınakçılar muhtemelen Flandres'daki savaşta erimiş olan Louvre hazinesinden daha önemli bir kaynağı ellerinde bulunduruyorlardı.

Zaten bu hazinenin aktarımı işlemi tarikatın çöküşünün sadece dört yıl öncesinde gerçekleşmişti.

Tarihçiler bu uğursuz 1307 tarihinde Tapınakçıların krala borçlu mu yoksa kraldan alacaklı mı olduklarını tartışmaktadır. Eldeki belgeler bu konuyu aydınlatmakta yetersiz kalmaktadır. Anlaşılan odur ki, kralın adamları muhtemelen Tapınakçıların tutuklanmaları sırasında hesap kayıtlarını ortadan kaldırmıştır. Gerçekten de, 1307'den itibaren, kral, hazineyi kendi adamları aracılığıyla kontrol ediyordu. Kontrolün geri alınması aslında onlara hiç de önemli faydalar getirmemiştir, zira 1308 Ocak ayında kralın yeniden parasının değerini düşürme yoluna gittiği görülür.

Krallık hazinesi 19 Ocak 1313 tarihinde yayınlanan çifte kararnameye kadar Tapınakçılarda kaldı. Bu kaynaklar Tapınak hazinesi ve Louvre hazinesiydi. Bu yeni düzenleme uzun sürmeyecekti, zira kralın ve kraliyet haznedarı Enguerrand de Marigny'nin ölümlerinin ardından Hastabakıcılar Paris tapınağını ellerine geçirdiklerinde hazine tekrar tek bir merkezde toplandı.

VI. Bölüm

TAPINAKÇILARIN TUTUKLANMALARI VE DAVALARI

13 Ekim 1307 Cuma günü şafak sökerken Fransa'daki tüm Tapınakçılar bulundukları komutanlıklarda tutuklandı.

Saint-Jean-d'Acre'ın kaybedilişinin üzerinden 16 yıl geçmişti. Beaujeu'lü Guillaume, Thibaud Gaudin'in yerine geçmiş, onun 1295 yılındaki ölümünün ardından Molay'li Jacques Üstad olmuştu. Tarikat, Doğu'daki mücadeleden vazgeçmemişti. Molay'li Jacques yaşamının büyük bir bölümünü başarısızlıkla sonuçlanan, 1303'te Tartus adasına yapılan saldırıya katılarak Doğu'da geçirmişti. 1307'de halen Kıbrıs'taki tarikatın geçici merkez evinde oturuyordu. Burada söz konusu olan, kutsal topraklardaki iki tarikatın, Tapınakçıların ve Hastabakıcıların tek bir çatıda birleştirilmesiydi. Molay'li Jacques, Papa V. Clemens'in isteği üzerine, bu kaynaşma projesi üzerine bir bildiri yayınladı. Bu rapor üzerindeki çalışmalar, daha önceleri de, özellikle kutsal top-

rakların kaybedildiği tarihlerden itibaren, Papa IV. Nicolas ve Papa VIII. Bonifatius tarafından bu tür girişimlerin örgütlendiği izlenimini verir. Üstad böylesi bir tedbir karşısındaki bıkkınlığını saklamaz. Her iki tarikatın üyeleri arasında çıkabilecek anlaşmazlıkların altını çizer ve Tapınakçıların Kural'ının Hastabakıcıların Kural'ından daha katı olduğu üzerinde ısrar eder:

> "Tapınakçılar birçok şeyden vazgeçmek, Hastabakıcılar ise daha fazla sınırlanmak durumunda kalacaklar."

Sonunda, "Her katılmak istediğinizde manastırımızın konseyini ve tarikatımızın yaşlılarını... her birini, sizin huzurunuzda toplayacağım" şeklindeki sözlerini bitirerek sadece kendisine verilen emre itaat edeceğini bildirir.

Fransa kralı ile Papa VIII. Bonifatius'u karşı karşıya getiren ihtilaf boyunca Tapınakçılar genel olarak Fransa kralı Philippe le Bel tarafında yer aldılar. Hatta, Melville'in ileri sürdüğü üzere, Tapınak'taki krallık hazinesinin Louvre'a aktarılmasını Papa'ya karşı gelmek istemeyen Tapınakçılar bizzat kendileri istemişlerdi. Zira kral papalığa bağlı rahiplerden bile vergi alıyordu. Philippe le Bel ile Papa VIII. Bonifatius arasındaki ilk kriz 1295 yılında patlak verdi. 1303 yılında yeniden ortaya çıkınca kopma noktasına gelindi. Batı'ya gelmiş olan Pariaud'lu Hugues açıkça kraldan taraf olarak kraldan hem kendisi hem de tarikatı için koruma mektubu aldı.

Bu durumda, Tapınakçıların son hızla tutuklanmalarını emredecek olan kralla Tapınak tarikatı arasında herhangi

bir anlaşmazlık görünmüyordu. Hatta, bir gün öncesinde, Üstad Molay'li Jacques, kralın küçük kardeşi Charles de Valois'nın eşi Catherine de Courtenay'in Jakobenlerin kilisesindeki cenaze töreninde krala eşlik etmişti. Tüm Fransa'ya yayılmış üç bine kadar komutanlıkta aynı gün ve aynı saatte gerçekleşen toplu tutuklamalar, Lévis-Mirepoix'nın da yazdığı üzere, "tüm zamanların en olağanüstü polis harekâtı" olma özelliğini taşıyordu.

Bu harekâtı gerçekleştirmek için titizlikle çalışılmış olması gerekiyordu. Gerçekten de, tutuklama emri bir ay önceden, 14 Eylül 1307'de yargıçlara ve krallığı temsil eden görevlilere yollanan ve belirlenen günde harekete geçilmesi söylenen bir mektupla verilmişti. Bugüne kadar ulaşan soruşturma tutanakları Tapınakçılara karşı kralın kulağına giden suçlamaları açıklamaktadır. Kral "tarikatın tüm mensuplarının hiçbir ayrıcalık gözetmeksizin yakalanıp Kilise tarafından yargılanıncaya kadar hapse atılması, taşınır ve taşınmaz tüm mallarına el koyulması" emrini vermiş ve ne yapılacağı konusunda açıklamalarda bulunmuştu: Krallığın otoritesinin temsil edildiği tüm bölgelerdeki tapınak evlerinde gizli araştırmalar yapılacak, "ülkenin güç sahibi ve tüm şüphelerden uzak yargıçların seçilerek bu görev hakkında bilgilendirilip hepsine ant içirilecek", son olarak da "belirtilen günde ve erken saatte" Tapınakçılar tutuklanıp mallarına el konacaktı.

Bu harekâtın tam anlamıyla nasıl gerçekleştiği daha önce sözü edilen Payns komutanlığının hesap kayıtlarından anlaşılabilir. 13 Ekim sabahı Troyes krallık bölgesinin emrindeki Villarcel'li Jean isimli şövalye beraberindeki birli-

ğiyle komutanlığın önüne geldi. F. Ponsard de Gisy adındaki komandör orada bulunan kardeşlik üyeleri ve çavuşlarla birlikte ele geçirildi. Birkaç gün sonra, tam olarak 27 Kasım'dan önce, Hulles'lü Jean adında biri kralın hesabına yönetici olarak atandı.

Tutuklanmaları izleyen davalar günümüzde yeterince bilinmektedir. Bu konu uzun zaman boyunca kamuoyunu ve tarihçileri meşgul etmiştir. Tapınak tarikatının tarihinin sona erdiği bu son dönem, tuhaf bir biçimde, üzerinde iki yüzyıllık varoluş hikâyelerinden daha fazla çalışılan bir dönem olmuştur.

Biz, okuyucuyu daha önce yayınlanmış eserleri okumaya yönlendirerek bu konuda kısa bir özet yapmakla yetineceğiz. İlk sırada, Michelet, G. Lizerand, daha yakın geçmişte yayınlanmış ve Raymond Oursel tarafından kaleme alınan yazılar yer alır. Öte yandan, olayların anlatımı defalarca yapılmıştır.

Olayın kronolojik seyrini daha iyi izleyebilmek için konunun başkahramanlarının bir betiminin yapılması gereklidir. İlk sırada, 22 Eylül 1307'de Tapınakçıların tutuklanmalarından kısa süre önce, kraliyet adalet bakanı olarak atanmış olan Nogaret'li Guillaume yer alır. Nogaret'li Guillaume Saint-Félix-de-Caraman'da doğmuş, Montpellier'de hukuk okuyup Beaucaire ve Nîmes şehirlerinde yargıç vekilliği yapmadan evvel (1299) Montpellier'de hukuk dersleri vermişti. Kral Philippe le Bel kısa zamanda onu konseyine çağırarak kendisine şövalyelik verdi (kral, artık gerçek anlamını yitirmiş ve sadece bir süs eşyası niteliğindeki şövalyelik unvanını etrafındaki hukukçulara sıkça

dağıtıyordu). Nogaret'li Guillaume 1303 yılında Papa VIII. Bonifatius'a karşı giriştiği mücadeleyle adından söz ettirdi. 7 Eylül 1303'te tasarladığı, papanın Sciarra Colonna tarafından tokatlandığı Anagni saldırısından da tanınır. Bu talihsiz olay sırasında, Papa Bonifatius, Nogaret'yi "anneniz ve babanız gibi bir Patarin tarafından azledilmiş olmaktan mutlu oluruz, Patarin gibi cezalandırılın!" şeklinde azarlamıştı. Patarin sözcüğü Katar kelimesinin halk tarafından değiştirilmiş halidir. Nogaret en azından Katar olduğu sanılan ailesi dolayısıyla mezhep sapkınlığı ile suçlandı, daha sonraları Nevers'li Kont Louis kendisinden "günahkâr Nogaret, sapkının oğlu" diye bahsedecekti. Tapınakçılara yöneltilen suçlamalar da aşağı yukarı benzer suçlamalardı ancak bu dönemde onlar da Papa VIII. Bonifatius'u mezhep sapkınlığı, kutsal eşyalara tecavüz ve kiliseye ihanetle suçluyordu. Sonuçta, hatırlatmak gerekir ki, daha önceleri kutsal toprakların geri alınması üzerine yazılan bir bildiride, Nogaret, uğradığı kayıptan Tapınakçıları sorumlu tutarak yapacağı bir seferi finanse etmek için Tapınakçıların gelirlerine el koymayı önermişti.

Papa VIII. Bonifatius bir halk isyanı sonrasında serbest bırakılışının hemen ardından heyecandan öldü (11 Kasım 1303). Yerine, on bir ay süren papa seçimleri ve kardinallerin toplandığı meclis toplantıları sonrasında Papa V. Clemens geçti. Bu süre içerisinde, Nogaret'yi aforoz etmeye hazırlandığı günün arefesinde aniden ölen IX. Benoît'nın papalık süreci yaşandı (7 Temmuz 1304). Belki de papalığın hükümet örgütünün Orsini'ler ve Colonna'lar tarafından iki hizip grubuna bölünmüş oluşunun etkisiyle papalık

seçimi bu kadar uzun sürmüştü. Ancak, Pérouse'da, 5 Haziran 1305 tarihinde toplanan kardinaller sonunda Bordeaux şehri başpiskoposu Bertrand de Got'yu papalığa seçmeyi başardılar.

Papa V. Clemens adını alacak olan Bertrand de Got Orléans ve Bologna'da Roma hukuku eğitimi görmüştü. Roma'daki kardinaller kurulunu bölen hizipçiliğin yol açtığı ortamdan korkan papa, kardinalleri taç giyme töreninin yapılacağı Lyon şehrinde toplamayı tercih etti (14 Kasım 1305). Böylece, ilk "Avignon Papası" olma özelliğini kazandı. Fransa Kralı Philippe le Bel'in de katıldığı taç giyme töreninden sonra, papalık korteji etrafı duvarlarla çevrili dar bir yoldan geçerken, yığılan seyirci kalabalığı yüzünden duvar çöktü. Papa kendi başına ayağa kalkarak yıkıntılar arasına yuvarlanmış tacını aldı. Bu kaza, aralarında Britanya dükü ve yüksek unvanlı papazlardan birinin kardeşinin de olduğu 12 kişinin ölümüne yol açtı. Atının dizginlerini tutmakta olan Fransa kralının kardeşi Charles de Valois da ağır yaralandı. Böylesi kötü bir başlangıcın ardından, papa, kardinallerini Fransızlar arasından seçti ve sadece bununla yetinmeyerek neredeyse tüm önemli ve kiliseyle ilgili görevlere çok sayıdaki aile üyesini atadı. Papa V. Clemens'in öldüğü sırada, Kutsal Konsey'deki yirmi dört kardinal arasından sadece altı tanesi İtalyandı.

Philippe le Bel Fransız kralları arasında anlaşılması en güç kraldı. Onunla aynı çağda yaşamış olanlar kadar bizler için de kralın kurbanlarından biri olan piskopos Bernard Saisset'nin dediği gibi, "bir insan değil heykeldi." Krallığı

boyunca ortaya çıkan para ihtiyacı onda bir saplantıya dönüştü. Krallığın parasının değerini nasıl düşürdüğü, 14. yüzyıldaki kayıpların yolunu açan ve 1302 yılında Fransız şövalyelerinin Flandres'lara karşı giriştiği şüpheli savaş sonrasında içine düştüğü para ihtiyacına göre kur ayarlamaları yaptığı ve Nogaret'nin görevli olduğu bir operasyonla Yahudileri 1306 yılında mallarına el koyarak Fransa'dan attırdığı bilinmektedir. Tapınakçıların tutuklanmasından bir önceki yıl, çok ilginçtir, bir kez daha paranın değerini düşürdüğünde ayaklanan halktan kaçarak Paris tapınağına sığınmıştı. Aslında, bunun altında yatanın, etrafındaki Normandiyalı ve güneyli hukukçulardan biri olan Pierre Dubois'nın *De recuperatione Terrae Sanctea* başlıklı çalışmasında ana hatlarından bahsettiği, kendi çıkarına evrensel bir monarşi düzeni kurma isteği olduğu düşünülebilir.

Yakın geçmişte Philippe le Bel kendisinden daha az otoriter ve "monarşik" olmayan Papa VIII. Bonifatius'a karşı çıkmıştı. Her ikisi arasındaki anlaşmazlık bu kitapta anlatılamayacak kadar çok yer kaplar, ancak yapılacak tasvir bir özet niteliği taşıyabilir: Papa VIII. Bonifatius papalık tacına maddi güçleri simgeleyen bir üçüncü taç ekledi (ilk iki taç tarikatın çifte gücünü, kilisenin önderine verilen yargılama yetisini ve her zaman için Pierre'in havarisinin iki anahtarını sembolize etmişti). Tapınakçılar davasıyla VIII. Bonifatius'un kralla arasındaki anlaşmazlıkların, aynı uygulamalar ve kralın kendi ağırlığını göstermek ve kabul ettirmek üzere topladığı kurulların bildirilerinde geçen neredeyse aynı terimler dolayısıyla birbirlerine bu derece benziyor oluşunu ortaya koymak, bir tarihçi için şaşırtıcıdır.

Kral, bir hanedan gibi davranan ilk kral olma özelliğini taşıdığı kadar, aynı zamanda, "baskı gruplarının" farkına varmış ve halk düşüncesine başvuran bir devlet başkanı olma özelliğini de taşıyordu.

Tapınakçılar davası Kral Philippe le Bel'in hükmünün son yedi yılında cereyan etmiştir. Tutuklama emri "korkunç suçlamalar ve tahminlere" dayanıyordu: Bu suçlamaların kaynağı, Agen'deki, Béziers doğumlu Esquieu de Floyran isimli birinin hapse atılmış bir tapınakçıdan duyduklarını ihbar etmesidir. Duyduklarını önce Aragon Kralı II. Jaime'ye aktaran bu şahıs, kralın kendisine inanmayıp onu kovması üzerine bu kez Philippe le Bel'e gider. Philippe le Bel, papanın da bu konuda kendisiyle hemfikir olduğunu belirtir, oysa ki, Papa V. Clemens gerçekte 24 Ağustos 1307 tarihinde kralın isteğine kaçamak bir cevap vererek bu suçlamaların ileri bir tarihte tekrar incelenmesi konusunda ricacı olmuştur. Sonuçta, suçlamalarla ilgili olarak Guillaume de Paris isimli engizisyon yargıcının araştırmalarına başvurulur (bu yargıç aynı zamanda kardeşlik üyesi bir vaiz ve kralın da günah çıkardığı papazdı). Birkaç tapınakçının sorgulanmasıyla sınırlı kalan bu araştırma 22 Eylül 1307'de gerçekleşmişti, halbuki Tapınakçıların tutuklanma emirleri 14 Eylül 1307'de yollanmıştı. Bu tarihten itibaren, Nogaret'li Guillaume, tarikatın aleyhinde şahitlik yapacakları toplamakla ilgilenmiş, kendisine kral tarafından şövalyelik verilmiş olan Toulouse'lu hukukçu Guillaume de Plaisain de bu süreçte aktif bir rol oynamıştı. Bu şahitlerden Esquieu de Floyran adındaki Payns komandörü, F. Gisy'li Ponsard'a yönelttiği cinayet suçlamalarını işkence altında itiraf

ettirmişti, zira sonradan komandör kendisini bununla suçlayacaktı.

Bu olaydaki başlıca bölümlerin tarihsel gelişmeleri 13 Ekim tarihindeki tutuklamalardan sonraya denk gelir:

14 Ekim 1307: Paris'te tutuklamaların nedenini içeren bir bildiri yayınlandı. Tapınakçılar dinden dönmeyle, İsa'nın şahsına hakaretle, müstehcen ayinler yapmakla, eşcinsellikle ve putperestlikle suçlanıyordu. Hatta, suçlamalara göre, Tapınakçıların rezillikleri özellikle kardeşlik üyesi alımlarında ortaya çıkıyor, yeni üyeden üç kez İsa'yı inkâr etmesi ve İsa'yı çarmıha gerilmiş gösteren hacın üzerine tükürmesi isteniyordu, bunlardan sonra kendisinden soyunması isteniyor ve adayı kabul eden onu dudaklarından, belkemiğinin altından ve göbeğinden öpüyordu. Kardeşliğe katılacaklardan eşcinsel ilişkiye girecekleri sözü alınıyordu. Son olarak da Bafomed adını verdikleri bir puta tapıyor ve bu putu bir sicimle boyunlarında taşıyorlardı. Tarihçiler tüm bu yapılan suçlamaları yazanın Nogaret olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır. VIII. Bonifatius ile arasındaki anlaşmazlıkta ve bir yıl sonra, 1308 yılının Kasım ayında Troyes piskoposu Guichard'ın davası sırasında olduğu gibi, bir pazar günü, 15 Kasım'da vaizler ve krallık görevlileri halkın arasına dağılarak bu tutuklamaların nedenlerini anlattılar. Sonuçta, 16 Kasım'da, Philippe le Bel prenslere ve Hıristiyanlığın yüksek rütbeli papazlarına birer mektup göndererek onlardan topraklarında bulunan Tapınakçıları yakalatmalarını istedi. Bu mektuplara sadece üç olumlu yanıt geldi: Basse-Lorraine dükü Jean, Julier kontu Gérard ve Köln başpiskoposu

olumlu yanıt verirken, Liège piskoposu, Aragon kralı, Romalıların kralı Albert bu olayın papalığın yetkisinde olduğu yanıtını verdiler. İngiltere kralı II. Edward ise (Philippe le Bel'in damadı), ikna olmaktan uzak, bizzat kendisi Portekiz, Kastilya, Aragon ve Sicilya krallarına yazarak Tapınak'a karşı bu suçlamaların kendisine açgözlülük ve iftira ürünü gibi göründüğünü söyleyerek kendilerinden bu konuda iyice düşünmeden karar vermemelerini istemişti.

19 Ekim-24 Kasım 1307: 138 Tapınakçı, krallığın verdiği emre uygun olarak, "gerektiğinde iskence"den geçer geçmez Engizisyon yargıcı Guillaume de Paris tarafından Paris tapınağının aşağı salonunda sorgulandı. Gerçekten de, aralarından 38 tanesi uğradıkları işkenceye dayanamayarak hayatlarını kaybetti. Engizisyon yargıcı karşısında sadece üç tanesi kendilerine yöneltilen suçlamaları reddetti. Bu kişiler Jean de Chateau-Villard, Henri de Hercigny ve Jean de Paris'ydi ve hepsi 9 Kasım'da ne engizisyon yargıcının ne de ondan sonra gelen Nicolas d'Ennezat'ın katıldığı bir oturumda sorgulandı. Nicolas d'Ennezat, aynı gün, Fransa sorumlusu Hugues de Pariaud'nun ayrıntılar içeren itiraflarıyla ilgileniyordu, zira bu sorgulama açıklayıcı bir ayrıntı içermekteydi. Hugues de Pariaud'ya "tapınak kardeşliğine yapılan alımlarda bu şekilde davranılıp davranılmadığı" (yani müstehcen ve dine ve kutsallığa aykırı ayinler yapıp yapmadığı) soruldu:

"Böyle bir şeyin olmadığını sandığını söyledi, daha sonra, aynı gün, komisyon üyesinin huzurunda sorulanları yanlış

anladığını ve doğru cevaplamadığını ekleyerek tüm kardeşlik üyelerinin iddia edildiği şekilde kabul edildiğine dair yemin etti."

Davaların işleyişinin, sorgulamaların ve işkencelerin bilindiği günümüzde sorgulamada verilen ara şüphe içerir, zira Hugues de Pairaud önceden anlamamış olduğu şeyi sorgulamaya ara verildikten sonra anlamıştı.

27 Ekim 1307: Papa V. Clemens, Philippe le Bel'e bir protesto mektubu yolladı:

"Tapınakçıların kendilerine ve mallarına el uzattınız, hatta onları hapse bile attınız... Onların yakalanmasının yarattığı kederin üzerine kilisenin ve bizim edebimize aykırı bir diğer keder eklediniz, biz bu konuda konuşmamayı seçiyoruz..."

Açıklama ölçülü olduğu kadar işkenceye de gönderme yapıyordu. Diğer taraftan, Papa 17 Kasım'da kardinaller meclisinde kardinallerini topladı; ertesi gün de tarikata bağlı papalık hizmetkârlarına koruma sağlayacağı güvencesini vermek üzere onları huzuruna çağırdı.

22 Kasım 1307: *Pastoralis praeeminentiae* isimli bildirgesi ile Papa V. Clemens tüm Hıristiyanlık prenslerine ülkelerindeki Tapınakçıları tutuklama emrini verdi. Bu bildirgede Fransa Tapınakçılarının kendi itiraflarının olması ve papalıkta görevli tapınakçılar tarafından da bu itirafların doğruluğunun onaylanmış olması isteniyordu. Kilise ile ilgili bir davada yargılanacaklardı; tarikatın masumiyeti kanıtlanırsa el konulmuş tüm malları kendilerine geri veri-

lecek, aksi takdirde bu mallar Kutsal toprakların savunmasına adanacaktı.

1307 yılının sonunda Fransa kralı bu olayda tamamen kazanan taraf sayılabilirdi. Bununla beraber, bu dönemi belirsiz bir dönem izleyecekti. Papa V. Clemens krala iki kardinalini göndererek Tapınakçıların ve onların varlıklarının kendi eline teslim edilmesini istedi. Kral Tapınakçıları vermeye hazır olduğunu ancak varlıklarının krallık koruması altında kalacağını bildirdi. Böylelikle, 1308 Şubat'ında, Tapınakçıların papalığa teslim edilmesinden bir gün evvel, hapishanedeki Tapınakçılar arasında bir levha dolaşır. Bu levhada yazanlara göre, Üstad, Tapınakçılara, kendisi ve diğer yüksek rütbeli Tapınakçılar gibi itiraflarından vazgeçmeye çağırır. Bu inkâr papanın davranışını değiştirmesine yol açacak mıdır? Kısa süre sonra papanın engizisyoncuların gücünü kırarak bu işi ele aldığı görülür.

25 Mart 1308: Fransa kralı devlet generallerini Tours şehrinde topladı. Davetiye, iddianame biçiminde yazılmış ve bir kez daha Tapınakçıların işlediği suçun tarifi yapılarak Hıristiyan halktan kusurların cezalandırılması konusunda ısrarcı olmaları istenmişti. Kralın danışmanı Pierre Dubois imzasını taşıyan bir başka yazı da, kamuoyu yoklamalarının sonucu gibi, *Remontrances des peuples de France* adı ile yayılmıştı. Papayı suçlayan bu yazıda suçluların yargılanmasındaki yavaşlık konusunda tehditkâr sözler kullanılıyor ve papanın zayıf noktası olan yeğenlerine gösterdiği ayrıcalığa ve maddiyata olan bağlılığına göndermeler yapılıyordu.

26 Mayıs 1308: Kral Philippe le Bel, Poitier şehrine gelerek Papa V. Clemens'i bulur. Papa ise 29 Mayıs günü kendi huzurunda kardinaller meclisini toplayacaktır. Bu kurulda, Guillaume de Plaisians, Tapınakçıların ahlaksızlıklarını ortaya çıkaran, kutsal haç üzerinde kazanılan bu "evrensel zafer"i, İsa'nın bile kilisesinin düşmanlarına karşı kazanamadığı "böylesine saygıdeğer, büyük ve çabuk, bir o kadar da yararlı ve gerekli" zaferi ilan edeceği bir konuşma yapacaktı. Aynı Guillaume de Plaisians 4 Haziran'da ikinci kere toplanan kardinaller meclisinde, yine kralın huzurunda, papanın hiç vakit kaybetmeden tüm Tapınak tarikatını mahkûm etmeye yemin etmesi için söz aldı.

27 Haziran-1 Temmuz 1308: Yetmiş iki Tapınakçı yargılanmak üzere papa V. Clemens'in huzuruna çıkarıldı. Tapınakçıların artık tüm mallarını elinde bulunduran Fransa kralı onların yanlarında çalışanları bırakmayı kabul etmişti. Tapınak tarikatı için yapılan şikâyetler can sıkıcıydı. Her defasında yapılan soruşturmalar gösteriyordu ki, kral tarafından papaya verilen Tapınakçılar arasında yüksek rütbeli kimse bulunmuyordu. Bu kişiler, çoğu tutuklamalardan önce tarikattan ayrılmış ve istekleriyle tanıklık eden çavuşlardı, içlerinden pek azı komandördü. Papa yüksek rütbeli Tapınakçıların yargılanmasını bizzat gerçekleştirmek istiyordu, ancak kendisine bu kişilerin hasta oldukları ve eskisi gibi ata binemedikleri, hapsedildikleri yer olan Chinon'da kalmaları gerektiği söylendi. Bu kişilerin arasında Üstad Molay'li Jacques, kontrolör Pairaud'lu Hugues, denizaşırı ülkelerdeki eğitmen Caron'lu Raimbaud, Normandiya

bölgesindeki Poitou ve Aquitaine'de eğitmenlik yapan Charnay'li Geoffroy ve Gonneville'li Geoffroy da vardı. Daha fazla üstelemeden, Papa, Chinon'a Bérenger Fredol, Etienne de Suisy ve Landolphe Brancaccio isimli üç kardinalden oluşan bir heyet yolladı. Aslında bu ilk ikisi kralın tanıdığıydı. Ağustos ayında Chinon'daki yüksek rütbeli tapınakçıları sorguya çektiler, ancak sorgulamada Nogaret ve Plaisians da hazır bulundu. Tutanaklara, sorgulananların önceki Ekim ayında verdikleri ifadelerin doğru olduğunu söylemekle yetindikleri geçmiştir. 1308 yılının Ağustos ayında, papa, kralın arzusu üzerine huzurunda suçlanan Tapınakçıları mahkûm etmeyi reddederek Poitiers'den ayrıldı. Kilise tövbe etmişleri mahkûm etmek istemiyor, bu "uzlaşmış" tapınakçıların pişman günahkârlar olarak görülmesini istiyordu.

Papa V. Clemens sonrasında taviz üzerine taviz vermek zorunda kaldı. Guillaume de Paris ve çalışma arkadaşlarını yeniden düzenleyerek her piskoposlukta Tapınakçıların davalarının kiliseye uygun olmasını sağlayacak komisyonlar oluşturmaya karar verdi. Ancak daha önceki itirazlarına rağmen suçlanan kişilerin kralın korumasında kalmasını kabul etti.

Kilisenin komisyonları her piskoposlukta oluşturulmuştu ve piskoposun yetkisi altında faaliyet gösterecekti; komisyonda iki vaiz, iki piskoposluk kurulu üyesi, iki de rütbesiz rahip bulunacaktı. Ancak 12 Ağustos 1308 günü alınan bu komisyon oluşturma kararı inanılmaz bir yavaşlıkla uygulanmaya başlayacak, ilk komisyon çalışmalarına ancak neredeyse bir yıl sonra başlayabilecekti.

8 Ağustos 1309: Fransa kilise komisyonu ilk oturumunu Paris'teki Sainte-Geneviève manastırında açtı. Ancak bu komisyonda sadece krallığa sadık piskoposlar bulunuyordu. Bu kişilerin arasında Narbonne başpiskoposu Gilles Aycelin (Nogaret'den önceki krallık mührünü taşıyan kişidir), Mende piskoposu Guillaume Durant, krallığın baskıları sonucu Bayeux piskoposu olmuş Guillaume Bonnet ve daha karanlık bir geçmişe sahip dört yüksek rütbeli papaz daha bulunuyordu.

Bu papalık komisyonunun esas görevi Tapınak'ın suçunu araştırmak, tapınağın lehinde veya aleyhinde ifade vermek isteyen herkesi suçlu değil, sadece tanık kimliğiyle dinlemekti. Bu mahkeme celpleri ilgililerin eline ulaşıncaya kadar iki ay geçiyordu. Bu arada komisyon üyelerinden Paris piskoposu Guillaume de Baufet tarikatı arayarak hapisteki Tapınakçıların eğer istiyorlarsa gözetim altında gelip ifade vermeleri konusunda ısrar ediyordu. Ancak, 22 Kasım tarihinde, Jean Melot adında, karışık anlatımından biraz saf olduğu izlenimi edinilen ilk tanık huzura çıktı. Aynı gün Pairaud'lu Hugues daha önce verdiği ifadeye ekleyeceği yeni bir şeyin olmadığını bildirdi.

26 Kasım 1309: Tarikat Üstadı Molay'li Jacques komisyondakilerin karşısına çıkarıldı. Kendisine Chinon'da 20 Ağustos 1308 günü verdiği ifade okunduğunda ise daha şiddetli bir tepki verdi:

> "Üstad, iki kez haç çıkararak ve adı geçen itirafta bahsedilenler karşısında şaşkınlıktan donakaldığını gösteren hareketlerle (...) komisyon üyesi beyefendiler dinlenmesine izin

vermiş olsaydı kendi söyleyeceklerinin farklı olacağını ifade etti..."

Aynı gün, meclis üyelerinin arasına, tutanakta da altı çizildiği üzere, "komisyon üyelerinin emri olmamasına rağmen" Guillaume de Plaisians da katıldı ve Üstad'ı "nedensiz yere mahkûm olmaması" için uyardı. Bunun üzerine Molay'li Jacques kendisine süre verilmesini istedi ve isteği kabul edildi. İki gün sonra, 28 Kasım'da, tekrar komisyonun huzuruna getirildiğinde tam açıklamalarına başlayacakken salona Guillaume de Nogaret girdi. Celse onun da katılımıyla devam edecekti, ancak Molay'li Jacques birkaç üstü kapalı itirazla sınırlı kalan konuşmasında, tarikattaki dini törenlerin iyiliğinden, buraya yapılan lütuflardan, Hıristiyanlık inancını savunmak için dökülen kanlardan bahsetti. Bu inancın saygınlığı üzerine "ruh bedenden ayrıldığında iyinin kötüden ayrılacağını ve o vakit şu anda söz konusu olan şeyler hakkındaki gerçeğin herkes tarafından bilineceğini" dile getirdi.

Üstad'ın iki sorgulaması arasındaki zaman zarfında Champagne'daki Payns komandörü Gisy'li Ponsard'ın sorgulaması yapıldı. İfadesinde Tapınakçıların olduğu yerlerde yapılan uygulamalar hakkında söyledikleri can sıkıcı nitelikteydi, zira kendisinin de uğradığı işkencelerden söz ederek (kendisine işkence edenlerden birinin adı Floyran de Bézier idi) ve "yeniden işkenceye alınırsa şimdi söylediklerini inkâr edeceğini ve kendisinden ne istenirse söyleyeceğini" sözleriyle itirazını dile getirdi. Bu arada, 27 Kasım 1309'da, kral, komisyon üyelerinin isteği üzerine, Rouen,

Gisors ve Caen'deki temsilcilerine tarikatın savunmasını yapmak isteyenlerin gözetim altında Paris'e getirilmeleri konusunda izin verdi.

6 Şubat 1310: Papalık komisyonu yeniden toplanarak sorgulamalara devam etti. Tapınağı savunmak için ifade vermek isteyen Tapınakçıların sayısı adamakıllı çoğalmıştı. 28 Mart itibarıyla 546 tanık ifade vermek için başvurmuştu. 2 Mayıs'ta bu sayı 573'e ulaştı. Epailly komandörü Laurent de Beaune'unki gibi bazı ifadeler, özellikle Sens'da hapse atılanlar üzerine verdikleri ifadeden vazgeçmemeleri yönünde yapılan baskıyı doğrular nitelikteydi.

Tapınakçılar engellemelere rağmen savunmalarını düzenlemeyi başararak kendilerine sözcülük yapacak dört delege belirlediler. Bu kişiler, Provins'li Renaud, Boulogne'lu Pierre, Chambonnet'li Guillaume ve Sartigues'li Bertrand'dı. Bu kişiler tarikatın savunması için sürükleyici bir konuşma hazırladılar:

> "Kardeşlerimiz hapiste oldukları sürece kendi haklarında veya Tapınak tarikatı hakkında söyledikleri, söylemekte oldukları veya gelecekte söyleyecekleri hiçbir şeyden sorumlu tutulamazlar; çünkü, açıktır ki, bunlar gerek rüşvetle, gerek korkutularak veya zorla kendilerine söyletilmiştir ve serbest kaldıklarında bunu ispatlayacaklardır... Ve tüm kardeşlerimiz yargılandıkları süre içerisinde hiçbir laikin ve saygınlığından şüphe duyulan şahsın onları dinlememesi konusunda size yalvarıyorlar..."

İşkencenin yol açtığı korkudan bahsediyorlar ve işkence altında konuşanlara susanlardan fazla inanılması karşısın-

daki şaşkınlıklarını dile getiriyorlardı: "İsa'nın şehitliği gibi gerçeği savunmak için öldüler... ve... her gün hapishanede bunca işkence, acı, sıkıntı, korku, tedirginlik, felaket ve sefalet çektiler ve hâlâ çekmekteler..."

Son olarak da, Fransa dışında tek bir Tapınak kardeşinin tarikata yöneltilen "yalan" suçlamaların hiçbirini doğrulamayacağının altını çizdiler.

Tapınakçıların savunmaları kilise komisyonundakilerin gözünde yeni bir gelişmeye yol açıyordu.

10 Mayıs 1310: Tapınakçıların delegeleri, ertesi gün Sens şehrinde bir taşra konseyinin toplanacağı haberini almaları üzerine en kısa sürede kendilerinin dinlenmesini istediler. Philippe le Bel gözdesi Enguerrand'ın erkek kardeşi Philippe de Marigny'yi Sens başpiskoposluğuna atamıştı. Philippe de Marigny bundan böyle davaların gelişmesinde ilk planda rol oynayacaktı. Tapınak delegeleri komisyon üyelerinden Sens başpiskoposunun halen sürmekte olan araştırmalar bitmeden herhangi bir karar almamasını istemesi konusunda ricacı oldular.

Komisyon üyelerinin bir girişimiyle tüm dava yön değiştirebilecekken komisyon başkanı Narbonne başpiskoposu Gilles Aycelin hiçbir girişimde bulunmadı; aynı günün akşamı diğer komisyon üyeleri Tapınakçıların delegelerine kendilerine acıdıklarını, ancak onlar için hiçbir şey yapamayacaklarını söylediler.

Ertesi gün, 11 Mayıs 1310 tarihinde, taşra konseyi Sens şehrinde Philippe de Marigny başkanlığında toplanarak elli altı tapınakçıyı "hak dinine dönmüşken yeniden kâfir olmuşlar" gerekçesiyle ölüme mahkûm etti. Yani, hatalarından

döner dönmez tekrar aynı mezhep sapkınlığına düşmüş kişiler olarak mahkûm edildiler. Gerçekten de, kendilerine daha önceden dayatılan "itiraflarını" kabul etmişlerdi. Ertesi gün, Paris dışında, Sainte-Antoine kapısında suçluların yakıldığı odun yığını kuruldu ve Tapınakçılar burada suçsuz olduklarını haykırarak öldüler. Ancak her iki sorgulamada da itirafçı olmuş ve bu itiraflarından dönmemiş olanlar "uzlaşmış" kabul edilerek serbest bırakıldılar.

13 Mayıs 1310: Papalık komisyonu oturumuna yeniden başladı. İlk şahit olan dük Aimery de Villiers komisyon üyeleri karşısında diz çökerek bir gün önce kardeşlerinin ateşe gidişine tanık olduğunu belirtti ve şimdi söyleyeceklerinin kralın adamlarına söylenmemesi için yalvardı: İşkence altında kendisinden alınan itirafı inkâr ederek, kendisinin de yakılması durumunda bir direniş gerçekleştiremeyeceği kaygısı taşıdığını ve işkence altında kendisinden istenen her şeye, hatta "kendisinden istenirse İsa'yı bile öldürdüğünü" itirafa hazır olduğunu söyledi.

Komisyon üyeleri Philippe de Maringy'den kendi bölgesinde tutuklu bulunan Tapınakçıların delegelerinden Provins'li Renaud'nun dinlenmesi konusunda ihtiyatlı bir girişimde bulundular ve bu istekleri reddedildi. Diğer bir delege olan Boulogne'lu Pierre de bunu takip eden birkaç ay içerisinde kayboldu. Komisyonun araştırma çalışmaları bu zamandan sonra gereksiz görünüyordu. Komisyon, daha iyi bir çare olmadığından, 3 Ekim tarihine ertelendi. Bu arada, 1310 yılında papanın Viyana'da bir konsey toplamaya karar verdiği sanılmaktadır. Ancak bu konsey değişik nedenlerden dolayı bir yıl gecikecekti. Daha sonra, neredeyse tüm

kardeşlik üyelerinden gelen ifadeler, bunlara ek olarak Reims ve Sens'daki çavuşların daha önceden alınmış itiraflarını destekleyen açıklamalar komisyon üyeleri tarafından toplandı. Ağızlarıyla İsa'yı inkar ettiler, yürekleriyle değil, onlara Kutsal Haç'a tükürmeleri emredildi, onlar yan tarafa tükürdüler vb. Savunmanın sunduğu, taşranın en uzak köşelerindeki hiçbir tanık dinlenmedi. Kilise komisyonunun araştırmaları 5 Haziran 1311 yılında, kralın da katıldığı, Pontoise yakınlarındaki Maubuisson manastırındaki bir konferansta son buldu.

16 Ekim 1311: Papa V. Clemens Viyana'daki katedralde konseyin açışını yaptı. Konseyde toplanan rahiplere ve sivillere kilisenin yaptığı araştırmanın sonuçları aktarıldı. Araştırma sonuçları üzerinde tartışabilecekleri tek şeydi, zira Tapınakçıların tutuklanmaları sırasında yapılan aramalarda elde edilmiş tek bir delil yoktu.

Diğer taraftan, önce yedi, sonradan da iki Tapınak şövalyesi kendilerini tanıtarak tarikatın savunmasında söz almak istediklerini söylediler. Papa onları hapse atmakla yetindi. Zaten kral yüksek rütbeli Tapınakçıları Viyana'ya götürmesini yasaklamıştı.

Aralıkayınınbaşında, papa, konseydeki rahipleri, onlara dört tane soru sormak için toplantıya çağırır:

> "Tapınak tarikatına savunma avukatı verilmeli mi? Onları savunmak için dokuz Tapınakçı'nın sunduğu savunma kabul edilmeli mi? Yoksa bir savcı tayin etmeleri için Tapınakçıların toplanmalarına izin verilebilir mi? Ya da Papa mı savunma avukatını atamalıdır?"

Kardinallerin oyları çok açık olmuştu. O devirden günümüze ulaşan bir gözlemci gibi, "Fransa kralının meclisine bağlı olan beş veya altı tanesi hariç" hepsi, Tapınakçıların kendilerini savunmalarına izin verdi. Bu cevap papayı güç duruma düşürdü. Krala gelince, başka işler yüzünden meşguldü, bunların arasında kont Louis de Nevers ile anlaşmazlık da vardı. Bu karar daha sonraya ertelendi.

17 Şubat 1312: Krallığa bağlı adamlardan oluşan bir heyet Viyana'ya geldi. Bu heyette Nogaret, Plaisians, Enguerrand de Marigny ve Philippe le Bel'in birkaç laik danışmanı bulunuyordu. Oradabulunandört Fransız kardinali olan Arnaud de Pellegrue, Arnaud de Canteloup, Bérenger Frédol, Nicolas de Fréauville ve kralın tercih ettiği bir İtalyan olan Arnaud Novelli ile gündelik görüşmelerini yaptılar. Heyet daha sonra kralın bulunduğu Macon şehrine geçti. Daha sonra Marigny tek başına döndü ve bu andan itibaren konseyle kral arasında ağırlıklı bir rol oynadı.

2 Mart'ta Philippe le Bel kendisine Tapınak tarikatının ortadan kaldırılması ve tüm mal varlıklarının başka bir şövalye tarikatına aktarılmasında ısrarcı olduğunu belirttiği bir mektup teslim etti.

20 Mart 1312: Philippe le Bel büyük bir kortej eşliğinde Viyana'ya geldi.

22 Mart 1312: Gizli toplanan kardinaller meclisinde, Papa V. Clemens, yayınladığı *vox in exelso* adındaki bildiri ile Tapınak tarikatının ortadan kaldırılmasını onaylattı. Bu bildiri metninde Tapınakçılar suçlanmıyor ancak ortadan kaldırılmalarının Kilise yararına olduğu yazıyordu.

2 Mayıs 1312: *Ad providam* isimli bildiri Tapınakçıların tüm varlıklarının Hastane'ye aktarıldığını bildiriyordu.

Bu kötü olayın sonuçları bilinmektedir, zira Papa V. Clemens malların intikali konusunda istediğini elde etmişti (Philippe le Bel ise, malların, hukuk danışmanı Pierre Dubois'nın da önerdiği üzere, belki de başka bir tarikat kurarak Kutsal toprakların kullanımına verilmesini istiyordu). İnsanlar konusundaysa işin peşini bırakmıştı. 6 Mayıs 1312'de, taşra konseylerine, yüksek rütbelileri kendisine ayırarakdavalara devam etmeleri emrini verdi. 22 Aralık'ta, Nicolas de Fréauville, Arnaud d'Auch ve Arnaud Novelli gibi Fransa kralına sadık üç kardinalini yerine vekil tayin etti. Bu kardinaller davalar hakkındaki hükümlerini 18 Mart 1314'te açıkladılar.

Notre-dame-de-Paris'nin iç avlusunda bir idam sehpası kuruldu. Tapınak tarikatının üstadı Molay'li Jacques, Fransa kontrolörü Pairaud'lu Hugues, Normandiya eğitmeni Charnay'li Geoffroy ve Poitou ve Aquitaine eğitmeni Gonneville'li Geoffroi'yı buraya getirdiler. Üç kardinal, yanlarında Sens başpiskoposu Philippe de Marigny olmak kaydıyla, kesin hükmü okuyarak onları ömür boyu hapse mahkûm ettiler. Bu tabloda, bir yıl önce, biri Nisan, diğeri de Aralık 1313'te birbiri ardına ölen Nogaret'li Guillaume ve Plaisians'lı Guillaume eksikti.

Bu hüküm açıklanırken Molay'li Jacques ve Charnay'li Geoffroi'nın ayağa kalktığı görüldü. Gösterişli bir biçimde toplanmış kalabalığın önünde işledikleri tek suçun yaşamlarını korumak için yaptıkları itiraflar olduğunu söylediler. Tarikat ve Tarikat kuralları kutsal, doğru ve Katolikti. Mez-

hep sapkınlığı ve kendilerine atfedilen diğer suçları işlememişlerdi.

Aynı gün, sarayın yakınındaki bahçede, günümüzde yaklaşık olarak Pont-Neuf yakınlarında bulunan IV. Henri'nin heykelinin bulunduğu yerde, suçluların yakıldığı yer kuruldu. İki mahkûm aynı gece buraya çıkarıldı. Yüzlerini Notre-Dame'a dönerek bir kez daha suçsuzluklarını haykırdılar ve şaşkınlıktan donakalmış kalabalığın önünde cesaretle öldüler.

VII. Bölüm

SONRAKİ KUŞAKLAR VE TAPINAKÇILAR

Papa V. Clemens, Tapınak Üstadı'nın ölümünün üzerinden bir ay geçmeden, 1314 yılında, 19 Nisan'ı 20'ye bağlayan gece, kalıntıları hâlâ Rhone nehri vadilerinde bulunan Roquemaure kalesinde öldü. Philippe le Bel, aynı yıl, papanın ölümünü takip eden 4 Kasım'da beyin kanaması geçirdi ve 29 Kasım'da kırk yedi yaşındayken hayatını kaybetti. Arka arkaya gelen bu ölümler halkı çok etkiledi, zira Molay'li Jacques'ın ölmeden her ikisinin de altı ay içerisinde Tanrı'nın mahkemesinde yargılanacaklarını söylemiş olması, bir efsanenin doğuşuna sebebiyet verdi.

Bu arada, şunu da belirtelim ki, bu basit efsane, gerçeklerle karşılaştırıldığında basit bir kurgudan öteye geçememektedir, zira iyi düşünüldüğünde papa ve kralın ölümleri aslında papalığın akıbetinden daha az trajik görünmektedir: Sözde etkili bir iktidarın himayesi altında, Avignon'da geçen yetmiş yıllık bir papalık hükmü; Philippe le

Bel'in krallığı adınaysa, üç yüzyıl boyunca sorunsuzca babadan oğula geçmiş bir iktidarın 13 yıldan az bir sürede tümünün yokoluşu. (1940 savaşlarında ölen IV. Henri'nin soyu 300 yıl krallık yapmıştır). 1314 yılının kalanı ise, tarihe, belki de bu krallığın davalarla, aşağılamalarla ve ihbarlarla dolu olan bölümünden daha karanlık başka bir olayla geçmişti. Bu olay, kralın, bizzat İngilizlerin Fransa'nın dişi kurdu ismini taktıkları, kendi kızı Isabelle ile yürüttüğü ve üç gelinine karşı açtığı zina davasıdır. Philippe le Bel, para konularında olduğu kadar böyle davalarda da olayları kendi lehinde kullanmayı iyi biliyordu.

Sonuç olarak, ölümünün ardından kısa bir süre geçtikten sonra, gözdesi konumundaki Enguerrand de Marigny Montfaucon'daki bir darağacında asıldı (30 Nisan 1315). Enguerrand de Marigny kralın infazcısı olarak görevi Nogaret ve Plaisians'dan devralmıştı. Kralın kızlarını taçtan uzaklaştırmaya yönelik bu ilk düzenlemeyi Marigny'nin kendisinin de kabul etmiş olması ilginçtir, zira bu düzenleme, tarihte biraz geriye gidildiğinde, 14. yüzyıl Fransız-İngiliz savaşlarının habercisi olmuştur. Fransa tarihinde ağır sonuçlar doğuran bir krallıktan bahsedilecekse bu, Philippe le Bel'in krallığı dönemidir!

Tapınakçılar davası, aslına bakılırsa, ne suçlamaların aşağılayıcılığı ne de kullanılan yöntemlerin şiddeti bakımından Papa VIII. Bonifatius, Troyes piskoposu Guichard veya kralın kendi gelinlerinin konu olduğu davalardan daha önemliydi, ancak yoğunluğu, bu davaya karışan sayı bakımından kalabalık ve çarpıcı kişilerin varlığı, bu davanın diğerlerinden daha derin yankı uyandırmasına neden ol-

muştu. Bu yüzden, Tarikat'ın kokuşmuşluğu iddiaları karşısında tüm Hıristiyanlığın bir sarsıntıya uğramış olması anlaşılabilir bir sonuçtur. Şüphesiz, diğer ülkelerde bulunan piskoposluk komisyonları Fransa'da Tapınakçılara yöneltilen suçlamaların hiçbirini kullanmamıştı. Sadece İngiltere'de tek bir Tapınakçı dinden dönmekle suçlandı. Papa'nın Tapınakçıları savunacağı yerde Tarikat'ı tamamıyla kapatması da kafalarda soru işareti yarattı.

Tapınakçılara atfedilen çok sayıda uydurma ve inanılmaz iddia, en eskisinden en bayağısına, simyacılık ve büyücülük bilgileri, erginlenme ve üyeliğe alınıştan kaynaklanan, doğmuş ve doğacak bu "sırlar", insan doğasında var olan gizeme susamışlığı besleyen bir çeşit içgüdüsel karşılık olarak, tüm gizemlerin bir tarafa bırakıldığı sanılan günümüzde bile hayal gücümüzü çalıştırmaktadır. Burada hatırlanmalıdır ki, Descartes döneminde bile büyücülük davaları çoğalmış ve akılcılık yüzyılı olan 18. yüzyıl başlarında Masonluk doğmuş, bilim yüzyılı 20. yüzyılda tarikatlar çoğalmış ve gizli bilimlerin yeniden doğuşu gibi konular ortaya çıkmıştır.

Öyleyse, Tapınak Şövalyeleri ve Tapınak tarikatı bellek için son derece cazip bir repertuvar, hatta sadece temel anlamda Rudyard Kipling'in eserlerindeki izcilikle kıyaslanabilecek gerçek bir yapı şeması sunmuş oldu. 16. yüzyılda doğduğu sanılan ancak izlerine 15. yüzyılda rastlanan kalfa dernekleri de kuruluşlarında Tapınakçıların yapılarından etkilendiklerini açıklamışlardır. Günümüzde hâlâ bolca olan toplu eserlerde, "tarihsel" olduğu söylenen dergi makalelerinde Piramitler'in sırlarıyla yan yana konmuş, Tapı-

nakçıların sırlarını anlatan ve aynı esin kaynağından çıkmış şaşırtıcı parçalarda, Montségur'deki, *Demir Maske*'deki Katarların hazinesi gibi modern efsanelerin, bilimin ilerlediği, kesinlik felsefesinin ve sıkça da dokunaklı bir iyi niyetin hakim olduğu çağımızda halkın saflığını bile hayretler içinde bırakan her şeyi bulmak mümkündür. Yakın geçmişte (1972), Chinon kalesindeki bir kulede, Tapınakçıların duvar yazısı bulunmuştu. Bu "buluşun" sahibinin samimiyeti kuşku götürmez, ancak bu tip bir içtenlik tarihi anlamda kabul edilebilir bir ölçüt değildir. Buluşun sahibi eski devirlere ait yazılar hakkında bilgi sahibi olmalı ve ortalama olarak Couldray kulesinin içindeki yumuşak ve oldukça ufalanmış kalkerde hiçbir şartta Tapınakçıların kapatıldıkları 14. yüzyıldan bir iz kalamayacağını bilmeliydi. Bu durumda, yapılan bu hata gerçekten hayret vericiydi, zira çok önceleri aynı yerde gerçekten Tapınakçılara ait oldukları düşünülen duvar yazıları bulunmuştu. Çizilmiş karakterlerle üzerine konmuş karakterler arasında yapılacak basit bir karşılaştırma bu hatayı ortadan kaldırmaya yetebilirdi. Duvarlardaki "Tanrıdan af diliyorum" yazıları, haçlar ve taşa çizilmiş insan figürleri Philippe le Bel zamanında hapse atılmış Tapınakçılar tarafından çizilmiş olabilirdi. Bunu anlamak için anlamsız ve ucuz yorumlar aramaya gerek yoktu. Hapishanelerin hepsinin duvarlarında, kare, dikdörtgen, yıldız biçiminde basit şekillerden daha titiz çalışılmış rölyeflere kadar birçok çizim bulunuyordu ve tüm bunlar simyacı, anlaşılmaz ve gizemli yorumlar getirilmeden ortaya çıkarılmıştı. Peki ölümle köşeye kıstırılmış ve yakıldıkları anda bile suçsuzluklarını haykı-

ran bu zavallı Tapınakçıların iddia edilen gizli güçleri ne işe yaradı ki?

Tapınakçılardan gelen duvar yazıları, en iyi şartlarda, adaletsiz suçlamalar altında bunalmış mahkûmların zihniyetini ortaya koymak açısından gerçekten önemlidir. Périgord'daki katedral kulesinde P. M. Tonnolier'nin[1] bulduğu duvar yazılarında, intikam yazılarının yanı sıra (*Clemens destructor Templi*), İsa'yı çarmıhta gösteren çok güzel çizimler, kıyamet melekleri, Tapınakçıların adaletsizliği haykıran ve çektikleri azabı gösteren resimleri vardı.

Tarih işte burada duvar yazısı ve resimlerle ifade edilendedir ve arkeoloji, "sırlar" aldatmacası veya hayalci "hazineler" değil, bize gerçeğe uygun daha nice benzer yazılar bulmamıza yardım edecektir. Bu çeşit bulgular tarihe sonsuz katkı sağlayacaktır ve ihtiraslı araştırmacılar, kısa zaman içerisinde, keşfedilecek "hazine"ye ait yerin metodik incelemelerde olduğu kadar tutuklandıkları yerlerde de olduğunun ve kalıntıları var olan çok sayıdaki Tapınak komutanlıklarında bulunduğunun farkına varacaklardır.

Bugün, hiç şüphe yok ki, aslında birçok bölgede çoktan yapılmaya başlamış metodik incelemeler Tapınakçılar davasındaki tüm karanlık kalmış noktaları günışığına çıkaracaktır.

Sadece bize aktarılan tarih belgeleriyle söylemek isteneni kavramak adına, geçmişe kısaca dönülüp Tapınakçılarla aynı dönemde yaşamış olanların düşünceleri-

1) *Archeologia* No. 32-33 Ocak-Şubat ve Mart-Nisan 1970 s. 24-37 ve 22-23.

ne bakılması gerekir. İlk sırada, savaştıkları Müslümanlar vardır. Öyle ki, onların Tapınakçılar hakkındaki düşünceleri şüphe götürmez: İbn-el-Athir onlardan "şövalyeler verdikleri söze sadık olan dindar adamlardı" sözleriyle bahsederek, Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında yapılan anlaşmalarda Tapınak'ın garantisinin yeterli olduğunu söylüyordu. Usama da şövalyelerin toprakları üzerinde Kudüs'teki bir camiyi Müslümanlar özgürce dua edebilsinler diye ayırdıklarını söyleyerek ruhlarına minnet duyuyordu.

Onların cesaretlerine gelince, bu tartışılamazdı, zira tüm Tapınakçılar savaşta hayatlarını riske attıklarını, hatta tutsak düşünce fidye karşılığı geri alınmaları konusunda en ufak bir umudun bile olmadığını biliyorlardı. Acımasızca katledildiler. El İsfahani[2] 1187 yılında Kudüs'ün kaybedildiği Hattin'de yaşanan trajik bir sahneyi tüm ayrıntılarıyla anlatmıştır. Bu anlatıda, yakalanan Hastabakıcıları ve Tapınakçıları getirterek, Selahaddin, "Toprakları bu iki utanmaz tarikattan temizleyeceğim," demişti. Her Hastabakıcı veya Tapınakçı'yı kendisine getirene 50 dinar mükafat vaat etmişti. Kısa zamanda askerler yüzlercesini getirdiler. Onların kafalarını vurdurdu ve buna törenlere kendisi de bizzat katıldı. "Yüzü gülüyordu: (...) bu ödüller sürsün dedi der anlatan, daha sonra kan döküldü!"

Tarihçi için, burada yapılanların anlaşılmazlığı başlar. Zira aynı gün Tapınak Üstadı Ridefort'lu Gérard iş başın-

2) *Récits d'Imad-ad-din Al-Isfahani (1125-1201)* çev. Henri Massé, Geuthner, 1972 s. 28-29.

daydı ve daha az anlaşılır olan ise canı bağışlanan tek kişi oydu. Buna ek olarak, hâlâ direnen garnizonları teslim olmaya teşvik etmesi kendi üzerine daha ağır şüpheler yüklüyordu. En azından bu durum için, düşmanla yapılan gizli bir anlaşma veya Tapınak Üstadı'nın sonuçsuz bir ihaneti söz konusuydu.

Ancak, çağdaşları bu değersiz şövalyenin açgözlü ve intikamcı olduğunu düşünseler de gerçek şövalyelik kavramına karşı olan düşüncelerinde ısrarcı olmakla bu konuda yanılmadılar. Ridefort'lu Gérard hakkında başka kaynaklar edininceye kadar bu çağda yazılmış *Estoire d'Éracles* ile yetinmemiz gerekecektir. Bu eserde Üstadla ilgili ağır suçlamalar yapılsa da Tapınak Tarikatı bu suçlamaların dışında tutulmuştur.

Melville, Blanquefort'lu Bertrand'ın üstadlık döneminden sonra Tapınak'ın, Üstadlarını Kural'ın gözetiminde ve Tapınak'ta yetişmiş Tapınakçılar yerine, örneğin Kudüs krallığında yüksek görevlerde bulunmuş kişiler arasından ve Tapınak'ın dışından seçmeye başladığını akılcı bir yaklaşımla belirtir. Tapınak dışından seçilmiş kişilere örnek olarak Ridefort'lu Gérard ve Saint-Amand'lı[3] Eudes gibi birçok selefi gösterilebilir. Bu uygulama, tarikatın bağımsız rahiplerin gücünden etkilenmeleri ve bunun da can sıkıcı sapmaları beraberinde getirebileceği düşüncesiyle kendilerini garanti altına almak isteğiyle yapılmış olabilir.

3) Melville, s. 102. Bu eserde Guiot de Provins gibi çağdaş yazarlarının anlatıları da bulunur.

Kudüs'ün bir kez kaybedilip yeniden geri alınamaması askeri tarikatlar olarak anılan tarikatlar üzerinde ağır bir baskıyı da beraberinde getirdi. Tapınakçılar ve Hastabakıcılar bir amaç için birleşmek yerine işi birbirleriyle savaşmaya kadar vardırdılar. Bu durum kabul edilemez bir hale geliyordu ve bu da o sıralarda kamuoyunun Tapınakçılardan yana olmadığını gösteriyordu. Oysa ki, Tapınakçıların rakipleri Hastabakıcılar, yaşlı, hasta hacılara yardımlarına aralıksız devam etmişler ve bu konuda haklı bir şöhret sahibi olmuşlardı. Oysa ki, Tapınakçıları bankacılık faaliyetleri yüzünden hırslı ve cimri olmakla suçlamak kolaydı.

Onlara karşı yöneltilen ilk açık suçlamalar İmparator II. Friedrich basit bir anlaşmayla ve diplomatik alanda yapacağı faaliyetlerle geri almayı düşündüğü Kudüs'ü 1244'te kaybettiğinde, ikinci kez kaybetmenin hatasını Tapınakçılara yıkmasıyla ortaya çıkmıştı. İngiltere kralının kardeşi Richard'a yazdığı mektupta "kibirli tarikat" olan Tapınakçıların Hastabakıcılar ve Töton şövalyelerine karşı tutumlarından şikâyet ediyordu:

> "O kadar ki, denizaşırı bölgelerde bizi görmeye gelen birkaç dindar tarafından açıkça anlatıldığı gibi, Tapınakçılar çatıları altına sultanları ve onların adamlarını vakarla kabul etmişler, boş inançlarını Muhammed'e başvurarak doldurmuşlar ve çağımızın saygıdeğer insanlarının bağışlarını onlara açmışlardır. Hiçbir şey onları yalan yere yemin etmekten alıkoyamamıştı..."

Nogaret'li Guillaume tarafından kullanılan ve sonrasında Philippe le Bel'in benimsediği, ağırlaştırılmış ve on-

ların mahkûmiyetlerini sağlayabilmek için şart olan suçlamalar bunlardı. Bu suçlamalara, tıpkı "Kural'ın sırrı" veya "Bafomet isimli put" gibi temelsiz ithamlar da eklenmişti. Oysa, Bafomet sözcüğü Muhammed'in sadece değişikliğe uğramış halidir. Bu, birçok belgede doğrulanmıştır. Bu belgeler arasında, Occitane diliyle 1265 yılında Arsouf kaybedildiğinde bir isimsiz Tapınakçı tarafından yazılmiş *Ira ve dolor* isimli şarkılı şiir yer alır:

"... ja nul hom que Jezu Christ creza
Non remanra, s el pot, en est paes:
Enans fera bafomairia
Del mostier de Sancta Maria"

Bu, Meryem'e adanmış bir kiliseden camii yapılacağı anlamına geliyordu.[4] Burada hatırlamak gerekir ki, tüm dini gerçeklere karşılık, Aziz Nicolas oyununda bir Müslüman'ın "boynuzlu Muhammed"e taptığı görülür. Burada Muhammed'in bir puta indirgenmesi, tıpkı Bafomet kelimesinin deformasyona uğraması gibi, o çağın folklorünün bir parçasıdır. Kural'ın sırlarına gelince: Meclis toplantılarında konuşulanların dışarıda konuşulmasının yasak oluşu sadece Tapınakçılara özgü bir şey değildi, zira diğer tüm dini tarikatlarda Kural sadece o tarikata üye olmak isteyenlere açıklanırdı. Diğer her yerde meclis toplantıları, tıpkı günah

4) "Artık İsa'ya inanan hiç kimse bu ülkede oturmayacak. Azize Meryem'in kilisesinden 'bafomerie' (ya da Muhammed evi) yapılacak." Paul Meyer, Recueil d'anciens textes bas-latins et provençaux, Paris, 1874 s. 95.

çıkarmada olduğu gibi, gizlilikle saklanırdı. Tapınak Kural'ının aslında bu konuda ısrarlı olması, şüphesiz, kendi silah güçlerinin herhangi bir yanlış anlamadan doğabilecek bir nefreti önlemek amacı güttüğü ile açıklanabilir.

Tutuklama emirlerinde ve dava süresince birbiri ardına yayınlanan diğer bildirilerdeki kutsal eşyalara saldırı, hakaret ve dine inançsızlık gibi, Philippe le Bel'in açtığı ve Nogaret'li Guillaume'un yürüttüğü dava dosyasında yer alan suçlamalar araştırmalar karşısında direnememektedir. Bu dosyalardaki Katar taraftarı vurgu, özellikle haçtan ve kendilerini eşcinsellikle suçlayan kadınlardan duydukları tiksintiyle açıklanır. Katar pirleri dikkatsizlik sonucu bile olsa bir kadına hafifçe dokunarak yanından geçseler ağır cezalara çarptırılırlardı. Kadınlar, doğurma yeteneklerinden dolayı, Katarların yok etmek istedikleri evrenin yaratıcısı şeytana eş tutulurlardı.

Sadece kızgın birkaç tarihçi, Philippe le Bel'in anısını savunarak, Tapınakçıların kurbanı oldukları suçlamalara inandıklarını bildirmiştir. Günümüzde yayınlanan dava metinlerine şöyle bir bakmak bile aşağıda sıralayacağımız soruların cevaplarını bulmada yeterli olacaktır: Tüm itiraflar işkence altında ve en küçük bir istisna olmaksızın sadece Fransa'da alınmıştır.[5] Birkaç Tapınakçının yoldan çıkmış olması olanaksız değildi, ancak bu durum az sayıda Tapınakçı için söz konusuydu. Üretilen kanıtlar bile suçla-

5) Biz bile yıllardır bir "Kara Tapınak" varsayımını desteklemiştik, ancak belgeler dikkatlice incelendiğinde bu hipotezden vazgeçmek gereklidir, zira "Kara Tapınak" Tapınakçıların içinde olsaydı bile sayıca çok azdılar ve Tapınakçıların tamamı suçsuzdu.

maların az sayıda olduğunu ve "böylesine büyük bir olayı başlatmak için böylesi değersiz adamlar" temelli bir ithamı ortaya koyuyordu. Tutuklama emrindeki "kardeşler bundan habersizler" ifadesi bunu gösteriyor (bellerine bağladıkları ve aslında daha önce "bafomet"nin üzerine koydukları kuşaktan bahsedilmektedir). Ayrıntılı itirafların bazıları bu durumda ciddiye alınabilir, ancak bunlar sadece çavuşların veya Tarikat'a yeni girenlerin veya Tarikat'tan çıkmış ve yeniden ona dahil edilmişlerin ifadeleridir.

Tamamıyla bir varsayımdan yola çıkarak suçlanan kurbanlar arasında suçsuz olanların kralın adaletinden şüpheye düşmüş olanlar olmasına dikkat edilmelidir. Zira işkenceye bile gerek olmadan itiraf yolunu seçenler sonradan "uzlaşmış" sayılarak affedildiler. Buna karşılık, işkence altında itirafçı olup daha sonradan inkâr edenler, Engizisyon'un, hak dinine döndükten sonra kâfir olanların tıpkı iflah olmaz günahkârlar gibi bağımsız rahiplerin kollarına teslim edilmesi geleneğince yakıldı.

Daha ayrıntılı incelemeler şu veya bu kişinin bu olayda oynadığı rolü ortaya çıkarmamızı sağlayabilir. Bunlardan biri de ilk suçlayıcı ve sonradan işkenceci olan Floyran de Béziers'dir. Hugues de Pairaud ise daha dikkatlice incelenmelidir. Fransa kontrolörü olan Hugues de Pairaud'nun kral ile sıkı bir ilişkisi vardı. Tapınak hazinesinin Louvre'a taşınmasında da kendisi çalışmıştı. 1303'te kraldan kendisi ve tarikatı için bir güvence mektubu aldı. Kral dikkatsizce güvence verdiği bu iş için 2000 mark gibi yüksek bir miktarda tazminat ödemişti. Bir Tapınakçı olan Arras'lı Matthieu 1307 Ekim ayı başlarında, yani tutuklamalardan on beş gün

kadar önce, Hugues de Pairaud'un kendisine Tarikat'ın "lekelendiğini" ve "eğer isterse canını kurtaracağını" söylediğini belirtir. Bu itiraflar çok ayrıntılıdır ve Tapınağı suçlayan pek çok çavuş kendilerini Tarikat'a "alan" kişinin özellikle Hugues de Pairaud olduğunu söylemiştir. Sonuçta, iki yüksek rütbeli tapınakçı, Üstad ve Normandiya komandörü hayatlarını Tarikat'ın masumiyetini ortaya koymak üzere feda ederlerken, o ve Aquitaine komandörü sessiz kalarak "canlarını kurtarmışlardı." Hugues de Pairaud'nun aslında suçlu olmasa bile kral veya kralın adamları tarafından onlara uysalca itaat ederek kullanılmış olması muhtemeldi.

Toplu tutuklamalardaki kolaylığın hangi ölçüde bir işbirliğiyle sağlandığı sorusu sorulabilir, zira Tarikat'tan veya Tapınak'tan yardım görmediği düşüncesi açıklanması güç bir düşüncedir. Arras'lı Mathieu'nün açıklaması gibi bir itiraf en azından birkaç yüksek rütbeli Tapınakçının harekâttan haberdar olduğunu gösterir, zira bu açıklamalar sadece krallığın suçlamalarını kanıtlamaya yönelik olan tutanaklara alınmış önlemlere rağmen sızmıştır.

Tapınakçılar üzerindeki son çalışmalar onlara genel olarak atfedilen gücü önemsiz gösterme eğilimindedir, ancak Tapınakçılar zaten en azından Avrupa'da askeri bir güç değildiler, zira burada bulunan çok az sayıda komutanlık surlarla çevrilidir. Barışsever ve yerel bir karaktere sahiptirler, bu da gerçekten kralın adamları tarafından nasıl kolayca ele geçirilebildiklerini açıklar.

Sonuçta, krallığın adamlarınca yürütülen harekâtların gerekçesi hakkındaki bu varsayımın tek olmadığına artık

bir şüphe kalmamıştır. Bu gerekçe Philippe le Bel'in açgözlülüğü ve pahaca fazla olduğunu tahmin ettiği mallardı. Gerçekten de, yapılan envanterlerde de görüldüğü gibi, Tapınak'ın yok edilmesinden önce ilan edilmiş taşınır malları kralın hesabına satılmıştı. Bu, Payns komutanlığında sayımı yapanlarca titizlikle belirtilmişti. Satılan mallar ve kazancın kralın umduğundan az çıkmış olması muhtemeldir. Ancak Tapınakçıların tutuklanmaları sırasında parasal temelli art niyetleri olduğu yönündeki kuşkuları gidermek için papalıktan zorla aldığı resmi yazıyı 8-12 Ağustos 1308 tarihli bildirilerine özenle koydurması ve Tapınakçıların mallarının "başka bir tarikata" devredilmeden kendi adamlarınca ele geçirme konusundaki mücadelesi art niyetini ortaya koyuyordu. Hatta Papa V. Clemens de kral kadar Tapınak mallarına göz dikmişti. Kral sonunda konsey kararına itaat ederek malların Hastane'ye verilmesine razı oldu. Bu arada zaten tüm taşınabilir mallar satılmıştı ve beş-altı yıl boyunca onların topraklarından gelen geliri de alıyordu. Şüphesiz, daha fazlasını ummuştu. 1310-1311 tarihlerinde paranın yeniden değer kaybettiği görülür. Philippe le Bel zamanında krallık maliyesindeki uçurumu doldurmak için geçici çözümler gerekliydi. 1313 yılının Eylül'ünde para yeniden değer kazandı.

Bu tarihten sonra Tapınakçıların varlıkları Hastabakıcılara bazı zamanlar zor ve pek de memnuniyet vermeyen koşullarda devredilmeye başlandı. Kralın ve papanın açgözlülüğünü depreştiren ve varsayıma dayanan "Tapınak hazinesi"nin, Tarikat'ın yıkılışından elde ettikleriyle hayal kırıklığına uğramışlar kadar, eli boş kalan define avcılarını

da zaman içerisinde kışkırtmaya devam edip etmediği sorusu sorulabilir.

Papa IX. Gregorius tarafından yaptırılan bir araştırma (A. M. Legras tarafından yakın geçmişte yayınlanmıştır) neredeyse ortadan kalkışlarının 60 yıl sonrasında Fransa'daki Hastabakıcıların varlıklarının sayımını yapmıştır ve bu sayım devredilen malların da akıbetlerinin görülmesine olanak verir.

Diğer taraftan, burada söz konusu olanın sadece krallığın hırsı olmadığı açıktır. Şüphelerin dışında, öyle görünüyor ki, Philippe le Bel aslında Tapınak Tarikatı'nı yıkarak kendinden önce Hohenstaufen hükümdarı II. Friedrich'in ortaya çıkardığı mutlakıyetçilik ve "baskıcı güç" eğiliminde olduğunu doğruluyordu. Bu, kendinden sonra geleceklerin de yürüyecekleri ve krallık gücünü monarşik güce çevirecekleri yolun ilk adımıydı: devletin dini ve Roma yasalarıyla dolmuş hukukçuların kendisine çizdikleri çizgiyi izleyerek manevi gücü egemenliği altına almak feodal düşünceye aykırıydı. Bu davranış, özünde, Françoise'ın 1516'da Papayla anlaşarak kraliyetteki piskopos ve başrahiplerin atanması yetkisini ele geçirmesi veya XIV. Louis gibi Nantes fermanını iptal ederek tam da Papa XI. Innocentius'u korkutup Avignon'u ele geçirdiği sırada Fransız elçiliğinin bulunduğu Roma Farnese bölgesindeki elçisine silahlı askerlerle eskort sağlaması ile aynı şeydir. Hatta, kullanılan yöntemler birbirlerinden çok farklı olsalar da, Tapınak Tarikatı'nın ortadan kaldırılması ile 18. yüzyılda Cizvit tarikatının ortadan kaldırılmaları benzer nedenlere dayanıyordu. Bugün hiçbir mülkiyetçi ve totaliter gücün, insanlığın içinde bu güçlere

karşı direnmeyi sağlayan manevi güçle bir arada barınamayacağı açığa çıkmıştır. İnsanlığın içindeki direnci sağlayan bu manevi gücün önemi bugünkü tiranlar tarafından da anlaşılmış, buna karşılık bitmek bilmeyen hapis cezalarını ve beyin yıkamayı icat etmişlerdir.

KAYNAKÇA

A) Basılı kaynaklar

Albon (Marquis d'), *Cartulaire général de l'ordre du Temple*, 1913-1922, 2 cilt.

Léonard (E.-G.), *Introduction au Cartulaire manuscrit du Temple (1150-1317) constitué par le marquis d'Albon... suivie d'un Tableau des maisons françaises du Temple et leurs précepteurs*, 1930.

Curzon (Henri d'), *La règle du Temple*, Soc. de l'Hist. de France, 74, 1886.

Delisle (L.), *Mémoire sur les opérations financières des Templiers*, 1889.

Lizerand (G.), *Le dossier de l'affaire des Templiers*, Classiques de l'Hist. de France au Moyen Age, sayı 8, 1923.

Michelet (J.), *Le procès des Templiers*, 1841-1851, 2 cilt.

Oursel (R.), *Le procès des Templiers*, 1955. Ayrıca bkz. *Archeologica*'da çıkan makaleler, 1966, 1969.

Manastır sicilleriyle ilgili yayınlar:

Higounet (Ch.), *Cartulaire des Templiers de Montsaunès*, 1957.

Magnen (E.) ve Gérard (P.), *Cartulaire des Templiers de Douzens*, 1965.
Petel (A.), *Inventaire des biens de la commanderie de Payns*, 1910.

Diğerlerinin yanı sıra: Bouffet, Cabié, Chassaing, Loisne.

Başlıca vakanüvisler: Guillaume de Tyr ve takipçileri Estoire d'Eracles, *Historiens occidentaux des Croisades* içinde; Jacques de Vitry, J.-B. Pitra'nın *Analecta Novissima Spicilegii*'si içinde, II, s. 405-421.

B) Kaynakça

Dessubré (M.), *Bibliographie de l'ordre du Temple*, 1928.
Neu (H.), *Bibliographie de l'ordre du Temple*, 1965.
Dailliez (L.), *Bibliographie de l'ordre du Temple*, 1972.

C) Başlıca eserler

Cousin (P.), *Les débuts de l'ordre des Templiers et saint Bernard*, *Mélanges saint Bernard* içinde, Dijon, 1953, s. 41-52.
Daras (C.), *Les Templiers en Charente, les commanderies et leurs chapelles*, Soc. arch. Et hist. de la Charente, 1981.
Demurger (A.), *Vie et mort de l'ordre du Temple*, Paris, 1985.
Durbec (J.-A.), *Les Templiers en Provence. Formation des commanderies et répartition géographique de leurs biens*, Province historique içinde, VIII, Marsilya, 1959, fasikül 35, s. 3-37 ve fasikül 37, s. 97-132.
Favier (J.), *Enguerrand de Marigny*, PUF, 1963.
King (G. G.), *A brief account of the military in Spain*, 1921.
Lambert (E.), *L'architecture des Templiers*, Bulletin monumental içinde, CXII, 1954, fasikül 1, s. 7-60 ve fasikül 2, s. 129-166.

Lévis-Mirepoix, *La tragédie des Templiers*, 1955.
Melville (M.), *La vie des Templiers*, 1951, yeniden basım 1974.
Piquet (J.), *Des banquiers au Moyen Age : Les Templiers*, 1939.

Halk dilinde yazılmış kaynaklar:

Bordonove (G.), *Les Templiers*, 1963.
– *La vie quotidienne, des Templiers au XIIIe siècle*, 1975.